

Utlåtande Rotel X (Dnr KS 2020/1109)

Kulturstrategiskt program för Stockholms stad

Förslag från kulturnämnden

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Kulturstrategiskt program för Stockholms stad, i enlighet med bilaga 2 till utlåtandet, antas.
2. Stockholms Stadshus AB uppmanas att för egen del anta samt ge samtliga bolagsstyrelser i uppdrag att anta Kulturstrategiskt program för Stockholms stad, i enlighet med bilaga 2 till utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Jonas Naddebo anför följande.

Ärendet

I kommunfullmäktiges budget för 2019 fick kulturnämnden i uppdrag att i samarbete med Stockholm stads berörda nämnder och bolagsstyrelser ta fram ett stadsövergripande kulturstrategiskt program. Syftet med programmet är att främja samverkan mellan kulturlivet och staden. Målet är att stockholmarnas tillgång till kultur och möjligheter till eget skapande ska öka, särskilt genom insatser för att nå fler i de stadsdelar och bland de grupper där det idag är relativt få som tar del av det offentligt finansierade kulturlivet.

Programmet täcker inte hela det kulturpolitiska fältet utan är inriktat på områden där stadens förvaltningar och bolag, ofta i samverkan med privata eller offentliga aktörer tar ett gemensamt ansvar att möjliggöra stärkta förutsättningar för kulturlivets infrastruktur. Det gäller främst utbildning och akademi, stadsutveckling, lokalförsörjning, kulturella och kreativa näringar samt besöksnäringen. Detta är områden där det identifierats att stadens aktörer

kan agera mer samlat och därmed resursstarkt för att stödja utvecklingen av ett fritt och rikt kulturliv, som håller hög kvalitet och är tillgängligt för alla. Vidare framhålls att en stark och oberoende kultursektor är en förutsättning för en välfungerande demokrati och ett hållbart samhälle i linje med stadens genomförande av Agenda 2030.

Programmet utgår från två perspektiv: lika möjligheter till deltagande och skapande samt ett kreativt och attraktivt Stockholm. Dessa samverkar, förstärker och förutsätter varandra och ska tillvaratas genom nya former av samverkan inom områdena stadsutveckling, utbildning och bildning, staten, regionen och akademien, de kulturella och kreativa näringarna samt besöksnäringen. Enligt programmet finns det mycket att vinna på ett effektivare inomkommunalt samarbete i kulturfrågorna, både för staden och kulturlivet och det anses nödvändigt att samarbetet inkluderar alla de aktörer som kan bidra till ett starkare kulturliv i Stockholm och därmed en attraktivare stad.

Lika möjligheter är en nyckelfråga för en rättvis och hållbar stad. Stadens egna verksamheter är en viktig bas för det breda deltagandet i kulturen med museer, kulturskola, fritidsverksamhet och bibliotek i alla stadsdelar. Samtidigt utgör konst och kultur kärnan i de växande kulturella och kreativa näringarna (KKN). Besöksnäringen, som består av både offentliga och privata verksamheter, bygger ofta på kultur och kulturarv. Båda perspektiven samverkar, förstärker och förutsätter varandra. Ett exempel på detta är den svenska musikexporten som kan kopplas till att barn och ungdomar får möjlighet att utveckla sitt musikintresse i skolan och kulturskolan. Jämlika förutsättningar och kreativ tillväxt är därmed delar av samma ekosystem.

Vidare framgår att ett mångsidigt kulturutbud skapas av många. De statliga institutionerna tillför Stockholm många av landets spetsinstitutioner inom kultur. Civilsamhällets organisationer tar ansvar för mötesplatser där stockholmarna kan utveckla sitt eget skapande, bredda sitt kunnande och visa sitt samhällsengagemang. Den privata kultursektorn står för arbetsplatser, arenor och visningslokaler. Staden behöver samarbeta med alla kulturlivets aktörer för att optimera tillgången till och kvaliteten på Stockholms kulturutbud.

I programmet framgår att när Stockholm växer behöver kulturlivets infrastruktur utvecklas i takt med de nya behov som uppstår och med fokus på lika möjligheter att ta del av och skapa kultur. Den utpekade samverkan mellan stadens verksamheter och kulturella och kreativa företag, övrigt näringsliv samt civilsamhället, syftar till att skapa en stark tillväxt för konst och kultur i Stockholm till nytta och glädje för stockholmarna, besökare och företag.

Det kulturstrategiska programmet är ett styrdokument och ska implementeras av stadens samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Detta genom att nämnder och bolag tar fram konkreta mål och arbetsätt för att nå inriktningen i programmet. Uppföljningen sker löpande inom ramen för stadens ordinarie system för styrning och uppföljning.

Beredning

Ärendet har beretts av kulturnämnden och remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030, Besöksnäringens forsknings- och utvecklingsfond, Folkbildningsrådet, Handelskammaren, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), Föreningen Kultur och Näringsliv, Kulturförvaltningen Region Stockholm, Myndigheten för kulturanalys, Svensk Live, Tillväxtverket och Visita.

Handelskammaren, Svensk Live och Visita har inte inkommit med svar. Folkbildningsrådet har inga synpunkter på förslaget men remitterat vidare till Stockholm läns Bildningsförbund som har inkommit med svar. Myndigheten för kulturanalys har inga synpunkter på förslaget.

Stockholms Stadshus AB har i sin tur remitterat remissen vidare till dotterbolagen AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder, AB Stockholmshem, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), Stockholm Globe Arena Fastigheter AB (SGA Fastigheter), Kulturhuset Stadsteatern AB och Stockholm Business Region AB. AB Familjebostäder har valt att inte svara på remissen.

KLYS har utöver sitt eget yttrande skickat remissen till sina medlemsorganisationer där fem av dem har yttrat sig: Sveriges Författarförbund, Konstnärernas Riksorganisation, Oberoende Filmars Förbund, Dramatikerförbundet och Centrum för dramatik och Teaterförbundet för scen och film. Därutöver har Musikcentrum Öst och Ateljéhuset wip:sthlm inkommit med remissvar.

Stadsledningskontoret konstaterar att programmets fokus är riktat mot samverkan och ett gemensamt ansvar för kulturlivets infrastruktur, samt att programmet kompletterar stadens Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm

och kan rymmas inom nämndernas ekonomiska ramar och nuvarande organisation.

Exploateringsnämnden är positiv till förslaget och att kulturnämnden tar en aktiv roll i stadsbyggnadsprocessen.

Fastighetsnämnden ser positivt på alla åtgärder som kan öka kreativiteten i, och attraktiviteten till, staden, samt konstaterar att nämnden ska verka för en stad med nattklubbar, livescener, besöksmål och möjliggöra kulturaktiviteter i de byggnader som nämnden förvaltar.

Idrottsnämnden ser positivt på att programmet har stort fokus på hur stadens förvaltningar och bolag tillsammans med externa aktörer ska samverka för att uppnå en bättre infrastruktur för kulturella verksamheter, samt ser positivt på att stadens nämnder och bolag stimulerar samlokalisering genom att pröva nya vägar att samnyttja skolor och idrottsanläggningar med kulturverksamhet.

Miljö- och hälsoskydds-nämnden lyfter vikten av att uppmuntra till samarbete mellan stadens nämnder och bolagsstyrelser med utgångspunkt i varje aktörs kärnuppdrag, samt att stadens aktörer genom programmet kan agera mer samlat och resursstarkt för att stödja utvecklingen av kulturlivet.

Stadsbyggnadsnämnden framhåller kulturlivets mångfald av aktörer, blandning av kommersiella och icke-kommersiella inslag, ständiga förvandling/utveckling vilket bidrar till fältets kreativitet och dragningskraft, men också gör det till en utmaning att bemöta fältets behov. Nämnden ser positivt på programmets inriktning på samutnyttjande, inte minst mot bakgrund av Stockholms tillväxt med många olika anspråk på en begränsad yta.

Trafiknämnden anser att programmet har ett bra och brett anslag med sikte på hur alla aktörer, såväl stat och region som kommun och privata kulturaktörer, ska nå längre med samverkan och samarbete samt behovet av kontinuerlig uppföljning av kulturlivets lokalbehov. Nämnden poängterar behovet av att beröra de målkonflikter som kan uppkomma mellan arrangörernas och besökandes önskemål och de boendes intressen.

Utbildningsnämnden välkomnar och ställer sig i huvudsak positiv till förslaget till programmet men anser att principen om alla barns rätt att delta i det kulturella och konstnärliga livet, oavsett förutsättningar och socioekonomiskt område, med fördel kunde getts mer utrymme.

Äldrenämnden anser att programmet har ett brett perspektiv på kultur både på individ- och samhällsnivå samt att det tydliggör kulturens roll och betydelse inom hållbar utveckling och i stadens vision som möjligheternas stad.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd välkomnar att programmet ligger i linje med stadens vision och arbetet med Agenda 2030, samt betoning på det viktiga sambandet mellan kultur och demokrati där kulturen behöver vara lättillgänglig genom exempelvis närheten till museer, kulturskola, fritidsverksamhet och bibliotek.

Hägersten-Ålvsjö stadsdelsnämnd ser att programmet kan ge en tydligare riktning i nämndernas och bolagsstyrelsernas verksamheter, för stadsutveckling, lokalförsörjning och samarbeten samt ett behov av förtydligande av stadsdelarnas roll för kulturens arenor.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd anser att programmet väl fyller sitt syfte och ser stora fördelar med inriktningen där många olika parter har ett gemensamt ansvar för kulturlivets infrastruktur, inte minst med allt fler stadsdelscentra som ger förutsättningar för ett starkt kulturliv även utanför innerstaden.

Stockholms Stadshus AB välkomnar ett stadsövergripande program som en tydlig viljeyttring för kulturen i staden och som visar att kultur är en angelägenhet för stora delar av stadens verksamheter och hur den bidrar till utvecklingen inom en rad områden samt betonar att det är bra att arbetet med kulturella och kreativa näringar lyfts fram tydligt i programmet.

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030 tydliggör att programmet bör förtydliga att kultur har ett egenvärde, civilsamhällets viktiga roll för kulturlivet, kulturens behov av utrymme i stadsmiljön samt de nationella minoriteternas rätt att utveckla språk och kultur.

Föreningen Kultur och Näringsliv anser att programmet ger en vägledning för alla stadens enheter och betonar vikten av att kulturen ses som en integrerad del av Stockholms utveckling och i många fall en motor och att samtliga delar av stadens administration beaktar detta.

KLYS anser att programmet har ambitiösa visioner om kulturens betydelse för stadens identitet och attraktionskraft men efterlyser mer av konstruktivt konkretiserande där den allvarligaste bristen är att programmet saknar strategier för de professionella kulturskaparna samt att kulturens egenvärde inte lyfts fram.

Kulturförvaltningen Region Stockholm ställer sig positiv till programmets utgångspunkt och anser att programmet skulle stärkas av en tydligare och fördjupad bild av kultursektorns utmaningar och möjligheter vilket skulle skapa en ökad tydlighet för att utveckla samarbeten mellan Region Stockholm, Stockholms stad och kultursektorn samt hur programmet kan bidra till den regionala kulturstrategin för Stockholmsregionen.

Stockholm läns Bildningsförbund välkomnar programmets perspektiv då de inbegriper både den enskilda människans behov av kulturellt skapande och

upplevelser samt och staden som en attraktiv plats att bo, besöka och verka i. Att i stadsplaneringen alltid tänka in kultur- och föreningslivet är av stor vikt, för en levande attraktiv stad.

Tillväxtverket ser positivt på programmets breda ansats när det gäller kulturliv och kulturella yttringar vilket lägger en bra grund för synergier och ökad samverkan mellan olika delar av Stockholms stads organisation samt det värdefulla i att programmet förhåller sig till kulturens betydelse för såväl boende och verksamma som besökare.

Besöksnäringens forsknings- och utvecklingsfond anser att programmet kan fungera bra som ramverk för samverkan mellan olika aktörer men vill se evenemang ur ett bredare perspektiv och som en sammanhållande plattform för samverkan, där olika intressen kan mötas över sektorsgränser för att kontinuerligt arbeta mot gemensamma hållbara mål.

Dramatikerförbundet & Centrum för Dramatik saknar en redogörelse om programmets framtagande och vilka av stadens kulturskapare och -organisationer som deltagit, samt syfte, målsättning och tidsram med programmet. Därtill framförs att programmet bör bordläggas till dess att pandemins verkningar går att överblicka då det under flera år kan behövas nya och intensifierade sätt för staden att arbeta på.

Sveriges Författarförbund uppfattar ett program med ambitiösa visioner som betonar kulturens betydelse för stadens identitet och attraktionskraft men som saknar strategier för kulturskaparna samt att kulturen inte behandlas utifrån sitt egenvärde utan som något som ska bidra till tillväxt, besöksnäring och bättre livskvalitet.

Konstnärernas Riksorganisation välkomnar programmet men finner det anmärkningsvärt att den professionella bild- och formkonsten knappt omnämns i programmet och att det saknar tydligt formulerade strategier som är relevanta för bild- och formkonsten, samt saknar skrivningar som rör vikten av skäliga villkor för kulturskapare och frågan om armlängds avstånd mellan politiken och professionen.

Oberoende Filmars Förbunds efterlyser mer konkreta och mer riktade målsättningar samt saknar problemformuleringar kring utmaningarna på kulturområdet inom jämställdhet, mångfald, hållbarhet, klimatvänlig omställning, återväxt/talangutveckling och akut brist på lokaler och mötesplatser.

Teaterförbundet för scen och film ser det som positivt att kultur lyfts fram som en viktig del av stadens identitet och medborgarnas förutsättningar för ett bra liv men saknar perspektiv i programmet som kulturens egenvärde, betydelse för samhället, samt hoten mot principen om armlängds avstånd.

Musikcentrum Öst efterlyser förslag om mer stöd till kulturskapare där programmet behöver våga tro mer på politikens möjligheter att skapa ett fritt och vitalt kulturliv genom att bland annat utmana de marknadsmässiga principerna. Därtill lyfts saknaden av skrivningar om kulturens egenvärde, principen om armslängds avstånd mellan politik och kulturskapare samt tydligare redovisning av programmets framtagande.

*Ateljéhuset wip:sthl*m framför att det mångsidiga kulturutbud som framförs i programmet kräver ett omtag där kulturskaparna och deras arbete står i centrum, inte som medel för att skapa hållbarhet, dynamik och attraktivitet, utan som ett mål i sig vilket betyder att konstnärer måste kunna leva och verka i Stockholm på villkor som gynnar deras arbete.

Mina synpunkter

Stockholm ska vara en kulturstad i världsklass där kulturen intar en central position i hur staden växer och utvecklas. Kulturen har ett egenvärde i sig självt samtidigt som ett starkt kulturliv också gör staden attraktiv, trygg och skapar en lång svans av positiva effekter när kulturens aktörer ger draghjälp åt varandra. I Stockholm är detta av central betydelse där antalet arbetstillfällen inom konst, kultur och kreativa näringar vuxit med 50 procent under det senaste decenniet. Forskning och erfarenhet pekar ut kulturen som en motor och lockelse till varför människor, talanger och företag väljer att besöka och etablera sig i Stockholm. Stockholms stad har länge haft behovet att stärka det strategiska arbetet kring hur vi utvecklar kulturlivets förutsättningar i Stockholm. Därför är vi nu stolta över att kunna presentera ett kulturstrategiskt program som förtydligar stadens vägval att låta kulturen ta plats i en växande stad samt ett program som går i takt med stadens Vision 2040 där Stockholms kulturliv skildras som rikt och varierat.

Syftet med stadens första kulturstrategiska program är att stärka förutsättningarna för kulturlivet i staden. Inriktningen är att staden ska utnyttja den potential som finns med alla kulturaktörer på plats i Stockholm; privata, offentliga och civilsamhälleliga. Stadens roll är bland annat att främja ett starkt kulturliv genom de verktyg som staden förfogar över, exempelvis stadsplanering, markägande, fastighetsförvaltning, tillståndsgivning, stödgivning, utbildning, arrangörskap och mycket mer. Kommunala verksamheter som behöver vara lyhörda och utåtriktade inför de behov som finns hos kulturaktörerna och som i sin vardag möter staden i alla dessa roller. I praktiken handlar det om att staden kontinuerligt följer upp kulturlivets lokalbehov, intar kulturperspektiv i stadsbyggnadsprocessen, beaktar lokaler

för konst och kultur vid stadsutvecklingsprojekt, samverkar om skollokaler för kultur, utvecklar digitala bildnings- och lärmiljöer, och fler former för talangutveckling. Programmet betonar vikten av att staden blir en tydligare part och servicekedja i kulturfrågorna som kan bidra till ett starkare kulturliv i Stockholm.

Under arbetet med programmet kom utbrottet av pandemin som kom att sätta hela världen i gungning. Kulturlivet var och är ett av många områden som drabbats hårt av de smittspridningsåtgärder som gjorts. De kortsiktiga effekterna för kulturlivet har varit uppskjutna eller inställda verksamheter, intäktsbortfall och snabba omställningar. De långsiktiga effekterna är svårare att sätta om. Vad som emellertid är säkert är att ett välmående Stockholm behöver ett starkt kulturliv. Ett långsiktigt arbete där det kulturstrategiska programmet kommer att utgöra en av många bärande delar i hur staden inkluderar alla de aktörer som kan bidra till detta. Kommande steg är att implementera programmet inom stadens berörda verksamheter genom konkreta mål och arbetssätt för att nå den inriktning och viljetryckning som programmet pekar ut.

Slutligen vill jag betona programmets förtydligande om att kulturens värde aldrig får begränsas efter den nytta den kan göra för olika samhällsområden. Konst och kultur har ett egenvärde och stadens insatser ska alltid utgå från konstens oberoende samt principen om armlängds avstånd mellan politiken och kulturskaparna.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Kulturstrategiskt program för Stockholms stad
3. Kulturstrategiskt program för Stockholms stad med spårade ändringar efter remiss.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Karin Wanngård, Emilia Bjuggren, Jan Valeskog och Kadir Kasirga (alla S) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Att	delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
Att	lägga till ett strategiskt område för professionella kulturskapare
Att	komplettera programmet med konkreta mål och uppföljningsansvariga

Att därutöver anföra

Vi uppfattar förslaget till kulturstrategiskt program mer som en vision än en strategi. De strategiska inriktningarna saknar konkreta mål och tydligt utpekade ansvariga vilket gör att strategin framstår som önskemål utan en tydlig idé om hur de ska uppnås. Många av önskemålen berör även sådant som kulturnämnden har begränsad rådighet över.

Det som sticker ut mest i programmet är inte vad det innehåller utan snarare vad som saknas. Att skriva fram ett kulturstrategiskt program som varken innefattar biblioteken eller kulturskolan är förvånande. Rimligtvis bör dessa strategiskt mycket viktiga verksamheter också ingå i ett kulturstrategiskt program för Stockholms stad.

Förslaget till kulturstrategiskt program är typiskt för den kulturpolitik som den grönbå majoriteten bedrivit de senaste två åren. Det råder ingen brist på fina ord och ambitioner men programmet pekar inte ut någon riktning för hur ambitionerna ska förverkligas. I grund och botten behöver kulturen en starkare offentlig finansiering. Det räcker inte med att ta fram en strategi utan det krävs en kulturpolitik som ger kulturen resurser i en betydligt högre grad än vad den grönbåmajoriteten har gjort under den här mandatperioden.

Vidare har programmet ett för stort fokus på att kulturens kommersiella aspekter och genomsyras av en syn på kultur som instrumentell. Kultur och konst är så mycket mer än en produkt och har ett omätbart egenvärde. Ett kulturstrategiskt program bör täcka en bredare mångfald av kulturyttringar oavhängigt dess kommersiella gångbarhet.

Kulturprogrammets två perspektiv

Förslaget till program utgår från två perspektiv: 1. Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur och 2. Ett kreativt och attraktivt Stockholm. Till att börja med skulle vi vilja se att det första perspektivet var än mer framåtsträvande och inte bara handlade om lika möjligheter att ta del av och skapa kultur utan också att alla ska få *lika* och *större* möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Inom det första perspektivet står att stadsplaneringen därför redan i tidiga skeden ska identifiera eventuella behov och pröva möjligheten att inkludera lokaler och platser för kulturupplevelser och föreningsliv. I Stockholm ska alla invånare även ha förutsättningar till eget skapande och därmed bidra till en levande och öppen stad. Vi håller med om detta men anser att det behövs mer styrande mål, vi menar att staden aktivt måste bestämma sig för att inneha lokaler i alla stadsdelar och i alla stadsutvecklingsområden för att tillgodose behov av lokaler för kultur och föreningsliv.

Vi vet redan att det finns ett stort behov av lokaler både för förenings- och kulturlivet runt om i staden, även stadens egna verksamheter så som kulturskolan har stora behov av ändamålsenliga lokaler i hela staden. Att staden själva äger lokaler är den enda garanten för att anpassade lokaler upplåts till rimliga kostnader och med långsiktig säkerhet, det är dessutom mer ekonomiskt för staden.

Professionella kulturskapare

Vi anser att programmet bör kompletteras med ytterligare ett strategiskt område för professionella kulturskapare. Staden bör bedriva ett gediget strategiskt arbete för att erbjuda bättre förutsättningar för kulturskaparna att vara verksamma i Stockholms stad. Det handlar såväl om kulturell infrastruktur i form av scener, replokaler, ateljéer och verkstäder såväl som om insatser för att skapa ett hållbart yrkesliv.

Kulturell infrastruktur i hela staden

För att kulturen ska vara tillgänglig i alla delar av staden krävs det en kulturell infrastruktur som är heltäckande. Det förutsätter ett planarbete och en stadsplanering som beaktar kulturens behov när staden växer. Här finns det utrymme för det kulturstrategiska programmet att vara skarpare, exempelvis genom att ha som mål att staden i sin planering prövar att införa kulturytefaktor som riktvärde, på samma sätt som parkeringsnorm och grönytefaktor är etablerade riktvärden när bostadsområden och städer planeras.

Vi hade också gärna sett mål om att till exempel stödja och utveckla evenemang i ytterstaden, något som vi kan konstatera helt saknas. Om alla ska få lika möjligheter och i praktiken kunna ta del av och skapa kultur behöver ytterstaden prioriteras. Det räcker inte att skriva ”alla stadsdelar”. Vi saknar också skrivningar om kultursekreterarna som borde vara en given samarbetspartner i målet lika möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Samverkan mellan förvaltningarna

Samverkan mellan olika aktörer är en viktig insats som skapar förutsättningar för mervärde både sett till innehåll, form och utbud. Om förhoppningar om samverkan däremot används som skäl för att minska det egna ansvaret och den egna finansieringen blir det mer problematiskt. Det är därför avsaknaden av tydliga mål är bekymmersam. Det idrottspolitiska programmet är ett bra exempel på hur staden kan arbeta med tydliga mål och utpekade ansvariga.

Krav på ”prioriteringar, hållbar finansiering och kostnadsmedvetenhet” samtidigt som konkreta ambitioner lyser med sin frånvaro riskerar leda till fortsatt sänkta ambitioner för kulturen i Stockholm.

Slutkommentar

När staden tar fram strategier för att främja kulturen måste det ske i nära dialog med kulturutövarna. Det har inte varit fallet med den här kulturpolitiska strategin vilket återspeglas i dess innehåll och den kraftiga kritik som riktats från KLYS och deras medlemsorganisationer. En kritik som både handlat om strategins innehåll såväl som processen för att ta fram den.

Vi har svårt att se syftet med framtagandet av den här strategin eftersom den saknar tydliga mål och är mer beskrivande än framåtsyftande. Kulturen i Stockholms stad behöver bättre förutsättningar genom en mer aktiv kulturpolitik och mer resurser

fördelat över staden, vilket också framgår med all tydlighet i den nystartsrapport som staden tagit fram.

Slutligen kan vi konstatera att de nationella minoriteterna kunde fått ett eget stycke i programmet. I synnerhet som Stockholms stad är förvaltningskommun för finska, samiska och meänkieli, utvecklingskommun för romsk inkludering samt att många från den judiska och romska minoriteten bor i staden. Programmet behöver kompletteras i detta avseende för att framhålla hur staden strategiskt ska lyfta och stärka de nationella minoriteternas språk och kultur i staden och förhoppningsvis samtidigt sprida kunskap och intresse om de nationella minoriteterna i staden.

Vi menar att man även behöver lyfta andra minoritetsgruppers språk och kulturuttryck samt involvera det i stadens alla olika arrangemang för att synliggöra de språk och kulturer som finns i staden. Det här arbetet menar vi är viktigt inte bara för de som tillhör en minoritet, oavsett om det är inom de nationella minoriteterna eller andra minoritetsgrupper, utan också för att öka förståelse, samhörighet och integration mellan alla stockholmare.

Vidare nämns inte stadens ”program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck” där till exempel barn och elever som lever i regnbågsfamiljer ska bemötas likvärdigt och deras familjeförhållanden ska speglas i pedagogiska material, samtal och kulturaktiviteter i förskolan och skolan. Hur strategin förhåller sig till detta eller ämnar ta steg framåt går inte att utläsa av förslaget till program.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Kulturstrategiskt program för Stockholms stad, i enlighet med bilaga 2 till utlåtandet, antas.
2. Stockholms Stadshus AB uppmanas att för egen del anta samt ge samtliga bolagsstyrelser i uppdrag att anta Kulturstrategiskt program för Stockholms stad, i enlighet med bilaga 2 till utlåtandet.

Stockholm den 19 maj 2021

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNA KÖNIG JERLMYR

Jonas Naddebo

Hans Altsjö

Reservation anfördes av Karin Wanngård, Jan Valeskog och Emilia Bjuggren (alla S) och Torun Boucher och Rashid Mohammed (båda V) med hänvisning till Socialdemokraternas reservation i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av Peter Wallmark (SD) enligt följande.

Ett kulturstrategiskt program för Stockholms stad har tagits fram och syftet är att främja samverkan mellan kulturlivet och Stockholms stad. Det svenska språket som är en stor del av det svenska kulturlivet ska särskilt lyftas fram och här behövs programmet kompletteras och förtydligas. Stockholm ska vara en stad där alla känner att man kan ta del av stadens kulturliv. Kultur skapar en känsla av samhörighet och är en viktig byggsten för att människor känner att man är en del av samhället. Det är därför viktigt att stödja projekt som underlättar för medborgarna att ta del av majoritetskulturen. Det är viktigt att svenskar vet sin kulturella bakgrund och det är av vikt att de som har invandrat har goda möjligheter att ta till sig svensk kultur och svenska värderingar. Det i sig kommer underlätta för invandrargrupper att både förstå samhället och känna samhörighet till det. Det kulturstrategiska programmet måste också tydligare utgå från att konst, kultur och kreativa företag är en tillväxtmotor för Stockholms viktiga besöksnäring. Detta måste vi prioritera om Stockholm även fortsättningsvis ska vara en stad som lockar besökare. Det är det unika med Sverige och Stockholm som också gör att människor vill komma till vår stad. Besöksnäringen som innefattar både offentliga och privata verksamheter bygger oftast på svensk kultur och vårt svenska kulturarv.

Ersättaryttrande gjordes av Lisa Palm (Fi) med hänvisning till Socialdemokraternas reservation i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

I kommunfullmäktiges budget för 2019 fick kulturnämnden i uppdrag att i samarbete med Stockholm stads berörda nämnder och bolagsstyrelser ta fram ett stadsövergripande kulturstrategiskt program. Syftet med programmet är att främja samverkan mellan kulturlivet och staden. Målet är att stockholmarnas tillgång till kultur och möjligheter till eget skapande ska öka, särskilt genom insatser för att nå fler i de stadsdelar och bland de grupper där det idag är relativt få som tar del av det offentligt finansierade kulturlivet.

Programmet täcker inte hela det kulturpolitiska fältet utan är inriktat på områden där stadens förvaltningar och bolag, ofta i samverkan med privata eller offentliga aktörer tar ett gemensamt ansvar att möjliggöra stärkta förutsättningar för kulturlivets infrastruktur. Det gäller främst utbildning och akademi, stadsutveckling, lokalförsörjning, kulturella och kreativa näringar samt besöksnäringen. Detta är områden där det identifierats att stadens aktörer kan agera mer samlat och därmed resursstarkt för att stödja utvecklingen av ett fritt och rikt kulturliv, som håller hög kvalitet och är tillgängligt för alla. Vidare framhålls att en stark och oberoende kultursektor är en förutsättning för en välfungerande demokrati och ett hållbart samhälle i linje med stadens genomförande av Agenda 2030.

Programmet utgår från två perspektiv: lika möjligheter till deltagande och skapande samt ett kreativt och attraktivt Stockholm. Dessa samverkar, förstärker och förutsätter varandra och ska tillvaratas genom nya former av samverkan inom områdena stadsutveckling, utbildning och bildning, staten, regionen och akademin, de kulturella och kreativa näringarna samt besöksnäringen. Enligt programmet finns det mycket att vinna på ett effektivare inomkommunalt samarbete i kulturfrågorna, både för staden och kulturlivet och det anses nödvändigt att samarbetet inkluderar alla de aktörer som kan bidra till ett starkare kulturliv i Stockholm och därmed en attraktivare stad.

Lika möjligheter är en nyckelfråga för en rättvis och hållbar stad. Stadens egna verksamheter är en viktig bas för det breda deltagandet i kulturen med museer, kulturskola, fritidsverksamhet och bibliotek i alla stadsdelar. Samtidigt utgör konst och kultur kärnan i de växande kulturella och kreativa näringarna (KKN). Besöksnäringen, som består av både offentliga och privata verksamheter, bygger ofta på kultur och kulturarv. Båda perspektiven samverkar, förstärker och förutsätter varandra. Ett exempel på detta är den

svenska musikexporten som kan kopplas till att barn och ungdomar får möjlighet att utveckla sitt musikintresse i skolan och kulturskolan. Jämlika förutsättningar och kreativ tillväxt är därmed delar av samma ekosystem.

Vidare framgår att ett mångsidigt kulturutbud skapas av många. De statliga institutionerna tillför Stockholm många av landets spetsinstitutioner inom kultur. Civilsamhällets organisationer tar ansvar för mötesplatser där stockholmarna kan utveckla sitt eget skapande, bredda sitt kunnande och visa sitt samhällsengagemang. Den privata kulturektorn står för arbetsplatser, arenor och visningslokaler. Staden behöver samarbeta med alla kulturlivets aktörer för att optimera tillgången till och kvaliteten på Stockholms kulturutbud.

I programmet framgår att när Stockholm växer behöver kulturlivets infrastruktur utvecklas i takt med de nya behov som uppstår och med fokus på lika möjligheter att ta del av och skapa kultur. Den utpekade samverkan mellan stadens verksamheter och kulturella och kreativa företag, övrigt näringsliv samt civilsamhället, syftar till att skapa en stark tillväxt för konst och kultur i Stockholm till nytta och glädje för stockholmarna, besökare och företag.

Det kulturstrategiska programmet är ett styrdokument och ska implementeras av stadens samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Detta genom att nämnder och bolag tar fram konkreta mål och arbetsätt för att nå inriktningen i programmet. Uppföljningen sker löpande inom ramen för stadens ordinarie system för styrning och uppföljning.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 augusti 2020 följande.

1. Förslaget till kulturstrategiskt program godkänns.
2. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av Torun Boucher m.fl. (V) och Mirja Räihä m.fl. (S), bilaga 1.

Ersätтарыtrande gjordes av Madeleine Kaharascho Fridh (Fi) som instämde i reservation från Torun Boucher m.fl. (V) och Mirja Räihä m.fl. (S), bilaga 1.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 12 augusti 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetet med det kulturstrategiska programmet har delvis pågått under den tid som coronaviruset dragit fram över världen och Sverige. Pandemin har påverkat både den enskilda människan, företag och samhällets gemensamma institutioner.

Restriktionerna som införts slår hårt mot kulturevenemang där många arbetar som frilansar, visstidsanställda eller egenföretagare. Civilsamhällets aktörer har drabbats ekonomiskt av inställda utbildningar, möten och evenemang. Inskränkningarna i mötesfriheten begränsar demokratin och stänger ned stora delar av kulturlivet. Den påbjudna sociala distansen mellan medborgarna och dess effekter har samtidigt visat hur viktigt kulturlivet är för dynamiken och gemenskapen i en storstad som Stockholm. Utan de rum för kreativitet, konstnärliga upplevelser och sociala möten som kulturlivet erbjuder tappas staden på energi och upplevs som mindre attraktiv av både invånare, företagare och besökare.

En kris övervinns oftast även om lösningarna inte alltid är de samma som tidigare. Covid 19-pandemin har drivit fram nya produktions- och distributionsformer inom kulturlivet som kan leva vidare och förädlas när tiderna har normaliserats. Inom skolan accelererar arbetet med innovativa tekniska och pedagogiska lösningar som kan öppna intressanta möjligheter till samverkan med kulturlivet. Besöksnäringen kommer att utveckla nya destinationer och affärsmodeller när gränserna åter öppnas. Denna delvis nya spelplan gör det än mer angeläget att samla förvaltningar och bolag i Stockholms stad och formulera gemensamma strategier för kulturlivets olika områden och branscher.

Det kulturstrategiska programmet ska ses som en viljeinriktning från Stockholms stads sida som lyfter fram viktiga utmaningar för både kulturlivet, näringslivet samt stadens förvaltningar och bolag. Programmet har utarbetats inom kulturförvaltningen i nära samverkan med berörda förvaltningar och bolag inom Stockholms stad. Eftersom fokus ligger på frågor kring stadsutveckling, kulturlokaler, utbildning samt kulturella och kreativa näringar har dialogen varit särskilt nära med utbildningsförvaltningen, stadsbyggnadskontoret, exploateringskontoret, Stockholm Business Region, samt stadsledningskontoret. Det goda och kreativa samarbetet inom arbetsgrupperna har gett viktiga bidrag till programmets analyser, förslag och slutliga utformning. Hela arbetsprocessen har även skett med utgångspunkt i de styrdokument som berör kulturfrågorna i Stockholms stad. Det gäller förutom stadens och berörda nämnders budgetar för 2020 – 2022 även kulturprogrammet för barn och ungdom (Kultur i ögonhöjd), Översiktsplanen för Stockholms stad antagen 2018, stadens vision ”Vision 2040” samt, som ett globalt övergripande styrdokument, Agenda 2030.

Programmet är inriktat på områden där stadens förvaltningar och bolag, ofta i samverkan med privata aktörer som bygger, äger och förvaltar fastigheter, har ett gemensamt ansvar för kulturlivets infrastruktur. Det gäller främst skola och utbildning, stadsutveckling, lokalförsörjning, kulturella och kreativa näringar, samt besöksnäringen. Det är områden där staden kan agera samlat och resursstarkt. Kulturlivets tillgång till ändamålsenliga lokaler i alla delar av staden är en förutsättning för att stockholmarna ska kunna mötas, inspireras, utmanas och glädjas av konst och kultur på hög nivå. Målet är att stockholmarnas tillgång till kultur och

möjlighet till eget skapande ska öka, särskilt genom insatser för att nå fler i de stadsdelar och bland de grupper där det idag är relativt få som tar del av det offentligt finansierade kulturlivet. En stark och oberoende kultursektor är en förutsättning för en välfungerande demokrati och ett hållbart samhälle i linje med stadens genomförande av Agenda 2030.

Det kulturstrategiska programmet ska efter beslut i kommunfullmäktige peka ut handlingsriktning åt och implementeras av stadens samtliga berörda nämnder och bolag. I enlighet med programmet för kvalitetsutveckling och stadens styrmodell ska verksamheterna ta fram konkreta mål och arbetssätt för att nå inriktningen i det kulturstrategiska programmet.

Det kulturstrategiska programmet utgår från två perspektiv:

- Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur
- Ett kreativt och attraktivt Stockholm

De två perspektiven utgör grunden för fem strategiska områden där kulturens potential och värden bättre ska tillvaratas genom nya former av samverkan:

- Stadsutveckling
- Utbildning och bildning
- Staten, regionen och akademien
- Kulturella och kreativa näringar
- Besöksnäring

För respektive område anger programmet nedanstående strategiska inriktningar för samverkan.

Samverkan om stadsutveckling:

- Kontinuerlig uppföljning av kulturlivets lokalbehov
- Tydligt kulturperspektiv i stadsbyggnadsprocessen
- Lokaler för konst och kultur beaktas vid större stadsutvecklingsprojekt

Samverkan om utbildning:

- Samverkan om skollokaler för kultur
- Digitala bildnings- och lärmiljöer utvecklas och tillgängliggörs för alla
- Fler och nya former för talangutveckling
- Kultur - en självklar och integrerad del av barnens skola

Samverkan med staten, regionen och akademien:

- Samverkan kring forskning och utbildning
- Samarbete mellan skolan och Stockholms museer
- Samverkan om kulturinvesteringar
- Regional samverkan

Samverkan om de kulturella och kreativa näringarna:

- Arbetsätt för de kulturella och kreativa näringarnas olika behov
- Samverkan mellan näringslivet och de konstnärliga högskolorna
- Stockholm ska växa som internationellt attraktiv filmregion
- Goda förutsättningar för scener, natt- och klubbiv

Samverkan om besöksnäringen:

- Utveckla Stockholm som evenemangs- och upplevelsestad
- Stockholm utvecklar kärnverksamheterna genom kulturevenemang

Beredning

Ärendet har beretts av kulturnämnden och remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030, Besöksnäringens forsknings- och utvecklingsfond, Folkbildningsrådet, Handelskammaren, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), Föreningen Kultur och Näringsliv, Kulturförvaltningen Region Stockholm, Myndigheten för kulturanalys, Svensk Live, Tillväxtverket och Visita.

Handelskammaren, Svensk Live och Visita har inte inkommit med svar. Folkbildningsrådet har inga synpunkter på förslaget men remitterat vidare till Stockholm läns Bildningsförbund som har inkommit med svar. Myndigheten för kulturanalys har inga synpunkter på förslaget.

Stockholms Stadshus AB har i sin tur remitterat remissen vidare till dotterbolagen AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder, AB Stockholmshem, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), Stockholm Globe Arena Fastigheter AB (SGA Fastigheter), Kulturhuset Stadsteatern AB och Stockholm Business Region AB. AB Familjebostäder har valt att inte svara på remissen.

KLYS har utöver sitt eget yttrande skickat remissen till sina medlemsorganisationer där fem av dem har yttrat sig: Sveriges Författarförbund, Konstnärernas Riksorganisation, Oberoende Filmares Förbund, Dramatikerförbundet och Centrum för dramatik och Teaterförbundet för scen och film. Därutöver har Musikcentrum Öst och Ateljéhuset wip:sthlm inkommit med remissvar.

Innehållsförteckning	Sid
Stadsledningskontoret.....	19
Exploateringsnämnden.....	20
Fastighetsnämnden.....	21
Idrottsnämnden.....	22
Miljö- och hälsoskyddsnämnden.....	23
Stadsbyggnadsnämnden.....	25
Trafiknämnden.....	26
Utbildningsnämnden.....	27
Äldrenämnden.....	29
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd.....	30
Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd.....	32
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd.....	34
Stockholms Stadshus AB.....	36
Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030.....	42
Föreningen Kultur och Näringsliv.....	44
KLYS.....	45
Kulturförvaltningen Region Stockholm.....	55
Stockholm läns Bildningsförbund.....	57
Tillväxtverket.....	59
Besöksnäringens forsknings- och utvecklingsfond.....	60
Dramatikerförbundet & Centrum för Dramatik.....	63
Sveriges Författarförbund.....	65
Konstnärernas Riksorganisation.....	67
Oberoende Filmares Förbunds.....	71
Teaterförbundet för scen och film.....	74
Musikcentrum Öst.....	75
Ateljéhuset wip:sthlm.....	85

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 11 december 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Enligt Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm ska Stockholm växa med kultur. Starka målpunkter som kulturinstitutioner finns i alla delar av staden och drivs i samverkan med fristående aktörer. I visionen skildras Stockholms kulturliv som rikt och varierat och behovet av ytor och lokaler för kultur ska alltid finnas med i planeringen av nya eller växande stadsdelar.

I kommunfullmäktiges budget för 2019 fick kulturnämnden i uppdrag att i samarbete med berörda nämnder och bolagsstyrelser och i samråd med kommunstyrelsen ta fram ett kulturstrategiskt program. Stadsledningskontoret anser att det föreslagna kulturstrategiska programmet ligger i linje med det uppdrag som formulerats av kommunfullmäktige.

Kommunfullmäktige har målet att Stockholm ska ha Sveriges bästa företagsklimat 2025 och ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv. Stadsledningskontoret konstaterar att etablering av företag är avgörande för att skapa tillväxt och nya arbetstillfällen. Ökad samordning och en tydlig organisering inom stadens verksamheter är av stor betydelse för att främja näringslivets etablering och utveckling. De kulturella och kreativa näringarna är delar av den snabba teknikutvecklingen. Sysselsättningen ökar kontinuerligt. Antalet arbetsställen inom kultur, fritid och nöje har haft en hög tillväxt. Till följd av covid-19 pandemin har dock flera näringar drabbats hårt i Stockholms stad.

Stadsledningskontoret konstaterar att det råder en stor osäkerhet kring vilka långsiktiga effekter pandemin kommer få för stadens näringsliv. Kulturlivet är ett av många områden som drabbats hårt av pandemin och de smittspridningsåtgärder som gjorts. Insatser för att underlätta återhämtningen för näringslivet blir därför särskilt viktiga för stadens fortsatta välfärd och tillväxt.

Stadens växande kostnader för investeringar och lokaler är en stor utmaning. Av kommunfullmäktiges budget framgår att stadens kulturstrategiska arbete ska fortsätta med fokus på hur lokaler kan samnyttjas mer effektivt samt hur kulturperspektiven ska vara en integrerad del i Stockholms stadsutveckling. Vidare framgår att en viktig del i detta är stadens kulturstrategiska program som bland annat ska tydliggöra hur externa aktörer kan bidra till kulturens plats i stadsutvecklingen samt arbeta strategiskt för de kulturella och kreativa näringarnas behov i en växande stad. Stadsledningskontoret konstaterar att kulturnämnden har en viktig roll för denna samordning.

Det kulturstrategiska programmet är framtaget samtidigt som utbrottet av covid-19-pandemin vars smittspridningsåtgärder haft stor påverkan på kulturlivet. Stadsledningskontoret konstaterar att pandemin belyses i programmet och delar kulturnämndens bild att det kan komma att krävas en omställning i det nya normalläget efter pandemin utifrån nya beteenden och förutsättningar.

Stadsledningskontoret har stark tilltro till stadens kapacitet för detta då stadens verksamheter redan under pågående pandemin visat goda exempel på anpassning och innovation.

Stadsledningskontoret konstaterar att programmets fokus är riktat till det gemensamma ansvaret för kulturlivets infrastruktur. I det avseendet anser stadsledningskontoret att kulturnämndens förslag både är i linje med och kompletterar stadens budget och Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm.

Stadsledningskontoret bedömer att åtgärder i enlighet med programmet kan rymmas inom nämndernas ekonomiska ramar och nuvarande organisation och betonar vikten av att insatser för att nå målsättningarna i programmet inte blir kostnadsdrivande för staden. Stadsledningskontoret konstaterar att kulturnämnden beaktat Agenda 2030 i framtagandet av programmet.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 november 2020 följande.

Exploateringsnämnden godkänner kontorets tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av Clara Lindblom (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson (S), *bilaga 1*.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 7 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Exploateringskontoret är positiv till förslaget till nytt Kulturstrategiskt program och att Kulturförvaltningen tar en aktiv roll i stadsbyggnadsprocessen.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 november 2020 följande.

1. Fastighetsnämnden godkänner och överlämnar kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Fastighetsnämnden förklarar ärendet omedelbart justerat.

Reservation anfördes av Clara Lindblom m.fl. (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Valeskog m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Peter Wallmark (SD), *bilaga 1*.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 16 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Kultur omfattar i sin vidaste bemärkelse all mänsklig aktivitet. Kontoret välkomnar därför ett stadsövergripande dokument som ger en strategisk vägledning kring hur kulturens potential och värden kan och ska tas tillvara. Programmet är välformulerat och kontoret instämmer i vikten av att arbeta inom de identifierade strategiska områdena. I flera fall är de inriktningar som programmet tar upp sådana där ett arbete redan pågår och har fördjupats. Kontoret vill dock poängtera vikten av att det finns tydligt utpekade huvudansvariga för de olika områdena för att ge kraft och tydlighet i det operativa arbetet.

Kontoret berörs främst som fastighetsägare och hyresvärd till ett antal institutioner och kulturverksamheter; både inom staden såsom Stadsbiblioteket/Asplundhuset, Stadsmuseet, Stadsarkivet, Liljevalchs och Kulturhuset/Stadsteatern, men också med mindre privata aktörer som till exempel konstnärsateljéer. Fastighetskontoret kommenterar de strategiska områden som i första hand berör Fastighetskontoret.

Kontoret förvaltar flera öppna och offentliga miljöer såsom samlingslokaler, kulturlokaler, idrottsanläggningar och parklekar. Det är positivt att försöka hitta vägar att samlokalisera lokaler för kulturlivet med andra verksamhetslokaler, vilket ger effektivitetsvinster. Detta kan också bidra till att platser i Stockholm är levande större delar av dygnet.

Kontoret arbetar sedan ett antal år nära kulturförvaltningen kring frågor om ateljéer för konstnärer, där man också har arbetat fram ett gemensamt strategidokument för åren 2017-2020. Avsikten har varit att tillskapa 200 ateljéer och lokaler för konstnärlig produktion. Ofta har detta haft den dubbla effekten att konstnärerna som kunnat etablera sig i nya lokaler, också gestaltar det växande Stockholms offentliga miljöer.

Kontoret ser positivt på alla åtgärder som kan öka kreativiteten i, och attraktiviteten till, staden. Kontoret har en viktig roll som hyresvärd att verka för en stad med fler nattklubbar och livescener. Det kan vara genom långsiktiga såväl som

mer kortvariga hyresavtal. Vad gäller dessa frågor är en separat strategi under utarbetande.

Fastighetskontoret berörs också som förvaltare av flera stora besöksmål i Stockholm, där Stadshuset är det största. Kontoret välkomnar och medverkar till att möjliggöra aktiviteter i de byggnader som kontoret förvaltar.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 november 2020 följande.

Idrottsnämnden beslutar enligt förvaltningens förslag som stöds av ordföranden Karin Ernlund (C), Bo Sundin m.fl. (M), Daniele Fava (L), Minna Thullberg (MP) och Nike Örbrink (KD) att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av Tobias Johansson m.fl. (V) och Alexander Ojanne m.fl. (S), *bilaga 1*.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 19 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Samverkan och samarbete inom en organisation visas återkommande vara ett recept för framgångsrika verksamheter. I en stor organisation som Stockholms stad är det nödvändigt att ha samförstånd om mål, inriktningar och strategier för specifika verksamhetsområden. Ett gott exempel på ett sådant samarbete är att stadens nämnder och bolag ska stimulera samlökalisering genom att pröva nya vägar att samnyttja skolor och idrottsanläggningar med kulturverksamhet. Idrottsförvaltningen ser därför positivt på att förslaget till kulturstrategiskt program har stort fokus på hur stadens förvaltningar och bolag tillsammans med externa aktörer ska samverka för att uppnå en bättre infrastruktur för kulturella verksamheter.

Idrottsförvaltningen har inga synpunkter det övergripande innehållet i perspektiven eller de strategiska områdena. Förvaltningen ser dock att programmet skulle stärkas ytterligare genom att kompletteras eller förtydligas med följande:

- Förtydliga och konkretisera målsättningarna med vad programmet ska leda till samt hur målen ska mätas. I samband med detta kan programmet även förtydligas med vilka uppdrag och ansvar respektive nämnd och bolag har.
- Tidssättning av programmet. Förvaltningens erfarenhet är att ett start- och slutår för ett stadsövergripande program leder till en naturlig uppföljning av de insatser som gjorts under programperioden samt att programmet uppdateras och återaktualiseras vid revideringen inför nästa period.
- Mål om jämlikhet finns med i ett av de övergripande perspektiven. För att spetsa programmet ytterligare hade det varit betjänt av en målgruppsanalys

för att öka jämlikheten i kulturutövandet/kulturkonsumtionen. Analysen skulle kunna inkludera vilka grupper staden i större utsträckning behöver nå ut till samt vilka strategier som kan appliceras på dessa. I detta sammanhang skulle även ett jämställdhetsperspektiv kunna inkluderas.

- Idrottsförvaltningen ser att insatser för att tillgängliggöra kultur för personer med funktionsnedsättning hade kunnat skrivas fram tydligare. I perspektivet Samverkan om stadsutveckling hade en koppling kunnat göras till stadens program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning samt de nationella målen och inriktningarna för funktionshinderpolitiken. Ett exempel på strategi kan då vara principen om universell utformning av miljöer så att de blir tillgängliga för alla.
- Programmet behandlar huvudsakligen kulturens infrastruktur men programmet hade lyft ytterligare om de olika verksamheter som ryms inom kulturområdet hade tagits med. Förvaltningens erfarenhet är att det krävs strategiska åtgärder även inom verksamheterna för att åstadkomma strukturella förändringar i utövandet. Risken finns annars att det blir mer för de redan inkluderade.

Konsekvenser för barn

I föreslaget program är barn och ungdomar en målgrupp i form av att strategin behandlar infrastrukturen för kulturutövande/konsumtion där även barn och ungas möjligheter behandlas. Programmet hade stärkts av mer specifika strategier för hur fler barn och ungdomar ska kunna ta del av kultur.

Jämställdhetsanalys

Förvaltningen ser att föreslaget program hade varit betjänt av ett tydligare jämställdhetsperspektiv där strategierna hade belysts ur köns- och genusperspektiv. Genom att belysa strategierna på detta sätt skulle det kunna bli tydligare med vilka man ämnar nå, vilka strukturer man önskar förändra och hur detta ska gå till.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 november 2020 följande.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Karin Lekberg m.fl. (S) och Deniz Butros m.fl. (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Anton Clarholm (SD), *bilaga 1*.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 24 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att staden har tagit fram en gemensam strategi för att uppmuntra till samarbete mellan förvaltningar och bolag med utgångspunkt i varje nämnds och bolags kärnupdrag. Stadens aktörer kan agera mycket mer samlat och resursstarkt för att stödja utvecklingen av ett kulturliv som håller hög kvalitet och är tillgängligt för alla. Inom det strategiska området för samverkan om de kulturella och kreativa näringarna nämns att *”Kulturnämnden och Stockholm Business Region bidrar tillsammans till att synliggöra och samla nattekonominns intressen och aktörer, och tillsammans med miljö- och hälsoskydds nämnden arbetar de för att ge goda långsiktiga förutsättningar för scener och ett attraktivt natt- och klubbiv.”*

Miljöförvaltningen anser att denna skrivning riskerar att framställa förvaltningens roll på ett felaktigt sätt. Miljöförvaltningen är den myndighet som ansvarar för miljön i Stockholms stad, både utomhus och inomhus. Förvaltningen arbetar aktivt för att stockholmarna ska bo i en frisk och hälsosam miljö, bland annat med olika typer av tillsyn för att uppnå en sund inomhusmiljö för alla invånare i staden. I det arbetet ingår även hantering av klagomål avseende buller från olika typer av verksamheter, inklusive kulturverksamheter som restauranger och nattklubbar.

Miljö- och hälsoskydds nämnden fick i stadens budget för 2020 i uppdrag att innan årsskiftet 2020/2021 ta fram en vägledning för att hjälpa verksamhetsansvariga för livescener och konsert- och klubbverksamhet att vidta bullerdämpande åtgärder. Den nya musikbullervägledningen ska underlätta för en levande stad med minskad risk för att boende störs av musikbuller från nattklubbar och livescener. Parallellt med arbetet med musikbullervägledningen har förvaltningen också deltagit i framtagandet av *Stockholms stads strategi för nattklubbar och livescener* som kulturförvaltningen ansvarar för och som är under bearbetning. Förvaltningen kan som en del av sitt tillsynsarbete ge information och rådgivning om hur verksamheter kan arbeta för att följa lagstiftningen och kan härigenom bidra till natt- och klubbivets långsiktighet. Syftet är således att ge stöd avseende frågor om lokalisering, planering och försiktighetsmått för att minska riskerna för störningar till omgivningen och för att ge verksamheterna en tryggare och säkrare möjlighet att bedriva verksamhet i staden.

Natt- och klubbverksamheter har, som många andra verksamheter, att förhålla sig till miljöbalken och dess författningar och ska arbeta aktivt med att minimera sin påverkan på människors hälsa och miljö så långt det bedöms rimligt. Det är miljö- och hälsoskydds nämndens uppgift att bedriva tillsyn med avseende på efterlevnaden av miljöbalken och ställa de krav som behövs och som är rimliga. Rimlighetsavvägning innebär en avvägning med avseende på kostnaden för en avhjälpande åtgärd i förhållande till marginalnyttan till följd av åtgärden. En åtgärd kan till exempel vara att begränsa antalet livekonserter när det är utrett att det inte går att dämpa ljudet mer vid ljudkällan eller på annat sätt avskärma ljudet så att riktvärden för buller inomhus klaras inuti närliggande bostäder.

Eftersom miljö- och hälsoskydds nämndens innehar rollen som tillsynsmyndighet är det således inte ett självändamål från förvaltningens sida att långsiktigt möjliggöra natt- och klubbiv. En lämpligare skrivning i det kulturstrategiska programmet vore

därför: ”Kulturnämnden och Stockholm Business Region arbetar tillsammans för att synliggöra och samla nattekonominns intressen och aktörer. I kombination med miljöförvaltningens arbete med förebyggande vägledning och tillsyn skapas långsiktiga förutsättningar för scener och ett attraktivt natt- och klubbiv.”

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 november 2020 följande.

1. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Valeskog m.fl. (S) och Sara Stenudd m.fl. (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Peter Wallmark (SD), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Mikaela Karlsson (FI) som instämde i särskilt uttalande av Jan Valeskog m.fl. (S) och Sara Stenudd m.fl. (V).

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 3 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontoret har deltagit i det stadsövergripande arbetet med programmet, på flera nivåer och genom olika kompetenser, och föreslår stadsbyggnadsnämnden att tillstyrka programmet.

Stadsbyggnadsnämnden berörs främst av strategiskt område 1 (”Stadsutveckling”). Enligt kontorets bedömning berörs stadsbyggnadsnämnden av alla de tre strategiska inriktningarna på olika sätt. Den första, ”Kontinuerlig uppföljning av kulturlivets lokalbehov”, kan bidra till nämndens verksamhet genom ett kunskaps- och planeringsunderlag som kan tas till vara inom främst nämndens planeringsverksamhet. Den andra och tredje strategiska inriktningen, ”Tydligt kulturperspektiv i stadsbyggnadsprocessen” respektive ”Lokaler för konst och kultur beaktas vid större stadsutvecklingsprojekt”, innebär att samverkan ska bidra till att kulturlivet kan beaktas på ett strategiskt sätt i stadsutvecklingen. Kontoret bedömer att de tre strategiska inriktningarna hänger intimt samman. Stadsutvecklingsprocessen kräver alltid att ett behov också representeras av en aktör som kan säkerställa ett genomförande. Genom att formera ett samlat strategiskt perspektiv på kulturlivets plats i staden idag, liksom på framtida behov, så främjas möjligheterna att hitta rätt former för samverkan och också fatta väl avvägda strategiska beslut.

Stadsbyggnadsnämnden berörs också av de strategiska områdena 4 och 5 ("Kulturella och kreativa näringar" och "Besöksnäringen"). Dels finns en god samverkan med kulturförvaltningens lotsfunktion, framförallt i de större stadsutvecklingsprojekten, där samverkan kan skapa förutsättningar för mervärden genom att matcha tillgängliga lokaler med tidsbegränsade eller mer långsiktiga behov. Dels berörs nämnden av samverkan kring utveckling av information kring tillståndsgivning för evenemang och liknande.

Det värt att framhålla att kulturlivets mångfald av aktörer, blandning av kommersiella och icke-kommersiella inslag, ständiga förvandling/utveckling, mm, vilket bidrar till fältets kreativitet och dragningskraft, också gör det till en utmaning att beakta och bemöta fältets behov. Inte minst i det långsiktiga perspektiv som stadsbyggnadsnämnden ska arbeta, eller i de processer inom vilka nämnden verkar och som ofta är utdragna i tiden. Samverkan och ömsesidig kunskapsuppbyggnad är då en nyckel, liksom smarta sätt att skapa infrastruktur som kan vara beständig över tid och möta föränderliga behov. Inriktningen på samutnyttjande är därför mycket intressant, inte minst mot bakgrund av Stockholms tillväxt, med många olika anspråk på en begränsad yta.

Till sist är det positivt med den konsekventa inriktningen på strategier för samverkan i programmet, mot bakgrund av det avses bli ett kommunfullmäktigebeslut. Det överensstämmer väl med stadens styrsystem. Sammanfattningsvis föreslår nämnden att tillstyrka programmet.

Trafiknämnden

Trafiknämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 november 2020 följande.

Trafiknämnden överlämnar tjänsteutlåtandet som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av Rikard Warlenius m.fl. (V) och Jan Valeskog m.fl. (S), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Malin Ericson (Fi) som instämde i särskilt uttalande av Rikard Warlenius m.fl. (V) och Jan Valeskog m.fl. (S).

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 29 september 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret anser att programmet har ett bra och brett anslag med sikte på hur alla aktörer, såväl stat och region som kommun och privata kulturaktörer, ska nå längre med samverkan och samarbete. Kulturprogrammet framhåller behovet av kontinuerlig

uppföljning av kulturlivets lokalbehov. Trafikkontoret samverkar idag med andra förvaltningar och kulturarrangörer för att hjälpa kultur- och evenemangsarrangörer att hitta tillfälliga och mer permanenta lokaler för sin verksamhet samt lämpliga ytor på offentlig plats.

I avsnittet rörande samverkan med de kulturella och kreativa näringarna påtalas behovet av lösningsorienterade processer när det gäller både tillstånd och rådgivning till arrangörerna. Trafikkontoret arbetar redan idag med detta som grundprincip när olika kulturarrangörer kontaktar trafikkontoret med önskemål om att använda det offentliga rummet till olika aktiviteter. Så långt det är möjligt försöker trafikkontoret gå önskemålen till mötes eller erbjuda lämpliga alternativ. Trafikkontoret har sedan 2016 en evenemangstillståndsenhet och har som mål att sökande ska ha en väg in med en kontaktperson när det gäller ansökningar om tillstånd för kulturarrangörer, evenemang och filminspelningar. Målet är att det ska vara enkelt för den sökande och att denne ska uppfatta trafikkontoret som en lyhörd samarbetspartner och ett värdefullt bollplank. Det arbetssättet passar utmärkt med de tankar och idéer som framförs i förslaget till kulturprogram. De senaste åren har trafikkontoret även arbetat för en levande stadsmiljö via Levande Stockholm med bl.a. sommargångator och sommartorg, där kulturella aktiviteter välkomnas och kan bidra till att ytterligare stärka variationen och tillgängligheten till Stockholms kulturliv.

Samtidigt bör man hålla i minnet den konflikt som finns mellan ett kultur- och nöjesliv som "lever dygnet runt" och att staden ska se till helheten och behovet hos "nattlivets aktörer" å ena sidan och de boendes rätt till en så störningsfri boendemiljö som möjligt. Trafikkontoret måste många gånger göra avvägningar mellan arrangörernas och besökandes önskemål och de boendes intressen. Denna konflikt borde beröras åtminstone översiktligt i programmet. Idag nämns det överhuvudtaget inte.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 november 2020 följande.

1. Utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Särskilt uttalande gjordes av Kadir Kasirga (S) och Tina Kratz (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Martin Westmont (SD), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 28 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen välkomnar och ställer sig i huvudsak positiv till förslaget till Kulturstrategiskt program för Stockholms stad. Förvaltningens synpunkter avgränsas till att gälla den del av remissen som rör utbildningsnämndens verksamhet och särskilt avsnittet "Samverkan om utbildning" (s. 20 ff).

Förvaltningen ställer sig bakom målsättningen om samverkan om skollokaliter för kultur, det vill säga att pröva nya vägar när det gäller att samlokalisera skol- och kulturverksamhet, inte minst i samband med planeringen av nya skolor. Kulturförvaltningen och utbildningsförvaltningen har arbetat fram en överenskommelse och ett ramverk för att underlätta samverkan. Dock är detta så nytt att samverkan förutsätter en fortsatt utveckling av arbetssätt och rutiner.

Samverkan kring befintliga och nya digitala bildnings- och lärmiljöer, och att samutnyttja resurser för ökad tillgång för såväl allmänhet som skolelever, är något som förvaltningen välkomnar. Bibblis och Stockholmskällan är bra exempel på tjänster att vidareutveckla i detta hänseende.

Förvaltningen delar synen på att kultur ska vara en självklar och integrerad del av barnens skola. Vidareutveckling av Kulan som en central struktur för samverkan och uppföljning är en självklar del av förvaltningens åtaganden för att införliva kultur och estetiska läroprocesser i skolundervisningen. Att detta åtagande även inbegriper förskolan bör framgå i programmet.

Förskolan är en del av utbildningssystemet och ger i hög grad barn möjlighet att uppleva, gestalta och kommunicera genom olika estetiska uttrycksformer. Förvaltningen anser att skolformen förskola fått en undanskymd roll i förslaget. Ett exempel är det citat från Vision 2040 som inleder avsnittet om "Samverkan om utbildning" (s. 20)¹ där endast skolor och inte förskolor omfattas. Förvaltningen föreslår därför att detta citat byts ut mot det mer allmängiltiga "Barn och elever har goda och inspirerande

¹ "Stockholms skolor representerar en mångfald av kulturer och människors olikheter är en tillgång. Kulturell och språklig kompetens tas tillvara och alla barn och ungdomar ges möjlighet att växa och utvecklas möjligheter till fysisk aktivitet och kulturupplevelser." Förvaltningen bedömer dessutom att det valda citatet riskerar att skapa otydlighet kring vad som i förslaget åsyftas med begreppet "kultur". Om det är så att man med termen "skolor" (på till exempel s. 6) i själva verket åsyftar både skolor och förskolor bör detta tydligt framgå.

Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur är ett av två grundläggande perspektiv som framhålls i förslaget (s. 12). Förvaltningen anser utifrån detta att principen om alla barns rätt att delta i det kulturella och konstnärliga livet, oavsett förutsättningar, med fördel kunde getts mer utrymme. Förvaltningen föreslår här synliggörande av särskild samverkan i socioekonomiskt svaga områden respektive samverkan för ökad tillgång till kulturinstitutioner och annat kulturliv för barn och elever med funktionsnedsättning. Även insatser för att stärka nationella minoriteters möjlighet till kulturuttryck hade med fördel kunnat synliggöras i ett övergripande program för kultur i staden.

När det gäller ökad samverkan med staten, regionen och akademien i syfte att erbjuda barn och ungdomar ett rikt kulturliv i Stockholm så ställer sig förvaltningen allmänt positiv.

Konsekvenser för jämställdhet och för barn och barns rättigheter
Då ärendet är svar på en remiss från kommunstyrelsen gör förvaltningen ingen egen analys av ärendets konsekvenser för jämställdhet eller för barn och barns rättigheter. Förvaltningen förutsätter att en sådan analys vid behov görs av kommunstyrelsen i den fortsatta hanteringen av ärendet.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 november 2020 följande.

Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remiss och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av Robert Mjörnberg m.fl. (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Mirja Räihä m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Göran Ek (SD), *bilaga 1*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 15 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen anser att det kulturstrategiska programmet har ett brett perspektiv på kultur både på individ- och samhällsnivå. Programmet tar även genomgående avstamp i Agenda 2030 och Vision 2040 vilket tydliggör kulturens roll och betydelse inom hållbar utveckling och i stadens vision som möjligheternas stad.

Äldreförvaltningen anser att de två övergripande perspektiven och de fem strategiska områden som beskrivs ger en struktur och förståelse för hur kulturen kan utvecklas. Betydelsen av samverkan lyfts fram tydligt.

I programmet finns en kort beskrivning om äldre och deras kulturupplevelser.

Äldreförvaltningen understryker att gruppen äldre är en stor grupp där alla som fyllt 65 år ingår, oavsett om yrkeslivet fortsätter eller upphör och oavsett hälsotillstånd.

Antalet som får uppleva sin 100-årsdag ökar och gruppen 65 år och äldre kommer att öka stort framöver. Det är en bred och mångfacetterad grupp som riskerar att bli stigmatiserade i den allmänna debatten då det ibland saknas individperspektiv. I det kulturstrategiska programmet beskrivs att Stockholm är landets enda miljonstad vilket då även innebär att antalet personer 65 år och äldre också är landets största. För att skapa lika möjligheter att ta del av och skapa kultur, som beskrivs i programmet, anser äldreförvaltningen att äldre som är i behov av stöd och hjälp på grund av fysiska, kognitiva eller psykiska begränsningar ska erbjudas särskilda anpassningar. I programmet beskrivs tillgänglighetsanpassade lokaler men det kan även behövas andra anpassningar. Ett exempel är det lyckade projektet Möten med inspiration från MoMa

i New York. Det vänder sig till personer som har en demenssjukdom och deras anhöriga. En museipedagog leder visningen av några noga utvalda konstföremål. Visningen ges i små grupper, deltagarna sitter ner och en dialog skapas kring konsten. Konceptet finns i Sverige idag för personer med demenssjukdom, men skulle med fördel kunna utvidgas även för andra målgrupper som av olika anledningar inte har förmågan att genomföra mer traditionella besök på museum.

För de äldre som bor på särskilda boenden anser äldreförvaltningen att det är önskvärt med mer konkreta förslag på hur utbud och tillgång skulle kunna breddas och öka. De digitala möjligheterna är oändliga och kan ta kulturen till deltagarna istället. I programmet beskrivs att lokaler och platser ska identifieras för kulturupplevelser och föreningsliv. Önskvärt är att det även gäller lokaler i eller nära särskilda boenden, dagverksamheter och öppna mötesplatser som vänder sig till äldre. Det skulle då ge lika möjligheter att ta del av och kanske även skapa kultur för delar av den äldre målgruppen. De lokaler där verksamheter äger rum som vänder sig till äldre har dessutom redan tillgänglighetsanpassade lokaler.

Äldreförvaltningen vill framhålla att uppleva och få ta del av kultur tillsammans med andra kan motverka psykisk ohälsa och även vara en positiv upplevelse för de som är ofrivilligt ensamma. Det är av den anledningen också viktigt att inkludera äldre i behov av stöd och hjälp i planeringen av framtidens kulturutbud. Möjligheten att kunna fortsätta ta del av och uppleva kultur som är lättillgänglig kan ha en oerhört stor betydelse både på individ- och gruppnivå.

Äldreförvaltningen påminner om att äldre med låg internetvana är en viktig målgrupp så att de inte riskerar att hamna i utanförskap. I programmet beskrivs att digitala bildnings- och lärmiljöer ska utvecklas och tillgängliggöras för alla. Här har många förvaltningar ett ansvar i att erbjuda stöd och utbildning för målgruppen. En ökad kompetens och säkerhet i att hantera digitala format ökar möjligheten att bli mer delaktig i samhället och att ta del av digitala former av kultur.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 november 2020 följande.

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remiss.

Särskilt uttalande gjordes av Veronica Palm (S), Lena Rydblom m.fl. (V) och Lisa Palm (Fi), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Tobias Karlsson m.fl. (SD), *bilaga 1*.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 14 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen ser positivt på framtagandet av ett stadsövergripande kulturstrategiskt program. Att programmet ligger i linje med stadens vision och arbetet med Agenda 2030 är av stor vikt.

Kultur och demokrati

Programmet lyfter fram det viktiga sambandet mellan kultur och demokrati, där kulturlivets betydelse för vår demokrati är en viktig faktor. Förvaltningen anser att stadens arbete genom bl.a. strategin ”Kultur i ögonhöjd” som både är riktat mot förskola och fritid är ett bra exempel där kultur blir ett verktyg för barn och unga att bli aktiva medborgare, skapa sina egna identiteter, främjar kreativitet samt yttrandefrihet. Förvaltningen ser gärna fler initiativ i linje med det.

Lika möjligheter till deltagande och tillgänglighet

Vidare anser förvaltningen att lika möjligheter för stadens medborgare är viktigt för en rättvis och hållbar utveckling. Stadens och förvaltningens egna verksamheter utgör en viktig grund för att skapa förutsättningar till kultur och underlätta tillgången till kultur.

Det är viktigt att kulturen är lättillgänglig. Där utgör bland annat närheten till museer, kulturskola, fritidsverksamhet och bibliotek i en del. Digitala lösningar för dem som inte kan ta sig till utställningar, tydlig information om tillgänglighet och förmånliga priser är ytterligare exempel på sätt att tillgängliggöra kulturen. Förvaltningen vill särskilt lyfta att det är viktigt att alla barn och unga har likvärdig tillgång till kulturutbudet. Det kan vara lokaler för föreningsliv, teatergrupper, studieförbund, biografier och annan kultur.

Vidare är det viktigt att det finns en lättillgänglig och samlad information om vad som är på gång inom kulturen. På så sätt ökar möjligheten för alla medborgare att få en överblick om allt händer i staden. Andelen äldre i Stockholm ökar och det är viktigt att dessa kan fortsätta att delta i sociala aktiviteter och ta del av kulturupplevelser. De äldres resurser, erfarenhet och vilja att bidra ska tas tillvara. Det är därför bra att programmet lyfter fram äldre personers möjlighet att fortsätta delta i sociala aktiviteter och ta del av kulturupplevelser i tillgängliga lokaler.

Förvaltningen noterar att programmet inte berör det faktum att staden bedriver ett särskilt arbete för nationella minoriteter att bibehålla och utveckla sin kultur. Inom ramen för förvaltningsområdet för finska, meänkieli och samiska finns ett utvecklat samarbete i staden som förvaltningen vill lyfta fram som viktigt att bibehålla och beakta i den fortsatta planeringen inom staden.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 26 november 2020 följande.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Maria Ljuslin (V) och Eva Fagerhem (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Henrik Åkerlund (SD), *bilaga 1*.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen finner det positivt och användbart att staden formulerar en kulturpolitisk strategi med ambition att ha djup, bredd och nå många aktörer såväl inom stadens verksamheter som befintliga och potentiella samverkanspartners. Strategin kan ge en tydligare riktning i förvaltningar och bolags arbete med sina verksamheter, för stadsutveckling, lokalförsörjning och samarbeten. I programmet fastställs och tydliggörs några viktiga faktorer och samband. Exempel på detta är att:

- Stockholms skolor har, vid sidan om kulturinstitutionerna, ett betydande kulturuppdrag tillsammans med verksamheter inom idrottsnämnden med att väcka kulturintresse hos nya grupper.
- Stadens lokalförsörjande bolag och förvaltningar ska skapa fysiska förutsättningar för Stockholms kulturliv genom att tillhandahålla en infrastruktur för konstnärliga och kulturella verksamheter.
- Kulturens värde kan stärkas genom infrastrukturell utveckling.
- Kulturupplevelser ger sociala effekter på både individ- och samhällsnivå. (Ett exempel på detta är att nöjesläsning har större betydelse för studieresultaten än vårdnadshavarnas socioekonomiska status.)
- Kulturlokaler bidrar till trygga stadsrum.
- Ett vitalt kulturliv gör en plats mer attraktiv och skapar en svans av positiva effekter.
- Tydliga samband mellan demokratiskt styrelseskick och fritt kulturliv.
- En stark och oberoende kultursektor är en förutsättning för en välfungerande demokrati.

I programmet fastställs också några strategiska nyckelfrågor för arbetet:

- Lika möjligheter är en viktig sådan.
- När Stockholm växer behöver kulturlivets infrastruktur utvecklas i takt med de nya behov som uppstår och med fokus på lika möjligheter att ta del av och skapa kultur.

- Andelen äldre i Stockholm ökar fort och det är viktigt att dessa kan fortsätta delta i sociala aktiviteter och ta del av kulturupplevelser.
- De kulturella näringarna är delar av den snabba teknikutvecklingen. Med staden som aktiv möjliggörare av nya mötesplatser och utveckling av befintliga, kan denna kreativa del av näringslivet spela en vital roll i den fortsatta stadsutbyggnaden.
- Tydliga kulturperspektiv ska finnas i stadsbyggnadsprocessen samt kontinuerlig uppföljning av kulturlivets lokalbehov.

Om konkreta handlingsplaner blir en följd av programmet som integreras i stadens ledningssystem bådär det gott för det framtida kulturarbetet. Förvaltningen saknar dock några infallsvinklar och målgrupper som är av betydelse. Stadsdelarnas roll blir inte belyst fast de berörs i hög utsträckning av de strategiskt viktiga områdena och flera av nyckelfrågorna. De äldre, som omnämns som en strategisk nyckelfråga är till exempel en del stadsdelarnas ansvarsområde. En stor målgrupp som inte nämns i programmet är förskolan som finns inom stadsdelarnas ansvarsområde. Det är oftast här de första kontakterna uppstår med kultur och skapande verksamhet. Inom förskolan finns dessutom stora möjligheter att bredda deltagandet i kultur och kulturyttringar genom att man når så stor del av barnen i stadsdelen och deras vårdnadshavare. Stadsdelarnas roll i att identifiera behov och möjligheter kring lokaler, lokalsamverkan, kulturella insatser och samarbeten är också av betydelse. I Hägersten-Älvsjö har vi erfarit effekter av brist på lämpliga lokaler i rätt del av stadsdelen. En konsekvens av detta har då blivit att det är svårt att arrangera lokala kulturevenemang för barn och unga i deras närområde. Stadsdelen har i takt med sin tillväxt även förlorat ateljéer, replokaler och scener för kulturarbetare och arrangörer. Nya alternativ har inte utvecklats i samma omfattning.

I programmet betonas samverkan och samutnyttjande av lokaler vilket är positivt. Många kulturaktiviteter kräver särskilda tekniska förutsättningar som måste beaktas och integreras redan i planeringsstadiet och som påverkar hur väl lokalen kan användas för olika aktiviteter och olika målgrupper. Med hänsyn tagit till ovanstående ser förvaltningen ett behov av förtydligande av stadsdelarnas roll för kulturens arenor.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 26 november 2020 följande.

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Elvir Kazinic m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Veronica Stiernborg m.fl. (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Janina Fond (SD), *bilaga 1*.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 13 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att det kulturstrategiska programmet väl fyller sitt syfte och ser stora fördelar med inriktningen där flera olika parter har ett gemensamt ansvar för kulturlivets infrastruktur. Den växande staden med allt fler stadsdelscentra ger förutsättningar för ett starkt kulturliv även utanför innerstaden. Att samverka för att skapa goda förutsättningar för ett rikt kulturliv i ytterstaden är något som förvaltningen ser mycket positivt på. Genom kulturens värde och sociala effekter ges möjlighet att bidra till ett attraktivt och tryggt stadsdelsområde många vill besöka och bo i. Synpunkter på de två perspektiven i det kulturstrategiska programmet:

- Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur
- Ett kreativt och attraktivt Stockholm

Förvaltningen instämmer i att det finns mycket att vinna på ett effektivare inomkommunalt samarbete i kulturfrågorna, både för staden och kulturlivet. Det är viktigt att samarbetet inkluderar alla de aktörer som kan bidra till ett starkare kulturliv i Stockholm och därmed skapa en attraktivare stad. Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning har utsatta stadsdelar. Stadsdelsområdet har en stor andel unga i befolkningen, 26,6 % i åldersgruppen 0-19 år att jämföra med hela Stockholms stad där 21,7 % är mellan 0-19 år. Trots den höga andelen barn och ungdomar är deltagandet i Stockholms stads kulturskola lägst i hela staden. Intresset för de estetiska ämnena torde inte vara mindre hos barn och ungdomarna i stadsdelsområdet utan antagandet är att andra faktorer försvårar och bidrar till det låga deltagandet. Riktade insatser görs för att nå målgruppen. Lika möjligheter att delta och ta del av kulturverksamhet är en nyckelfråga och förvaltningen ser med fördel att detta perspektiv lyfts i programmet. Kulturstaden Stockholm har utöver en rad offentligt finansierade institutioner och fria aktörer också många privata kultur- och livescener, gallerier, biografier och konserthus. Boende och besökare tar säkert som kulturstrategiska programmet konstaterar del av huvudstadens stora kulturutbud utan att reflektera över i vems regi kulturaktiviteten genomförs, förutom då det kommer till avgifter som kan försvåra deltagandet för vissa grupper. Äldre personer och personer med funktionsnedsättningar är målgrupper som staden fortsatt behöver lyfta för lika

möjligheter inom kulturen. Stadens program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning antogs i kommunfullmäktige 2018. Staden ska fortsätta utveckla kulturaktiviteter som personer med funktionsnedsättning kan delta i som utövare, åhörare och åskådare och kulturaktiviteter som särskilt riktas till personer med vissa funktionsnedsättningar. Förvaltningen önskar att programmet lyfter in äldres möjlighet att fortsätta, eller börja, sitt eget skapande. Nuvarande skrivning "ta del av kulturupplevelser" riskerar att ge äldre personer en passiv roll. Förvaltningen är positiv till att programmet lyfter vikten av att möjliggöra för alla grupper att ta del och skapa kultur. Bildvalet i kulturstrategiska programmet domineras av fotografier från Stockholms innerstad. En större variation av bilder på olika grupper av människor samt stadsmiljöbilder även från ytterstaden skulle göra programmet mer igenkänningsbart och representativt för hela Stockholms stad. Förvaltningen skulle önska ett förtydligande på vilket sätt samverkan ska ske, exempelvis genom en bilaga till programmet med en förteckning på förvaltningar och bolag i staden som är ansvariga.

Synpunkter på fem områden för strategisk inriktning för samverkan i det kulturstrategiska programmet:

1. Samverkan om stadsutveckling

Rinkeby-Kistas stadsdelsområde växer och år 2040 beräknas drygt 65 000 invånare bo i området. Fler och större stadsdelscentrum utanför city ger förutsättningar för ett starkt kulturliv även i ytterstaden. Kultur fyller fler funktioner och bidrar på många olika sätt i samhällsutvecklingen. Kultur har betydelse för ett områdes attraktionskraft och identitet, för människors hälsa och välbefinnande och för en socialt hållbar utveckling. Enprocentregeln som anger att en procent vid ny-, om- och tillbyggnad i Stockholms stad ska avsättas för konstnärlig gestaltning är exempel på en viktig bindande princip för att konsten ska ha en självklar plats i stadsutvecklingen och inte förhandlas eller glömmas bort. Förvaltningen anser att det är viktigt att kulturkompetens och ett kulturellt perspektiv tas med tidigt i stadsbyggnadsprocesser så att inte ett kulturperspektiv reduceras till att enbart handla om utsmyckning.

2. Samverkan om utbildning

I det kulturstrategiska programmet nämns inte förskolan i texten. Under avsnittet "Kultur – en självklar och integrerad del av barnens skola" anser förvaltningen att stadsdelsnämnderna också tillsammans med kulturnämnd och utbildningsnämnd arbetar med kultur och estetiska lärprocesser till exempel genom Kulan och El Sistema. Att nyttja skolans lokaler maximalt är en stor vinst både ekonomiskt, hållbarhetsmässigt och socialt. Förvaltningen ser positivt på ett ökat samutnyttjande av skollokaler som samlingsplats för kunskap, utbildning, kultur och fritid i samhället. Utifrån en trygghetsaspekt är det även positivt med pågående aktiviteter på kvällar och helger då det skapas trygga rum där fler människor rör sig. Kista är sedan 1980-talet är känt som Sveriges största IT-centrum. Förvaltningen ser positivt på att till exempel fler nya kreativa och digitala utbildnings- och lärmiljöer ytterligare etableras i området.

3. Samverkan med staten, regionen och akademien

Rinkeby-Kista stadsdelsområde är Stockholms stads norra utpost och området ligger intill till fyra kranskommuner: Solna, Sollentuna, Sundbyberg och Jakobsberg. Regional samverkan för att skapa lösningar där invånarna är i fokus är viktigt för att nå bättre och gynnsamma resultat. Kista Science City är ett innovationskluster där förvaltningen deltar och samverkar för att skapa innovativa lösningar tillsammans med invånare, företag, akademi och andra myndigheter. Samverkansarbetet som pågår inom Kista Science City kan fortsatt vidareutvecklas för att gynna även kulturen.

4. Samverkan om de kulturella och kreativa näringarna

Förvaltningen värdesätter kulturförvaltningens etablering i Rinkeby. Stadsdelsområdet har tre stadsbibliotek varav ett är ett av Sveriges modernaste, programbiblioteket i Kista. Ytterligare positiva kultursatsningar i området kulturgårdarna Akalla by och Husby gård, partnerskapet med Berättarministeriet, samverkan med civilsamhället och Stadsteaterns nya etablering tillsammans med Kulturskolan i Husby. Kulturella mötesplatser gör området attraktivare och hjälper samtidigt till att skapa förutsättningar för kulturens fortsatta positiva tillväxt i området. Förvaltningen samverkar idag med samtliga kulturaktörer och har även under en treårsperiod ingått olika idéburna partnerskap med lokala föreningar och aktörer. Den fria teatergruppen Mittiprickteaterns etablering och närvaro i Husby har inneburit, förutom att barn- och familjeteater spelas i området, ett nära samarbete med förskolan och arbetstillfällen för feriearbetande ungdomar.

5. Samverkan om besöksnäringen I stadsdelsområdet finns många uppskattade platser där det går att ta del av kultur till exempel Husby gård, Akalla by, Kulturhuset Husby och Kista bibliotek. På Järvafältet finns många intressanta kulturmiljöer och historiska minnesmärken och byggnader. Förvaltningen ser gärna en tydligare skrivning om hur Stockholms stads rika kulturutbud över hela staden kan kommuniceras så att fler besökare får information om det som erbjuds i ytterstaden.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 30 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Koncernledningen anser att det är välkommet med en stadsövergripande strategi för kulturen i staden. I det föreslagna programmet är det tydligt att kultur är en angelägenhet för stora delar av stadens verksamheter och hur den bidrar till utvecklingen inom en rad områden. Utifrån ett bolagsperspektiv är detta inte minst tydligt i den delen som handlar om stadsutveckling att stadens bolag har en stor roll och därmed kan bidra till kulturens utveckling. Stadens bolag har också befintliga fastigheter runt om i staden där det finns lokaler som i dag många gånger samnyttjas med föreningsliv och kultur men som skulle kunna användas i större utsträckning, detta gäller inte minst skollokaler inom SISAB. SISAB konstaterar själva att detta är en bra utveckling men att det kvarstår praktiska och ekonomiska frågor att lösa.

Koncernledningen vill även betona att det är bra att arbetet med kulturella och kreativa näringar lyfts fram tydligt i programmet och att det i fortsättningen är viktigt att ha ett tätt samarbete med Stockholm Business Region.

Avslutningsvis anser koncernledningen att dokumentet är en tydlig viljeyttring om hur staden genom samverkan och gemensamt ansvarstagande ska skapa en bra grund för kulturens utveckling i staden, men att det finns behov av att tydliggöra vilka åtgärder som ska vidtas, vilka som är ansvariga och på vilket sätt eventuella kostnader ersätts.

Underremiss

AB Svenska Bostäders yttrande daterat den 27 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Svenska Bostäder anser att det kulturstrategiska programmet är väl genomarbetat. Bolaget ser positivt på att det kulturstrategiska programmet synliggör kopplingen till stadens långsiktiga vision – Möjligheternas Stockholm – och Agenda 2030, då det skapar en ökad tydlighet i arbetet. Perspektiven och strategierna som lyfts i programmet är viktiga områden för att tillgängliggöra kulturen för alla och bidra till ett hållbart samhälle. Strategin ”Samverkan om stadsutveckling” är den där Svenska Bostäder har störst påverkan, även om vi arbetar med fler av strategierna. Bolaget delar bilden att flexibla fastigheter med levande bostadsområden, som aktivt bidrar till att aktivera och etablera platser, är avgörande för den attraktiva och trygga staden.

Som bostadsbolag kan det dock vara svårt att i vissa fall nå en hållbar finansiering vid investeringar i ändamålsenliga lokaler för det samlade kulturlivet. Bolaget ska verka på samma villkor och utifrån samma affärsmässiga principer som privata fastighetsbolag, investeringar som inte leder till affärsmässig nytta kan därför vara svåra att genomföra. För att möjliggöra för bolaget att bidra i högre utsträckning vore det värdefullt om den här typen av investeringar lyfts till en mer övergripande nivå inom staden eller att samhällsekonomiska vinster synliggörs och kan tas med i kalkylerna.

Bolaget anser att det är positivt att det kulturstrategiska programmet lyfter vägledning till samarbeten men efterfrågar tydlighet kring hur de ska genomföras i praktiken. Ansvar och mandat i programmets strategiska inriktningar bör förtydligas.

AB Stockholmshems yttrande daterat den 2 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Bolaget tycker det är välkommet med ett samlat kulturstrategiskt program för Stockholm. Matrisstrukturen med två kulturpolitiska perspektiv och fem samverkansstrategier skapar förutsättningar ett brett anslag inom stadens verksamheter och öppenhet mot aktörer utanför staden. Bolaget ser sig som mest berört av Perspektiv 1 *Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur och samverkansstrategin kring stadsutveckling*. Bolaget gläds åt den framskjutna roll som stadsutvecklingsfrågorna fått i programmet. Stockholm är en kulturstad och stadsutvecklingen berör alltid stora kulturvärden. För bolaget är kulturen alltid en

levande fråga när vi arbetar med konst och kultur i våra bostadsområden. Bolaget anser att formuleringen i stadsutvecklingsavsnittet om de privata fastighetsägarnas större intresse för lokaler för konst och kultur som likare för stadens kulturambitioner är olycklig och kan upplevas som en ambitionssänkare. Stadens bolag och förvaltningar har alltid gått före i detta avseende och även om vi gläds åt fler privata initiativ bör det fortsatt vara stadens ambition att vara pådrivande.

Det stora strategiska fokus på kultur som en fråga för stadsbyggnadsprocessen och stadsutvecklingsprojekt ser vi som positivt och angeläget. Möjligen skulle programmet tydligare kunna betona vikten av helhet i form av att socialt värdeskapande (avseende kultur) genomsyrar även existerande miljöer. Detta för att ge frågan större fokus även inom ramen för löpande utveckling av redan existerande platser.

Vi ser gärna att programmet vidareutvecklar frågan om medskapande processer. Bolaget har en lång tradition av att arbeta med detta inom ramen för det vi kallar boinflytande. Vi ser att detta etablerade arbete ytterligare kan knytas till det relaterade begreppet medskapande. En ökad tydlighet, där också arbetet i bostadsområden synliggörs, skulle kunna inspirera och vägleda. Bolaget välkomnar att strategin förenklar möjligheterna för samarbeten med skolor och övriga lokaler i stadens ägo. Detta kommer kunna bidra till att göra kulturen mer tillgänglig och öka det kulturella engagemanget i områden där deltagandet i kulturella aktiviteter är lågt och där vi har stora bostadsbestånd.

SISAB:s yttrande daterat den 3 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

SISAB välkomnar att staden tagit fram ett kulturstrategiskt program för Stockholm. SISAB som fastighetsbolag bidrar även till att Stockholm fortsätter att utvecklas som en levande, inkluderande, öppen och modern kulturstad.

I maj tilldelades Bobergsskolan vinsten för Årets skol- och förskolebyggnad 2020. Projektet för byggnationen av den helt nya skolan startades 2013 och invigdes tillsammans med 430 nya elever höstterminen 2019. Bobergsskolan bildar en ny årsring i Norra Djurgårdsstaden som representerar en tydligt samtida arkitektur samtidigt som den på ett vackert sätt harmoniserar med befintlig bebyggelse i gasverksområdet. Bobergsskolan har plats för 900 elever och var även med och tävlade om Årets Stockholmsbyggnad 2020.

Under året har SISAB även lanserat appen SISAB Skolkultur som är en mobilguide till konsten på bolagets skolor. Appen innehåller än så länge en pilotrunda i Älvsjö och arbetet har utgått från att kunna bidra till stadens kulturbud med de tillgångar bolaget har - konst och arkitektur - för "hemestrände" stockholmare, nu när många utflyktsmål måste hålla stängt. SISAB har även under året planerat insatser för att stärka upp kunskapen kring kulturklassade byggnader och fastigheter. SISAB tar detta steg för att öka kunskapen internt, samt externt bland bolagets konsulter, om förvaltandet av kulturhistoriskt värdefulla byggnader både i förvaltning och i projekt.

Utifrån kulturstrategiska programmet så har SISAB fina välfungerande lokaler som används dagtid under skolterminer av elever. Möjlighet finns att dessa kan nyttjas en större del av dygnet, veckan och året för att säkerställa en bra samhällsekonomisk nytta. Lokaler för praktiskt estetiska ämnen är dessutom ofta placerade nära varandra vilket kan underlätta logistiken. Vid ett utvecklingsarbete på området är det viktigt att

säkerställa effektiv logistik kring uthyrning och tillhörande bokningssystem – av erfarenhet har detta varit en viktig del så att inte exempelvis utbildningsverksamheten behöver använda sin personal för att administrera. För att detta ska vara möjligt behöver passersystem integreras i aktuella byggnader för att göra aktuella delar av byggnaden åtkomlig för besökare. Myndighetskrav kan medföra ökade krav på tillgänglighet, frångänglighet, brandkrav, arbetsmiljökrav när fastigheten blir mera publik. Detta medför stora kostnader som kan vara svårt att lägga på verksamheten och även på bolaget som fastighetsägare utifrån uppdrag med tydligt samverkansavtal för hyror. Ett liknande arbete har dock gjorts gällande meröppet på stadens bibliotek.

För att möjliggöra en smidig delning av lokaler behövs troligen en ökad låsbar förvaring. På så sätt kan situationen undvikas att barnens och lärarnas arbetsplatser inte upplevs som fortsatt trygga även om det pågår verksamhet där när de inte är på plats. Slutligen tror SISAB att skäligen ekonomisk ersättning behöver utgå till verksamheter som hyr ut sina lokaler. Städning, vaktmästare, ökad administration samt eventuell skadegörelse är inte kostnader som skola och förskola ska behöva stå för.

SISAB ser även en ökad möjlighet utifrån bolagets skol- och förskolegårdar att utveckla rum för kultur, utställning, kreativitet och skapande. Barn och unga är samhällets framtida kulturbärare och utövare och bolaget ser gärna framöver fler samarbeten och samverkansmöjligheter kring kultur i staden. Pågående pandemi har även lärt staden om vikten av flexibilitet, SISAB kan skapa flexibilitet i bolagets fastigheter och gårdar där kulturstrategiska satsningar inkluderas.

Sammanfattningsvis så anser SISAB att finns mycket att tänka på och lösa i praktiken för att kulturlivet ska kunna integrera sig i skolans och förskolors lokaler. Men med rätta lösningar på plats så är det till nytta och gagn för staden i stort om bolagets fina välplanerade skollokaler kan komma allmänheten till nytta en större del av tiden än idag.

SGA Fastigheters yttrande daterat den 29 september 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Det Kulturstrategiska programmet är mycket generellt formulerat program. Därför har SGA Fastigheter inga synpunkter att framföra.

Kulturhuset Stadsteatern AB:s yttrande daterat den 27 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturhuset Stadsteatern är positivt inställd till detta kulturstrategiska program och ställer oss bakom föreslaget program. Programmet är angeläget och välkomnande för att betona kulturens betydelse för Stockholm - för att utveckla staden och vara attraktiv i ett internationellt perspektiv. Många huvudstäder, exempelvis Berlin, Paris, London, lyfter kultur och nöjesliv som den viktigaste faktorn för turism och företagsetablering. Andra storstäder, som exempelvis Amsterdam, Hamburg, New York använder kulturen för att både skapa en aura av en spännande plats att bo och leva på som att besöka och inspireras av. Kulturlivet kan vara en otrolig stark mångcyklindrig motor för stadens varumärkesutveckling.

Kulturhuset Stadsteatern anser att kulturens betydelse för stadens och regionens tillväxt är viktig att lyfta i en strategisk programförklaring utifrån att Stockholm ska växa med de kulturella och kreativa näringarna. Betoningen av samverkan mellan aktörer är betydelsefull. Likaså betoningen av Stockholms stad som en samverkande motor för engagemang och regional samverkan. Det anges att programmet inte är heltäckande och att det är koncentrerat till de områden där staden har ett gemensamt ansvar för kulturlivets infrastruktur. Kulturhuset Stadsteatern anser att det är viktigt att programmet - i likhet med Vision 2040 - anger att det är ett mål i sig att få ett brett kulturliv i stadens alla stadsdelar. En närvaro av kultur i stadsdelarna, både deltagardriven amatörkultur och professionell konstnärlig verksamhet skapar både en kreativ och inspirerande boendemiljö och bidrar till stolthet och identifikation för medborgarna samtidigt som det ger ökad trygghet då det stimulerar rörelse i området och utgör alternativ positiv fritidssysselsättning för barn, unga och vuxna. Men det är även av vikt att lägga tonvikten på att stadens stadskärna bör få blomstra med ett rikare kulturliv som får ta än större plats i city och stadsbilden. Inte minst i belysningen av besöksnäringen i Stockholm city som fått utså en prövning i och med pågående pandemi. Att levandegöra stadens citykärna med ett rikt kulturliv och skapa ett kulturkluster är en viktig del i stadsplaneringen och infrastrukturen.

Det är angeläget för Stockholms kulturliv att de olika kreativa näringarna ses som resurser. Både de offentliga och privata aktörerna är av vikt för att få en bredd och ett vitalt kulturliv. Kulturlivet är ett ekosystem som är ömsesidigt beroende av sina olika delar och deviserna; utan kulturskola ingen Max Martin, Avici, Symfoniorkester eller Cullbergbalett och utan Stadsteatern inga fristående aktörer som Vår Teater, Grottesco eller Galeasen.

Kulturen är, såsom betonas i programmet, en motor för storstadens tillväxt och attraktivitet – för besöksnäringen, ekonomisk tillväxt, arbetskraft. Kulturen har betydelse för att bygga en ekonomisk och socialt hållbar stad att skapa möten mellan människor och idéer. Kulturhuset Stadsteatern blir ytterst en garant för demokratins genomslag genom att skapa forum för debatt och den fria tanken i olika former och uttryck - en garant och obunden kraft för yttrandefriheten. Att kulturen är ett nödvändigt nav och som påvisar kraften i ett socialt och hållbart samhälle är av betydelse att slå fast.

Kulturhuset Stadsteatern anser att perspektiven i programmet är en viktig utgångspunkt och som målsättning; perspektiv 1 - *lika möjligheter att ta del av kultur* - är av vikt och att det betonas utifrån mångfald och tillgänglighet. Perspektiv 2 - *ett kreativt och attraktivt Stockholm* - är av vikt för att befästa Stockholm även ur ett internationellt perspektiv och möjliggöra att befästa Stockholm som en ledande kulturstad. Öppenhet och mångfald är ett fokusområde i Kulturhuset Stadsteaterns hållbarhetsarbete. Det ska betonas att kulturen ska finnas nära och vara tillgänglig för många (lokal närvaro) samtidigt som det är ett socialt vardagsrum där avstånd kan minskas genom digitala lösningar. Den snabba utvecklingen av digitala tjänster och service har - inte minst i ljuset av covid-19 - medfört att förbättrad service och tillgänglighet nås.

Kulturhuset Stadsteatern har både bredd och spets i verksamheten och blir därför en garant för kvalitén i flertal olika genrer, såsom teater, litteratur, konst, etc. Denna bredd måste tillåtas vara dynamisk och ska kunna utvecklas med tiden och med omvärlden. Barn och ungdomar stärks av ett rikt och brett kulturliv. Precis som anges i

programmet finns det idag omfattande forskning som visar hur konst och kulturverksamhet för barn och unga stimulerar den intellektuella utvecklingen och stärker skolresultat och främjar läsförmåga. Att rikta verksamhet mot dessa grupper är av värde för att skapa positiva sociala effekter och är en pedagogisk kraft vid sidan av skolan, kulturskolan och andra aktörer. Kulturhuset Stadsteaterns kulturverksamhet med bredd och som en plattform för kreativt skapande möjliggör att talanger kan växa och att vi kan bli ledande i flertal olika och nya genrer inom kulturlivet. Kulturhuset Stadsteatern har möjligheten att fånga upp nya kulturuttryck och aktiviteter som kompletterar stadens övriga kulturverksamhet eller privata aktörer. Betoningen av samverkan mellan stadens bolag och förvaltningar kan behöva utvecklas och fördjupas. Formuleringarna i programmet är mer av beskrivande karaktär av önskat läge i framtiden och har inga mätbara formuleringar om målsättningarna eller tydlighet i vilken förvaltning eller bolag som är ansvarig för att vad sker till vilken tid. Därför riskerar programmet, om än väldigt välformulerat, att inte leda till annat än ett konstaterande som saknar ägarskap för genomförande. En samlokalisering, särskilt viktigt vid nybyggnation, av skol-, biblioteks-, föreställnings-, konsert- och skapandelokaler skulle både vara resurseffektiverande och skapa nya möjliga kulturhus i varje stadsdel. Det kräver en samordning och koordinering av uppdrag och sannolikt nya organiseringar för att undvika stuprör och protektionism. I flertal befintliga byggnader skulle en samverkan och styrning kunna resultera i att mer och stärkt verksamhet skulle komma medborgarna till del. Detta utan att nya resurser nödvändigtvis behöver tillföras utan snarare omfördelning av existerande. Kulturhuset Stadsteaterns verksamhet tillsammans med Kulturskolan i Husby är delvis ett exempel i rätt riktning. Kulturhuset Stadsteatern förordar därför att ett handlingsprogram med mätbara mål och ansvariga kopplas till det strategiska programmet. Att gemensamt skapa nätverk, samarbetsformer med näringsliv och dra upp riktlinjer för dessa former bör intensifieras. Här kan stadens bolag och förvaltningar - i vart fall kulturinstitutionerna samverka i högre grad. Att Stockholm stad med så tunga kulturaktörer kan ta en ledandeposition vad gäller samverkansformer borde kunna betonas i högre grad.

Stockholm Business Region AB:s yttrande daterat den 14 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholm Business Region (SBR) ser positivt på framtagandet av ett kulturstrategiskt program för staden. Kulturen har en viktig roll för Stockholms attraktivitet för både boende, besökare, investerare och talanger och kan stärka Stockholms position både nationellt och internationellt. Det kulturstrategiska programmet kan både inspirera och ge förutsättningar för stärkt samverkan. Vad avser samverkan om de kulturella och kreativa näringarna saknar bolaget en beskrivning av vad inom kultur samt kulturella- och kreativa näringar som identifieras som kultur respektive näringsliv, med förtydligande exempel samt stärkt fokus på näringslivet. Bolaget skulle också gärna se en beskrivning av den kommunala rollen utifrån Kulturförvaltningens perspektiv där stadens resurser och rådighet tydliggörs. Bolaget ser ett behov att förtydliga texten om stadens generella modeller för entreprenörstöd och där beskriva den nya modellen för att stötta nyföretagare genom ett kundval i Stockholms stad, Starta eget Stockholm.

Bland de rådgivare som finns i systemet har ett flertal fokus på kreativa näringar och kan särskilt stötta nya företag inom denna bransch.

Bolaget ser också att turismens basbegrepp och definitioner behöver beskrivas och förtydligas i texten, till exempel så anges *besöksnäring* när det är platsen som avses, det vill säga *besöksdestinationen*. *Trafiksystem* anges när det är *infrastruktur* som avses. Vidare anser bolaget att statistiken i programmet bör uppdateras till senare version då nuvarande siffror är från 2016. SBR delar därutöver den strategiska inriktningen med målsättningen att Stockholm ska växa som internationellt attraktiv filmregion, vilket kommer bidra till positiva näringslivseffekter och säkerställande av kompetens i regionen.

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030:s yttrande daterat den 24 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

I rådets diskussion tydliggjordes hur stark betydelse kulturen kan ha för förverkligandet av Agenda 2030. Referenser gjordes särskilt till mål 5, 8, 10, 16 och 17 i Agenda 2030. På ett par områden framkom i rådets diskussion att staden i bearbetningen av remissen skulle kunna tjäna på att förstärka, förtydliga eller göra ett omtag. Detta lämnas som rådets remissvar: 1. Kultur har ett egenvärde. I flera delar noterades en instrumentell syn på kultur. Kulturlivets betydelse för sin egen skull behöver vara vägledande i programmet. 2. Civilsamhällets, föreningslivets och folkbildningen spelar stor roll för kulturlivet (särskilt kopplat till mål 16 i Agenda 2030). I flera delar av programmet nämns de kulturella och kreativa näringarna kopplade till tillväxt, det är ett begrepp som inte omedelbart inkluderar icke-kommersiella kulturaktörer. 3. Kultur behöver utrymme i stadsmiljön. Det kan också finnas skäl till att göra en prioritering mellan var i staden behovet av kultursatsningar är störst, t ex i ytterstad före innerstad. 4. De nationella minoriteternas rätt att utveckla språk och kultur behöver tydliggöras. 5. Strukturen i programmet kan behöva tydliggöras. Det är otydligt vilka processer som tar vid när programmet antagits och därmed hur det som står i programmet ska förverkligas.

6. Kulturens betydelse för ett par perspektiv lyftes specifikt. Här skulle förstärkningar och förtydliganden kunna göras, utan att det försvagar utgångspunkten att kultur skapas för sina egna och inte av instrumentella syften. De perspektiv som lyftes var ekologisk hållbarhet, jämställdhet samt social sammanhållning och inkludering. Detta är frågor där kulturlivets uttryck har stor betydelse för samhällsutvecklingen, och där frågor också kan ställas om kulturlivet som sådant, t ex om miljöbelastning vid evenemang, jämställdhet för kulturskapare och lika villkor att ta del av och skapa kultur. I diskussionen lyfte ledamöter fler enskilda frågor, såsom att nämna vikten av olika kulturyttringar, staden som levande plats för lokal matkultur utifrån utveckling av besöksnäringen och integration, behovet av långsiktighet i förutsättningarna för konstarterna och nyttan av regionalt samarbete.

Särskilt yttrande gjordes av Marika Markovits (OPOL):

Kulturscener

Staden behöver tydliga strategier för att uppmuntra små scener där unga/okända kulturbärare ges möjlighet att utveckla sitt konstnärskap och där framtidens kultur ges möjlighet att utvecklas. Staden lutar sig för mycket mot små privata scener som inte har ekonomiska muskler för att genomföra dessa viktiga kulturuppdrag på ett sådant sätt att det finns ekonomisk bärighet varken för dem eller kulturutövarna. Det behövs också en strategi för att bibehålla och utveckla de scener som finns. De senaste 10 åren har utvecklingen varit motsatt d v s att viktiga scener av olika anledningar tvingats stänga och inget har gjorts för att kompensera detta bortfall av möjligheter till kulturutövning. T ex Debaser både på Medborgarplatsen och vid slussen, Kägelbanan m fl.

Kulturarv i sociala miljöer

Det behövs en tydlig strategi för att bidra till plattformar där unga kulturutövare kan utvecklas. Det kan vara allt från att aktivt kompensera när t ex Fryshuset tvingas lägga ner sin replokalsverksamhet och 140 band plötsligt står utan någonstans att vara. Fritidsgårdar och mötesplatser för unga måste prioriteras och ges ekonomiska möjligheter att öka i antal för att där skapa sociala plattformar för kulturutövning. Där unga ges möjlighet att hitta ett sammanhang de får möjlighet att växa som individer. Vi ser vilken positiv effekt det har när ungdomar ges möjlighet till att använda sin energi på lustfyllda kreativa saker. Vi ser hur det påverkar deras syn på sig själva och sin egen förmåga. Kultur kan också vara ett sätt att stärka individen med hjälp av gruppen. Tillsammans skapas projekt runt frågor som är viktiga. En metod för detta, som Stockholms Stadsmissions tagit fram, är Social Mobilisering där grupper får stöd i sitt arbete att få sina sociala rättigheter tillgodosedda. En viktig del i att skapa trygga unga människor är ledarskapsutbildning som lär dem att ta ansvar för sig själva, varandra och den sociala kontext de befinner sig i. I förlängningen får vi då ungdomar som ser sin egen kraft att genom sina val påverka sin egen framtid, möjlighet till förändring som gör att de mobiliserar sig socialt och som i sin tur leder till ökad existentiella hälsa. Ett exempel på detta är Fritidsgården Blå Huset i Tensta, som drivs av Stockholms Stadsmission, och deras samarbete med Vuxenskolan i samverkansprojektet Unga Leder Unga. Generellt behövs en långsiktig och hållbar strategi som utgår från den vision som beskrivs i dokumentet och utifrån perspektivet var vill vi att vårt samhälle befinner sig om 20 år. Vad vill vi konkret ha uppnått för mål som gett oss ett hållbart framtida samhälle där det, ur ett kulturellt perspektiv, skapats utrymme för varje individ att tillåtas växa utifrån allas lika värde och olika förutsättningar. Vilka är de unga idag som då kommer vara våra ledare?

Särskilt yttrande gjordes av Maud Eduards (OPOL):

För det *första* bör kulturens egenvärde lyftas fram i strategin. Frågan hur kulturen ska bli "en stark och oberoende" kraft (s 5, 11), inte huvudsakligen en motor för Stockholms tillväxt (s 5) behöver besvaras. Ett instrumentellt förhållningssätt till kulturen bör undvikas så långt möjligt. För det *andra* är det viktigt att röstbärare i civilsamhället får en mer framträdande roll i kulturskapandet. Det talas i programmet om olika typer av partnerskap mellan staden och andra aktörer, däribland civilsamhället. Men fokus ligger på stadens egna verksamheter i samverkan med de kulturella och kreativa näringarna/KKN, som av Tillväxtverket beskrivs som företag som har kulturskapande eller andra kreativa processer som affärsidé eller råvara (s 29).

Det behöver diskuteras hur staden kan ge utrymme för kulturell aktivitet på dess egna villkor. Med en betoning av kulturskapande som en affärsidé riskerar civilsamhället att förlora sin roll som mobiliserande och organiserande kraft för medborgarnas engagemang och politiska förändringsarbete. Det är i civilsamhället, där sociala rörelser är aktiva och utmanande som demokratins vitalitet i själva verket upprätthålls, skriver Colin Crouch i *Post-Democracy After the Crisis* (2020). I detta skapande av social och politisk delaktighet spelar kulturlivet en viktig roll.

Föreningen Kultur och Näringsliv

Föreningen Kultur och Näringslivs yttrande daterat den 29 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Förslaget till program är bra och ger en vägledning för alla stadens enheter. Några betoningar och tillägg:

- Det viktiga är att alla sektorer av kulturlivet finns medtagna även nöjesentreprenörer, nattliv etc.
- Viktigt är vidare att kulturen ses som en integrerad del av Stockholms utveckling och i många fall en motor och att samtliga delar av Stadens administration har att beakta detta.
- Stockholms stad är inte isolerad - som framhålls - utan del av en region med många närliggande kommuner/städer. Samarbetet med dessa bör intensifieras och organiseras på ett praktiskt sätt.
- Syftet att förstärka Stockholm som destination är ett mål som måste betonas i alla sammanhang. Besöksindustrin är världens största industri och har en tillväxt högre än världens BNP. Stockholm bör här växa snabbare än besöksindustrins tillväxt - Covid-19 pandemin får betraktas som ett besvärligt med dock endast ett litet hinder på vägen.

KONKRETA MÅL

Förslaget bör kompletteras med några konkreta åtgärder som exemplifierar inriktningen och som Kulturförvaltningen kan arbeta vidare med:

Kulturutövare är vanligen duktiga på det de gör inom måleri, skulptur, teater, datakreationer etc. Många arbetar dock under osäkra och ineffektiva former. Många har inte ens en egen Enskild Firma än mindre ett bolag trots att minimiaktiekapitalet idag inte är mer än 25 000 SEK. Många kulturutövare är i grunden egenföretagare. Vår erfarenhet är att det är till stor hjälp för dessa utövare att kunna driva sin verksamhet i Enskild Firma eller aktiebolag. Staden bör tillhandahålla en gratis utbildning kring detta. Arbete med att utveckla kulturen tjänar på att ha några paradprojekt att arbeta emot. Nobelmuseet är ett sådant som vi hoppas snart kommer till stånd. Ett Guggenheim Museum i Stockholm är ett annat. En världsutställning av måleri och skulptur vart annat år med en jury som utdelar pris som består av ära och pengar. En sommarfestival med performance konst på Stockholms gator och torg under en helg. Ett löfte om investering med 1-2 procent av byggkostnaden i konst skall kunna underlätta bygglovsprocessen. Ett arbete bör inledas för att finna former för detta. Oberoende av ambitionerna så kommer knappheter kalla stjärna lysa över

mycket av kulturen i Sverige och i Stockholm. Samarbetet med näringslivet måste därför utvecklas i praktiska projekt. Kulturens kreativitet som kan ge produktiva och osannolika möten och samarbeten med näringslivet blir lönsamt för båda parter. Här kan Kultur & Näringsliv hjälpa till.

KLYS

KLYS yttrande daterat den 2 december 2020 har i huvudsak följande lydelse.

KLYS har tagit del av Stockholms stads remissversion av kulturstrategiskt program och vill för våra 14 medlemsorganisationer och deras yrkesverksamma kulturskapares räkning härmed lämna en rad synpunkter på det remitterade dokumentet. Vid sidan av KLYS eget yttrande har separata remissyttranden lämnats in av fem av våra medlemsorganisationer: Författarförbundet, Konstnärernas Riksorganisation, Oberoende Filmars Förbund, Dramatikerförbundet och Teaterförbundet för scen och film. Samtliga remissyttranden ska läsas som helt åtskilda dokument, även om texterna kan innehålla delvis liknande eller också samma synpunkter. Varje organisation presenterar var och en mer utvecklade konstområdesspecifika synpunkter.

I slutet av remissvaret sammanfattas i en punktlista KLYS förslag till justeringar och kompletteringar av det remitterade kulturstrategiska programmet. *Observera: Detta remissyttrande har skrivits när Coronapandemins inverkan på kulturlivet har blivit mycket kännbar för KLYS och våra 14 medlemsorganisationer, samt inte minst för landets professionella kulturskapare och kulturaktörer. Yttrandet utgår dock i stort från normala förhållanden. KLYS värdesätter att Stockholms stad i remissen påpekar pandemins inverkan och hoppas att staden i färdigställandet av det kulturstrategiska programmet beaktar de rådande omständigheterna, och vid behov gällande konstnärspolitiska perspektiv på programmets innehåll, konsulterar KLYS eller någon av KLYS medlemsorganisationer.*

Om KLYS och KLYS kärnfrågor

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i kulturpolitiska frågor och företräder via sina 14 medlemsorganisationer nästan 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl.a. författare, dramatiker, journalister, bildkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar inom KLYS i frågor som rör kulturskapares villkor, t ex konstnärspolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet. KLYS arbetar på såväl nationell som regional nivå, och på senare år alltmer på kommunal nivå.

Drygt 50 procent av landets samtliga yrkesverksamma kulturskapare inom alla konstområden bor i Stockholmsregionen, och ännu fler är någon gång under året verksamma i regionen, i synnerhet i Stockholms stad.

En av KLYS viktigaste frågor, som även gäller i arbetet med kommunala och regionala kulturstrategier och -planer, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att

demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare, t ex i särskilda referensgrupper och bedömningskommittéer. KLYS bevakar också hur konstnärlig kvalitet och utveckling får utrymme, hur mångfalden inom kulturen främjas samt balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag.

Konstnärspolitiska begrepp och definitioner

Professionella kulturskapare

KLYS vill generellt betona vikten av att göra en tydlig åtskillnad mellan professionella kulturskapare och ideellt verksamma och amatörer i kulturlivet. I offentliga kulturstrategiska dokument som Stockholms stads program förespråkar vi användningen av begreppet *professionell* (eller *yrkesverksam*) *kulturskapare* för att beteckna konstnärligt yrkesverksamma utövare och upphovspersoner inom alla konstområden; såväl fritt verksamma, som institutionsanställda och sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Vidare förespråkar KLYS, liksom Konstnärsnämnden, den breda användningen av begreppet *konstnär* för att beteckna verksamma inom *alla* konstområden, och inte endast *bild- och formkonstnär*. Stockholms stad använder konstnärsbegreppet helt i KLYS linje i detta remissförslag.

Stockholms remissförslag till kulturstrategiskt program har i mångt och mycket en tillfredsställande tydlig begreppsanvändning gällande professionella kulturskapare. Några tvivelaktiga begrepp förekommer dock i texten, och KLYS vill uppmana staden att justera dessa i slutversionen.

- I förordet talas det om att "stimulera kreativa talanger" (sid 5). KLYS finner detta vagt, eftersom det är oklart om det syftar på amatörer eller proffs, och ser gärna att staden ändrar skrivningen till förslagsvis "stimulera professionella kulturskapare och kreativa talanger".

- På sidan 31 står det: "Stadens samverkansformer med konstnärer och kreatörer anpassas till aktuella och framtida behov." KLYS skulle önska en tydligare definition av "kreatörer" här, alternativt att skrivningen justeras på ett sätt så att läsaren förstår vad som exakt menas med kreatör här.

- På sidan 31 står det också: "Filmbranschens kreatörer väljer Stockholmsregionen som inspelningsplats." KLYS ser gärna ett förtydligande av vad staden åsyftar med begreppet här, eller en omskrivning till exempelvis "Filmskapare och andra aktörer inom filmbranschen".

Kulturell mångfald

Vi saknar i programmet specifika skrivningar om stadens främjandearbete för *kulturell och konstnärlig mångfald*, och hur Stockholms stad avser att arbeta praktiskt för att upprätthålla en bredd och variation i det samlade konstnärliga utbudet i staden, samt hur goda förutsättningar för alla konstområden (även de mindre publika) ska kunna utvecklas, inte enbart kommersiellt sett. Jfr *Unescos* konvention till skydd för kulturell mångfald, som Sverige har anslutit sig till, och som också har bäring på den regionala och kommunala nivån.

Kulturens och konstens egenvärde

KLYS saknar i detta kulturstrategiska program övergripande definitioner av begreppet *kulturens egenvärde* och kultur- och konstbegreppen i relation till närings- och produktperspektiv på kultur. KLYS ser gärna att staden i sin slutversion av dokumentet kompletterar med skrivningar om vilken syn Stockholms stad har på kulturens och konstens egenvärde kopplat till hur staden i sitt kulturstrategiska arbete avser att arbeta för att följa och upprätthålla de nationella kulturpolitiska målen, som nämns på sidan 11.

Konstnärlig frihet och principen om armlängds avstånd

I programmets förord på sidan 5 poängteras vikten av den konstnärliga friheten – det talas om ”att stödja utvecklingen av ett fritt och rikt kulturliv” och om ”en stark och oberoende kultursektor”. Dock saknar dokumentet i övrigt helt skrivningar dels om *principen om armlängds avstånd* mellan politik och konstnärligt skapande, dels om begreppet *konstnärlig frihet* i sig och hur Stockholms stad i sitt kulturstrategiska arbete avser att befästa och främja den konstnärliga friheten i relation till de instrumentella perspektiv som genomsyrar programmet. KLYS föreslår att programmet kompletteras med specifika avsnitt om hur staden ser på *principen om armlängds avstånd* och *konstnärlig frihet*, och hur dessa relaterar till de olika samverkansperspektiven i programmet och aviserade samarbeten mellan olika aktörer i staden.

Konstnärlig kvalitet

KLYS värdesätter att staden lyfter *kvalitetsbegreppet* på ett par ställen i programmet; det talas i förordet om ”utvecklingen av ett fritt och rikt kulturliv, som håller hög kvalitet”, på sidan 7 talas det om ”ett konstnärligt kvalificerat utbud” och på sidan 14 om att ”optimera tillgången till och kvaliteten på Stockholms kulturutbud”. Dock saknar KLYS mer utförliga skrivningar och definitioner av stadens syn på begreppet *konstnärlig kvalitet* och hur Stockholms stad i sitt strategiarbete ser på kvalitetsbegreppets kopplingar till kulturens egenvärde och konstnärlig frihet, liksom till de nationella kulturpolitiska målen. Komplettera gärna med specifika skrivningar om *konstnärlig kvalitet*. I kvalitetssammanhanget kan även stadens syn på distinktionen mellan amatör- och professionell kultur belysas.

KLYS övergripande synpunkter på programmet

KLYS välkomnar att Stockholms stad nu tar detta steg och presenterar ett förslag till kulturstrategiskt program för att, som det sägs i förordet, inspirera till och vägleda samarbeten mellan en rad olika aktörer inom utbildningsväsende, stadsbyggnad och kultur- och näringsliv i staden. Tönen som slås an i förordet är positiv och ambitiös. Detta till trots blir KLYS snabbt varse om att denna remissversion av programmet är ett motsägelsefullt dokument med strukturella brister, framförallt för att det visar sig vara en snäv bild av kultur och konst som målas upp, dominerad av anmärkningsvärt instrumentella perspektiv, vilket detta citat illustrerar tydligt: ”Konst, kultur och kreativa företag ska alltså ses som en motor för Stockholms tillväxt och som alla motorer behöver den underhållas för att ge full effekt idag och i framtiden.” (sid 5)

KLYS motsätter sig inte en instrumentell syn på kultur i sig, utan ser absolut förtjänster där det finns relevanta avsikter och praktisk nytta. Men en offentligt finansierad kultur och demokratisk kulturpolitik förpliktigar till att kunna hålla isär konstnärliga och kommersiella värden och hålla flera bollar i luften, när

kulturstrategiska riktlinjer för kulturlivets samverkan med andra sak- och politikområden formuleras i ett så viktigt inriktningsdokument som detta program är. Stockholms stad bör bättre beakta det faktum att instrumentella perspektiv och värden måste sättas i relation till kulturens egenvärde och villkoren för yrkesverksamma kulturskapare och konstnärer att kunna skapa konst och kultur.

Kulturens ekosystem

Kultursektorn är som ett ekosystem i sig, som står i relation till näringsliv och utbildningsväsende. Alla aktörer samverkar utifrån det grundläggande faktum att kvalitativ konst och kultur måste ha rätt sorts förutsättningar för att kunna uppstå och produceras. Konstnärer arbetar ofta multidisciplinärt, dvs. med olika uttrycksformer och tekniker, där litteratur, film, musik, scenkonst, bild och form kan mötas och blandas. Produktionsvillkoren för konstnärerna/kulturskaparna är ett av fundamenten för hela detta kulturstrategiska programs existens i sig. Stockholms stad måste även möjliggöra för gräsrotsskapande och smala genrer för att få fram den spets som kan leda till publika och kommersiella konstverk och ”konstnärliga produkter”. Det går inte att plocka russinen ur kakan så att säga – det blir enfaldigt att i ett så övergripande kulturstrategiskt program lyfta fram enbart kommersiella aspekter på musik och film som exempel.

Konstområden utelämnas

KLYS noterar hur remissversionen av detta program tydligt framhäver vissa konstområden i högre grad än andra. Vissa konstarter nämns inte ens, medan framförallt musikområdet lyfts som exempel i ett flertal avsnitt i programtexten (sid 8, 13, 21, 23, 29). Dessutom framhävs enbart en liten del av musiksektorn – den kommersiella. Den klassiska musiken nämns inte ens. KLYS sympatiserar självfallet med satsningar på musik och med alla dessa exempel. En god utvecklingspotential för musikindustrin i Stockholm är viktig, men ett sådant här övergripande kulturstrategiskt dokument borde lyfta fram och exemplifiera utifrån många fler olika konstområden för att undvika att bli enögt i sak.

Kulturskaparnas roll

Det är som om ett tankefel fundamentalt genomsyrar remissförslagets utgångspunkter när det kommer till kulturens ekosystem och kulturskaparnas roll i detta – ett tankefel som KLYS vill hävda är av högsta vikt att åtgärda till slutversionen av detta kulturstrategiska program. Det ovan citerade stycket från programmets förord fortsätter såhär:

”Det handlar bland annat om att öka allas tillgång till kultur, stimulera kreativa talanger, göra staden än mer attraktiv för inhemska och internationella besökare samt, inte minst, att inkludera kreativa och konstnärliga perspektiv i stadsutvecklingen.” (sid 5)

KLYS instämmer naturligtvis i det som ovan påstås, men vill här retoriskt fråga Stockholms stad hur tillgången till kultur i staden ska kunna öka om en professionell produktion av kultur inte tas på större allvar än att tala om att ”stimulera kreativa talanger”.

KLYS vill se tydliga visioner och målsättningar i dokumentet om att:

- Staden ska skapa ekonomiska förutsättningar för såväl breda som smala, innovativa kulturyttringar att blomstra i hela staden.
- Staden ska satsa mer pengar per invånare på kultur än någon annan svensk kommun.
- Staden ska skapa förutsättningar för kulturskapare att verka i hela staden, vare sig det gäller kulturstöd, subventionerade scener, eller lokaler för att skapa kultur.

En ”ostrategisk” strategi

På det stora hela finner KLYS att detta förslag till kulturstrategiskt program svårigen kan ses som ett strategidokument i ordets rätta bemärkelse, utan mer som ett slags informationsblad; en nulägesbild i presens; en summering av delar av Stockholms närings-, utbildnings- och kultursamverkan, men utan tydlig adressering till vem dokumentet vänder sig till praktiskt sett, och utan pedagogiska förklaringar till hur programmet på sikt är tänkt att kopplas till andra kulturpolitiska dokument och demokratiska processer av olika slag. I KLYS ögon framstår detta ”strategiska program” i nuvarande version som ett anmärkningsvärt ”ostrategiskt” dokument, och vi skulle önska att det kompletterades med skrivningar som besvarar dessa två frågor:

- Hur förhåller sig Stockholms stads kulturstrategiska program till Region Stockholms RUF 2050?
- Vilken roll har Stockholm Business Region i framtagandet av det kulturstrategiska programmet?

Otydlig avgränsning för programmet

I programmet förord understryker Stockholms stad denna avgränsning: ”Programmet täcker inte hela det kulturpolitiska fältet utan är inriktat på områden där stadens förvaltningar och bolag, ofta i samverkan med privata eller andra offentliga aktörer på en regional, nationell eller internationell nivå, har ett gemensamt ansvar för kulturlivets infrastruktur. Det gäller främst utbildning och akademi, stadsutveckling, lokalförsörjning, kulturella och kreativa näringar samt besöksnäringen.” (sid 5)

Denna avgränsning ser KLYS som otydlig och alltför snäv och endimensionell. Det är viktigt att betänka att många som detta program i nuvarande form vänder sig till *inte* är experter på konst och kultur, och därför kan ha svårt att förstå hur olika nivåer och aktörer i den kulturella infrastrukturen agerar, fungerar och samverkar (enligt det ekosystem som beskrivs ovan). Om programmet ska vara strategiskt borde det vara mer pedagogiskt formulerat för alla dessa aktörer utanför kultursektorn som kommer att ta del av det.

Citatet från förordet fortsätter såhär: ”Detta är områden där stadens aktörer kan agera samlat och resursstarkt för att stödja utvecklingen av ett fritt och rikt kulturliv, som håller hög kvalitet och är tillgängligt för alla. En stark och oberoende kultursektor är en förutsättning för en välfungerande demokrati och ett hållbart samhälle i linje med stadens genomförande av Agenda 2030.” (sid 5)

Självfallet ser KLYS att stadens syfte är gott och ambitionerna höga i det att staden poängterar att kulturen ska kopplas till en rad förvaltningar och områden, samt till Agenda 2030. Dock lyckas inte detta förslag till kulturstrategiskt program att visa på hur allt hänger ihop. Stadens verklighetsbeskrivning haltar i dokumentet. Det går inte att exkludera konstnärspolitiska perspektiv så flagrant som nu görs. Stockholms stad

missar målet med hela sitt program om inte professionella kulturskapare och produktionsvillkoren för konst och kultur lyfts in i programmets kärna.

Saknar programmets framtagandeprocess, syfte och målsättningar

Efter en genomläsning av remissförslaget av detta kulturstrategiska program har fler frågor väckts än det getts svar på. KLYS efterlyser i dokumentet ett avsnitt som samlat och tydligt redogör för programmets ramverk; dvs. en sammanfattning av Stockholms stads process för framtagande av programmet, liksom av programmets syfte, målsättningar och tidsram, samt eventuellt inplanerade handlingsplaner för målsättningarna, som strategin ska utmynna i. Sådana redogörelser förekommer som regel i många andra kommuners och regioners kulturstrategier och -planer. Som exempel vill vi lyfta Malmö stads kulturstrategi, som tydligt anger vilka styrelser och nämnder som innehar ansvaret för att respektive områdes målsättningar uppfylls.

Frågor som KLYS gärna ser redogörelser för i programmet:

- Hur relaterar programmet till andra kommunala och regionala inriktningsdokument och planer?
- Vad ska programmet användas till och vilka ska arbeta med det?
- Vem har ansvar för att de olika kulturmålen/visionerna i Stockholms stads kulturstrategiska program uppfylls?
- Hur följs det kulturstrategiska programmet upp och utvärderas i Stockholms stad?
- Finns det någon tidsram för programmet?

Kommentarer till programmets avsnitt "Inledning" (s. 6-11)

I Stockholms stads remissförslag till kulturstrategiskt program dominerar en högst instrumentell syn på konst och kultur. Fokus ligger på utbudet och kommersen, dvs. när konsten är ett färdigt verk som ska kunna uppvisas som ett slags produkt att använda marknadsmässigt. Det talas i programmet genomgående mycket om hur kultur och konst har olika värden och funktioner för och i samhället. Det handlar om kulturens sociala värden (sid 7-8), om dess demokratiska värden (sid 9) och bl.a. om musikskolans funktion för att tillföra värden till musikindustrin (sid 8). En röd tråd i Stockholms stads förslag till kulturstrategiskt program är synen på kultur som en produkt för att generera upplevelser för stadens medborgare och besökare, vilket i sin tur anses stärka stadens profilering och varumärke. Med detta synsätt blir kulturens konkreta funktion i sig måttet för dess egenvärde.

På pappret kan somligt av detta låta bra. Naturligtvis håller KLYS med om att det är viktigt att ta hänsyn till hur kulturen förhåller sig till stadens infrastruktur och olika funktioner för medborgarna, liksom det kan vara viktigt med kommersiella framgångar för kultur och konst. Men frågan är vem som ska ansvara för att det överhuvudtaget uppstår/skapas kultur och konst?

- Vad har staden egentligen för ansvar och resurser för att det ska finnas infrastruktur och kompetens/färdighet till att generera konstverk och kulturopplevelser?
- Är Stockholms stads hållning att kultur och konst till stor del ska bära sig själv?
- Vem bär ansvaret för en grundfinansiering av funktioner som främjar produktion av konst och kultur?

Dessa centrala frågor uppfattar KLYS inte att Stockholms stad vill ställa och besvara i detta förslag till kulturstrategiskt program. I stället är programtexten fylld av

ofta floskelartade formuleringar som saknar de tydliga målsättningar som en strategi bör innehålla för att kunna fungera som underlag till en mer konkret handlingsplan.

Avsnittet ”Kulturlivets villkor – utmaningar och möjligheter” (s. 9-11)

Något som lyfts i detta program är ”kulturlivets villkor” (sid 9-11), men KLYS saknar i programmet ett avsnitt som borde ha rubricerats *Kulturskapares villkor*, där staden samlat kunde redogöra för både nuvarande ekonomiska villkor och produktionsmässiga förutsättningar i staden för yrkesverksamma kulturskapare inom olika konstområden, och för hur staden avser att förbättra kulturskapares möjligheter att bo, utvecklas och försörja sig i staden.

KLYS ställer sig frågande till vad Stockholms stad vill säga med textavsnittet på sidan 10, som inleds med denna mening:

”Utvecklingen har gått från det antika mecenatsystemet, via ett offentligt finansierat kulturliv, till konst och kultur som alltmer skapas och tillgängliggörs genom digitala kanaler, interaktion och eget skapande.”

Här tycker vi att äpplen och päron blandas ihop fullständigt, vilket kan vara olyckligt missvisande för de läsare av strategin som inte har kulturpolitiska kunskaper. Beskrivning av övergripande finansiering av kulturlivet ska inte svepande sammanblandas med specifik teknik för förmedling av kultur. Det är också märkligt att inte staden skiljer mellan professionell och ideell kultur och amatörkultur; att begreppen ”eget skapande”, ”offentligt finansierat kulturliv” och ”mecenatsystem” används i samma mening på detta sätt grumlar gränserna mellan professionellt verksamma och amatörverksamhet i kulturlivet.

I KLYS ögon blir det också anmärkningsvärt svepande i citatets fortsättning nedan att Stockholms stad i all hast lyfter fram digitaliseringens ”stora möjligheter”, och utan fördjupning eller problematisering snabbt passerar förbi de både finansieringsmässiga och upphovsrättsliga fundamentala utmaningar för professionella kulturskapare som är en realitet idag. Texten här andas en sakmässig aningslöshet som sannolikt beror på att få (om ens några?) professionella kulturskapare har fått medverka i framtagandet av denna remissversion:

”De nya digitala kulturformerna ger stora möjligheter både för konstnärliga upphovspersoner och publiken/konsumenten men den utmanar också den rådande ordningen i kulturlivet. Det gäller bland annat frågor som berör upphovsrätt, produktion och distribution men också hur den nationella och kommunala kulturpolitiken ska möta den digitala utvecklingen. Finansieringen sker alltmer i blandformer och de breddade intäktsmöjligheterna skapar för vissa delar av kulturlivet förutsättningar för ytterligare innovation och utveckling.” (sid 10)

Kommentarer avsnittet ”Två perspektiv och fem strategiska områden” (s. 12-35)

KLYS ställer sig tveksam till den nuvarande dispositionen för Stockholm stads kulturstrategiska program med indelningen i två perspektiv och fem strategiska områden. Det är ett otydligt ordval med ”perspektiv” här, och oklart upplägg som väcker frågor om vad som är stadens egentliga grundläggande målsättningar för kulturen.

Dessa två perspektiv utgår staden ifrån:

- (1) Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur
- (2) Ett kreativt och attraktivt Stockholm

Ska dessa perspektiv likställas med målsättningar, eller vad? KLYS sympatiserar såklart med dessa punkter i sig, men som övergripande perspektiv vill vi påstå att dessa två är diffusa och blandar ihop olika viktiga sakfrågor. "Att ta del av kultur" är en sak. "Att skapa kultur" är en annan sak. Båda har helt olika utgångspunkter. Och "Lika möjligheter" hör till viktiga jämlikhetsaspekter som borde höra till ett eget övergripande perspektiv i sig. Vidare följer fem strategiska områden som staden önskar samverka inom: (1) stadsutveckling, (2) utbildning, (3) akademi/forskning, (4) kulturella och kreativa näringar och (5) besöksnäringar.

KLYS menar att dessa fem områden i programmet skildrar kultur med så breda penseldrag och definitioner att konsten nästan totalt exkluderas i sammanhangen. Vi frågar oss också: Varför en uppdelning mellan utbildning och akademi/forskning? Borde inte även konstnärlig forskning lyftas fram i avsnittet?

KLYS föreslår att Stockholms stad i slutversionen av programmet lägger till ett sjätte område: (6) professionella kulturskapare. Samverkan mellan staden och kulturskaparna kan ske genom bl a de professionella kulturskaparnas intresseorganisationer och centrumbildningar. I ett sådant tillagt avsnitt (6) om samverkan med professionella kulturskapare borde programmet redogöra specifikt för bl a kulturskaparnas arbetsmöjligheter och kulturella infrastruktur i Stockholms stad; produktionsvillkor, scener, replokaler, verkstäder etc. Frågor som borde lyftas i avsnittet är t ex:

- Hur kan Stockholms stad aktivt bidra till att kulturskapare ska få hållbara yrkesliv som kulturskapare i staden?
- Utsattheten hos många kulturskapare var redan innan pandemin påtaglig, samtidigt som staden och dess invånare ständigt efterfrågar kultur. Hur kan en handlingsplan se ut för att stärka kulturskaparnas arbetsmöjligheter i Stockholms stad?
- Vem ansvarar för att staden uppfyller en sådan handlingsplan?

Kommentar till inriktningen "Kontinuerlig uppföljning av kulturlivets lokalbehov" (sid 19)

Hur kan staden bidra till att lokaler för kulturskapare såsom ateljéer, scener, repetitionssalar blir fler och billigare att hyra? Detta gäller särskilt Stockholms innerstad. Finns det någon handlingsplan för att tillgodose behovet av lokaler för kulturverksamhet utöver planeringsunderlaget som nämns i programmet och i Ateljéstrategi 2017-2020?

KLYS förslag till justeringar och kompletteringar av programmet

- Ändra vaga begrepp i programmet som "kreativa talanger" och "kreatörer". Se våra ändringsförslag i avsnittet "Konstnärspolitiska begrepp och definitioner" ovan.
- Komplettera med skrivningar om vilken syn Stockholms stad har på kulturens och konstens egenvärde kopplat till hur staden i sitt kulturstrategiska arbete avser att arbeta för att följa och upprätthålla de nationella kulturpolitiska målen, som nämns på sidan 11.
- Lägg till ett specifikt avsnitt i dokumentet om hur staden ser på principen om armlängds avstånd och att vidmakthålla konstnärlig frihet för professionellt verkamma konstnärer i staden, och hur principen och frihetsbegreppet

- relaterar till de olika samverkansperspektiven och samarbetet mellan olika aktörer.
- Komplettera med skrivningar om begreppet konstnärlig kvalitet och hur Stockholms stad i sitt strategiarbete ser på kvalitetsbegreppets kopplingar till kulturens egenvärde och konstnärlig frihet, liksom till de nationella kulturpolitiska målen. Här kan även stadens syn på distinktionen mellan amatör- och professionell kultur belysas.
 - Komplettera med specifika skrivningar om främjandearbete för kulturell och konstnärlig mångfald, och hur Stockholms stad avser att arbeta praktiskt för att upprätthålla en bredd och variation i det samlade konstnärliga utbudet i staden, samt hur goda förutsättningar för alla konstområden ska kunna utvecklas, inte enbart kommersiellt sett.
 - Komplettera med skrivningar om hur Stockholms stad ser på framtida utmaningar för hur kulturskapares upphovsrätt ska följas och upprätthållas med en allt mer utvecklad digitalisering och samverkan mellan konstnärer, kulturliv, offentliga aktörer och näringsliv.
 - Lägg till ett avsnitt med rubriken ”Professionella kulturskapares villkor”, där staden specifikt redogör för ekonomiska och produktionsmässiga förutsättningar i Stockholm för
 - yrkesverksamma kulturskapare inom olika konstområden, och hur staden avser att förbättra möjligheterna för dessa att bo, utvecklas och försörja sig i staden.
 - Komplettera de fem strategiska områdena i programmet med ett sjätte område: (6) professionella kulturskapare. Samverkan mellan staden och kulturskaparna kan ske genom de professionella kulturskaparnas intresseorganisationer och centrumbildningar.
 - Komplettera med skrivningar om hur programmet förhåller sig till andra inriktningsdokument och strategier, t ex Region Stockholms RUF 2050, och om vilken roll har Stockholm Business Region har i framtagandet av det kulturstrategiska programmet.
 - Komplettera med ett avsnitt som samlat och tydligt redogör för programmets ramverk; dvs. en sammanfattning av Stockholms stads process för framtagande av programmet, liksom av programmets syfte, målsättningar och tidsram, samt eventuellt inplanerade handlingsplaner för målsättningarna, som strategin ska utmynna i.
 - KLYS föreslår att Stockholms stad i dialog med bl a KLYS, KLYS medlemsorganisationer, centrumbildningar och andra intresseorganisationer för kulturskapare och kulturliv gör ett större omtag när det gäller framtagandet av detta kulturstrategiska program, och skriver om och breddar omfattningen av dokumentet för att skapa den skarpa och branschkänedom som ett såhär viktigt program kräver.

Sammanfattning

Med detta remissförslag till kulturstrategiskt program framvisar arbetsgruppen bakom remissen ambitiösa visioner om kulturens betydelse för stadens identitet och attraktionskraft. Här finns en rad förtjänstfulla iakttagelser och lägesbeskrivningar med många formuleringar som i sig själva låter framsynta. Efter en genomlysning av

helheten visar det sig dock att detta förslag till program har ett mer kvantitativt än kvalitativt anslag, en rad strukturella brister och är mer visionärt svävande än konstruktivt konkretiserande. Den allvarligaste bristen är att Stockholms stad tycks sakna strategier för de professionella kulturskaparna. Om denna avsaknad av konstnärspolitiska perspektiv är medveten eller omedveten får någon annan svara på. Att hävda att något är ett "kulturstrategiskt program" förpliktigar dock till att göra en mer djuplodande omvärldsbevakning och lägga an en större pragmatism än vad som visat sig vara fallet med innehållet i detta dokument. Kulturens och konstens egenvärde kan inte ringaktas på det slående vis som nu görs i remissversionen.

Mycket av texten i remissförslaget är nulägesbeskrivningar skrivna i presens. KLYS saknar ett generellt bättre strategiskt framåtblickande från Stockholms stad, och fördjupningar om hur det är tänkt att framtida villkor för kulturlivet och kulturskaparnas yrkesverksamheter i Stockholm ska formas i samverkan med näringsliv och utbildningsväsende.

KLYS efterlyser i programmet skrivningar om tydliga, mer övergripande strategiska målsättningar för kulturutvecklingen i Stockholms stad beträffande inriktningen för programmet – de kulturella och kreativa näringarna – och samverkan mellan kultur- och näringsliv utifrån en verklighetsförankring som verkligen stämmer i sak.

KLYS menar att Stockholms stads kulturstrategiska program måste bli mer konkret och inte värja för de utmaningar staden står inför idag, och kanske än mer i framtiden om inte KLYS och kulturaktörers synpunkter hörsammas, både gällande delmål och långsiktiga mål, när det gäller hur staden ser på förutsättningarna för de professionella kulturskaparnas möjligheter till att bo, utvecklas och försörja sig i sina värv i Stockholm. Professionella kulturskapare, oavsett verksamhetsform, utgör kärnan i de flesta kulturella och kreativa näringar. Ändå väljer Stockholms stad i detta förslag till program att ducka för konstnärspolitiska perspektiv på KKN-sektorn, och på hur kopplingarna mellan kultur- och näringspolitik bäst förvaltas och utvecklas.

Det går inte att plocka russinen ur kakan på det sätt som görs i denna remissversion – det blir enfaldigt att i ett så övergripande kulturstrategiskt program tydligt framhäva vissa konstområden i högre grad än andra. Att så flagrant lyfta fram enbart kommersiella aspekter på musik och film i ett flertal exempel, och samtidigt välja att inte ens nämna raden av andra konstarter som är så viktiga för Stockholms medborgare, besökare och arbetsmarknad.

Många kulturskapare arbetar multidisciplinärt och behöver andra konstarter för sitt yrkesutövande och skapande. En palett av gräsrotsskapande och smala genrer måste få utrymme i en stad för att den ska kunna åtnjuta den spets som kan leda till publika och kommersiella konstverk. Genom att se och skildra kultursektorn som det ekosystem den är och bättre spegla kulturskaparnas verklighet skulle ett sådant här kulturstrategiskt program kunna gagna näringslivet långt mer än vad nuvarande remissversion gör gällande. Konstnärliga perspektiv i stadsutvecklingen är a och o för att forma en stads identitet och attraktionskraft, och då måste konstnärer och kulturskapare från olika discipliner få gehör i både remissprocesser, referensgrupper och löpande planeringsarbete.

Slutord

KLYS vill tacka Stockholms stads kommunstyrelse för att vi getts tillfälle att inkomma med dessa synpunkter på förslaget till kulturstrategiskt program för Stockholms stad. En strategi åtföljs som regel av en handlingsplan, och vi ser fram emot fortsatta samtal och en fördjupad dialog, både med relevanta förvaltningars tjänstepersoner och Stockholms stads politiker, om kultur- och konstnärspolitiska frågor och framtida behov av insatser för att realisera de målsättningar som staden tagit sikte på. KLYS vill understryka att vid sidan av denna remiss och det löpande kulturpolitiska arbetet i staden kan den rådande pandemins påverkan på kulturutvecklingen, såväl i regionen som nationellt, föranleda oss alla att samverka för olika typer av krisåtgärder. KLYS vill här hänvisa till vårt förslag till kommunalt krispaket från i juni, som kommer att uppdateras inom kort utifrån de fortsatta behov som vi ser i landets kommuner, inte minst i Stockholms stad.

Kulturförvaltningen Region Stockholm

Kulturförvaltningen Region Stockholms yttrande daterat den 2 december 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Region Stockholm ser positivt på det breda strategiska grepp som Stockholms stads förslag till kulturstrategiskt program tar om kulturområdet. Programmet samspelar i stora delar väl med Kulturstrategi för Stockholmsregionen och den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUFSS 2050), vilka båda lyfter kulturens betydelse för länets invånare och utveckling. Programmet utgår från de två perspektiven *Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur* samt *Ett kreativt och attraktivt Stockholm*. De två perspektiven utgör grunden för fem strategiska områden, där kulturens potential och värden bättre ska tillvaratas genom nya former av samverkan. De fem områdena är *Stadsutveckling, Utbildning och bildning, Staten, regionen och akademien, Kulturella och kreativa näringar* samt *Besöksnäring*. Region Stockholm ställer sig följaktligen positiv till programmets utgångspunkt och strävan för ökad samverkan. Dock efterfrågas en tydligare och fördjupad bild av kultursektorns utmaningar och möjligheter, som i sin tur skulle skapa en ökad tydlighet och förståelse för det fortsatta arbetet med att utveckla olika former av samarbeten mellan Region Stockholm, Stockholms stad och övriga aktörer inom kultursektorn. I detta sammanhang skulle en tydligare koppling till nämnda RUFSS 2050 och Kulturstrategi för Stockholmsregionen kunna göras.

Det remitterade förslaget till kulturstrategiskt program för Stockholms stad grundar sig i stadens Vision 2040 – *Möjligheternas Stockholm*. Vidare utgår programmet från två perspektiv: *Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur* samt *Ett kreativt och attraktivt Stockholm*. De två perspektiven utgör grunden för fem strategiska områden där kulturens potential och värden bättre ska tillvaratas genom nya former av samverkan. De fem områdena är *Stadsutveckling, Utbildning och bildning, Staten, regionen och akademien, Kulturella och kreativa näringar, Besöksnäring*.

Region Stockholm ställer sig positiv till programmets utgångspunkt men anser att programmet skulle stärkas av en tydligare och fördjupad bild av kultursektorns utmaningar och möjligheter. Detta skulle i sin tur skapa en ökad tydlighet och

förståelse för det fortsatta arbetet med att utveckla olika former av samarbeten Region Stockholm och Stockholms stad och övriga aktörer inom kultursektorn. Programmet skulle stärkas och samverkan underlättas mellan Region Stockholm och Stockholms stad och andra aktörer inom kultursektorn om programmet visade på hur det kopplar an till den regionala utvecklingsplanen RUFS 2050 (RS 2019-0533) samt hur det avser bidra till den regionala kulturstrategin för Stockholmsregionen (LS 2017-1514).

Bakgrund

Stockholms stads förslag till kulturstrategiskt program utgår från två perspektiv. Det första är "Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur" som innebär att i Stockholm ska alla invånare ha förutsättningar till eget skapande och därmed bidra till en levande och öppen stad. Därmed behöver stadsplaneringen redan i tidiga skeden identifiera eventuella behov och pröva möjligheten att inkludera lokaler och platser för kulturupplevelser och föreningsliv. Det andra perspektivet är "Ett kreativt och attraktivt Stockholm". Sysselsättningen inom de kulturella och kreativa näringarna ökar kontinuerligt och är del av den snabba teknikutvecklingen. Med staden som aktiv möjliggörare av nya mötesplatser och utveckling av befintliga, kan denna kreativa del av näringslivet spela en vital roll i den fortsatta stadsutbyggnaden. De två perspektiven utgör i sin tur grunden för fem strategiska områden där kulturens potential och värden bättre ska tillvaratas genom nya former av samverkan.

Region Stockholm ser positivt på det breda strategiska grepp som programmet tar om kulturområdet och bedömer att det i stora delar samspelar väl med Kulturstrategi för Stockholmsregionen, samt RUFS 2050. Nedan lämnas särskilda kommentarer avseende det kulturstrategiska programmets fem utpekade samverkansområden.

Samverkan om stadsutveckling

Under 2019–2020 har Region Stockholm och Stockholms stad samverkat avseende ett pilotprojekt med regional kulturlotsning. Erfarenheterna från projektet pekar på att parterna behöver fortsätta samordna och gärna också utveckla gemensamma, mer långsiktiga, insatser inom området. I RUFS 2050 lyfts vikten av att hantera kulturmiljöfrågorna tidigt vid förtätning i befintliga miljöer samt att inkludera ett kulturhistoriskt perspektiv vid utveckling. Region Stockholm önskar att Stockholms stad ska utveckla resonemanget i programmet gällande hanteringen av de utmaningar som finns för att värna, förvalta och utveckla kulturmiljövärden i befintliga stadsmiljöer i samband med förtätning enligt med andan i RUFS 2050.

Samverkan om utbildning

Region Stockholm ser det som positivt att det kulturstrategiska programmet lyfter fram talangutveckling som en prioriterad inriktning. Region Stockholm bedriver sedan tidigare en talangutvecklande verksamhet som har slagit väl ut. För närvarande pågår gemensamma processer med Stockholms stad avseende talangutveckling inom orkesterverksamhet.

Samverkan med staten, regionen och akademien

Region Stockholm delar uppfattningen att kulturens publik och deltagare, inte de administrativa gränserna, ska stå i ökat fokus för framtida investeringar i kultur. Den väl utbyggda kollektivtrafiken i Stockholmsregionen har i det sammanhanget en avgörande betydelse för att tillgängliggöra kulturlivet för invånare i regionen. Region Stockholm ser positivt på förslaget om att fortsatt utveckla ett regionalt utbud inom kulturskolan, samverkan avseende den resurskrävande regionala filmproduktionen, samt samverkan avseende besöksnäringen.

Samverkan om de kulturella och kreativa näringarna

Region Stockholm konstaterar att de kulturella och kreativa näringarna stärker den regionala identiteten och attraktionskraften och har stor betydelse för besöksnäringen. Filmsektorn är en viktig del av de kulturella och kreativa näringarna. Att stärka satsningarna på Stockholmsregionen som inspelningsplats stärker också förutsättningarna för att attrahera talanger och bibehålla kompetens inom sektorn. För att främja en kulturdriven tillväxt behövs en infrastruktur för kulturen och goda förutsättningar för kreativa företag att verka i Stockholmsregionen. Region Stockholm framhåller vikten av internationell tillgänglighet som en avgörande faktor för att attrahera och behålla talanger samt för att Stockholm fortsatt ska vara en attraktiv besöksdestination och locka internationella besökare.

Samverkan med besöksnäringen

Region Stockholm delar bilden av att besöksnäringen bidrar till den internationella attraktionskraften och är en viktig motor för stadens utveckling och sysselsättning. Region Stockholm ställer sig positiv till att staden vill utveckla Stockholm som evenemangs- och upplevelsestad då det är av stor betydelse för besöksnäringen och det kulturella systemet. Stockholm som huvudstad har en bredd inom näringen som är svår att uppnå på andra platser. Besöksnäringen spänner över många olika branscher och programmet kan med fördel beskriva besöksnäringens struktur likt beskrivningen av de kulturella och kreativa näringarna.

Ekonomiska konsekvenser

Ett genomförande av Stockholms stads kulturstrategiska program får inga direkta ekonomiska konsekvenser för Region Stockholm. Ett framgångsrikt arbete kan bidra till ökad besöksnäring vilket kan påverka ekonomin positivt på ett övergripande plan. Ett eventuellt utökat samarbete mellan Region Stockholm och Stockholms stad behöver lösas inom ramen för beslutad budget.

Stockholm läns Bildningsförbund

Stockholm läns Bildningsförbunds yttrande daterat den 29 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms läns Bildningsförbund, SLB, är folkbildningens intresseorganisation med länets 29 folkhögskolor och 10 studieförbund som medlemmar. Folkbildningen anses vara den enskilt största kulturarrangören i vårt land, kultur i dess bredaste definition, och välkomnar Stockholms stads beslut att ta fram ett kulturstrategiskt program. Vi ser positivt på stadens åsikt, och håller helt med, om att en stark oberoende kultursektor är en förutsättning för en välfungerande demokrati. Och folkbildningens organisationer önskar vara en del i den mångfald av aktörer som berikar staden och länet med kultur.

Som fristående aktör erbjuder studieförbunden stadens medborgare kulturella upplevelser, bildning och demokratiska samtal. Men även möjlighet att själv utöva det intresse som en önskar utvecklas i. Siffror från 2019 talar sitt tydliga språk då nära 1,4 miljoner deltog i totalt 44 500 arrangemang. 19 000 av dessa var kulturprogram med olika innehåll, och en stor del av övrig verksamhet bestod av studiecirkel inom musik, konst och hantverksområdena. Och detta enbart i Stockholm stad. Att folkbildningen är en viktig del av det så kallade svenska musikundret får vi ofta bekräftelse på. Men även en arbetsgivare då det professionella kulturlivet engageras i verksamheten. Folkhögskolorna i länet erbjuder långa och korta kurser inom många av de så kallade kulturella och kreativa näringarna. Utbildningar som ofta leder till fortsatta studier eller till ett yrkesutövande direkt efter avslutad kurs.

Kulturstrategiska programmets två perspektiv

Programmets båda perspektiv tycker vi är kloka och rätt då de inbegriper både den enskilda människans behov och möjlighet till kulturellt skapande och upplevelser, och staden som en attraktiv plats att bo, besöka och verka i. Att i stadsplaneringen alltid tänka in kultur- och föreningslivet är av stor vikt, för en levande attraktiv stad. Lokaler för både eget skapande och för kulturupplevelser är nödvändigt, så som programmet beskriver, och att dessa har god tillgänglighet måste vara en självklarhet. Vi uppskattar även stadens inställning att samarbete med olika aktörer krävs för att skapa ett mångsidigt utbud. Civilsamhället nämns, och där tänker vi att folkbildningens organisationer räknas in som en självklar aktör.

Kulturstrategiska programmets fem strategiska samverkansområden

Vi tror också på nödvändigheten av samarbete och dialog med alla olika aktörer i staden, för att gemensamt skapa den bästa och mest attraktiva staden.

Samverkan om stadsutveckling

Vi ser positivt på stadens ambition att både samutnyttja befintliga lokaler som skolor och idrottsanläggningar, och att kulturlivets förutsättningar och behov infogas i planeringen av framtida byggnationer. Det är en nödvändighet att både inventera befintliga lokaler och att planera för nya.

Samverkan om utbildning och bildning

Här har bildning inte tagits med i rubriken, trots att det finns skrivet inledningsvis på sid 17. Skolans och kulturskolans möjlighet att ge barn och unga tillgång och tillträde

till det fantastiska kulturlivet är viktigt och beskrivs bra i programmet. Vi ser även det, i förlängningen, livslånga lärandet för unga och vuxna som en angelägenhet för Stockholm stad. Att få fortsätta förkovra sig, utvecklas och bilda sig inom sitt intresseområde, oavsett ålder, främjar både individen och samhället. Vi ser det som en demokratisk fråga att alla ges möjlighet till ett livslångt lärande! Att utnyttja kommunala lokaler på ett mer effektivt sätt tycker vi är positivt och nödvändigt. Att lokaler står tomma stora delar av veckan är inte resurseffektivt, speciellt då många aktörer efterfrågar lokal för sig och sin verksamhet.

Samverkan med staten, regionen och akademien

Här nämns det livslånga lärandet som något staden, regionen, kranskommunerna, akademien och staten erbjuder medborgarna. Vi menar att det här bör skrivas in att även privata och ideella aktörer finns med i erbjudandet om ett livslångt lärande. Att samverka över gränser och nivåer tror vi är ett vinnande koncept för att ge medborgarna den mesta och bästa kulturen. Här bör även den ideella sektorn, civilsamhället, finnas med som en part utöver den offentliga. I samverkan och dialog med alla parter, kan erbjudandet om ett livslångt lärande bli attraktivt och lockande för alla medborgare.

Samverkan om de kulturella och kreativa näringarna

Vi ser det som positivt att Stockholm stad tydligt engagerar sig och ser vikten av de kulturella och kreativa näringarna, KKN, för att staden och regionens ska växa inom nämnda område. Folkhögskolorna erbjuder olika konstnärliga utbildningar, som ofta leder till vidare studier på högskolenivå. Även studieförbunden erbjuder en mängd olika kurser inom kulturområdet, för eget skapande och förkovran. Folkbildningens organisationer kan ses som en del i det som i förlängningen leder till arbete inom KKN. Musikområdet är ett av de största inom folkbildningen och satsning på nattekonomin och scener uppskattar vi.

Samverkan om besöksnäringen

Vi ser positivt på satsningar kring besöksnäringen, då detta även kommer alla kommuninnevånare till del. Avslutningsvis vill vi åter säga att vi ställer oss positiva till stadens ambitioner med det kulturstrategiska programmet. Och vi hoppas få vara del i att förverkliga det! Folkbildningen är en stark aktör inom kulturområdet och både folkhögskolor och studieförbund samverkar gärna där så är möjligt.

Tillväxtverket

Tillväxtverkets yttrande daterat den 1 december 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Tillväxtverket arbetar för att stärka företagens konkurrenskraft. Det gör myndigheten genom att skapa bättre förutsättningar för företagande och attraktiva regionala miljöer där företag utvecklas. Tillväxtverket anser att det är av stor vikt för utveckling av näringslivet och stärkt attraktionskraft att villkoren är goda för företag och utövare inom kulturella och kreativa näringar. Tillväxtverket ansvarar också för kunskaps- och kvalitetsutveckling samt samverkan och samordning inom turism, där kulturmiljöer är en av flera viktiga besöksupplevelser. Remissvaret är skrivet utifrån dessa utgångspunkter.

Övergripande kommentarer

Tillväxtverket ser positivt på Stockholms stads förslag till kulturstrategiskt program. Programmets breda ansats när det gäller kulturliv och kulturella yttringar lägger en bra grund för synergier och ökad samverkan mellan olika delar av Stockholms stads organisation. Tillväxtverket uppfattar dock att programmet i huvudsak här tagits fram före pandemin covid-19 och att innehåll och insatser därför speglar situation som idag ser delvis annorlunda ut. Tillväxtverket anser att de fem strategiska områdena är väl valda. Det är värdefullt att programmet förhåller sig till kulturens betydelse för såväl boende och verksamma som besökare.

Förslag till bearbetningar

Tillväxtverket föreslår att programmet bearbetas utifrån de utmaningar som pandemin covid-19 innebär för företag, verksamheter och utövare inom kultursektorn,

- att kulturföretagarnas och kulturutövarnas förutsättningar lyfts fram mer samt att ett resonemang förs kring hur främjandeinsatser bör utformas för att möta de kulturella och kreativa företagens behov (*se t.ex. Tillväxtverket, Företagens villkor och verklighet 2017*),
- att betydelsen av mellanledsfunktioner så som gallerister och förläggare omnämns,
- att socialt företagande tas upp i programmet,
- att Stockholms stads möjligheter som beställare/uppdragsgivare för kulturbaserade tjänster ytterligare synliggörs,
- att de horisontella aspekterna utvecklas, bland annat med koppling till inkludering, integration och identitet,
- att programmet förtydligar kulturens betydelse för Stockholms attraktionskraft ur ett brett perspektiv som, utöver boende, inkluderar besökare, investeringar och etableringar,
- att programmet belyser hur kulturella tillgångar skulle kunna ge nya besöksmål i flera områden och delar av kommunen,
- att programmet tar upp hur redskap och processer kan utvecklas för att säkra ett kultur- och kulturmiljö perspektiv i hela stadsbyggnadsprocessen,

- att programmet fördjupas när det gäller hur samverkan och r kan utvecklas med andra kulturaktörer inom hela Stockholms län.

Besöksnäringens forsknings- och utvecklingsfond

BFUS:s yttrande daterat den 27 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Bakom BFUF står arbetsmarknadens parter, Visita – svensk besöksnäring och Hotell- och Restaurangfacket, HRF. Sedan hösten 2018 är fackförbundet Unionen adjungerat i BFUFs styrelse. BFUF verkar för att svensk besöksnäring utvecklas med stöd av vetenskaplig forskning och strategiskt utvecklingsarbete. BFUF har sedan 2009 investerat över 80 miljoner kronor i 34 forskningsprojekt och 20 kortare utvecklingsprojekt. Vi samlar kontinuerligt arbetsmarknadens respektive akademins syn på viktiga områden för kunskapsutveckling, med målet att besöksnäringen ska bidra till hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling i hela Sverige. BFUF är exempel på hur arbetsmarknadens parter inte bara tar ansvar för och ser till sina medlemmars behov utan aktivt verkar för näringens möjlighet till utveckling och bidrar till att stärka Sveriges ställning som en innovativ och attraktiv nation med en stark industri grundat i forskningsbaserat kunnande.

BFUFs uppfattning är att förslaget med de två perspektiven och de fem strategiska områdena kan fungera bra som ramverk för samverkan mellan olika aktörer. BFUFs uppfattning är att:

- vikten av samverkan och koordinering mellan de olika strategiska områdena och inriktningarna kan betonas ytterligare.
- bättre och gemensam förståelse för hur besöksnäringen, kultursektorn, ett evenemang, en fysiskmötesplats eller en upplevelse kan bemöta sociala och klimatmässiga utmaningar, stimulera innovation och skapa ett Stockholm som är attraktivt för såväl invånare, entreprenörer, kulturskapare och besökare.
- tydligare se evenemang ur ett bredare perspektiv och som en sammanhållande plattform för samverkan, där olika intressen kan mötas över sektorsgränser för att kontinuerligt arbeta mot gemensamma hållbara mål.

Framtidens attraktiva mötesplatser

BFUF drev tillsammans Handelsrådet forskningsprogrammet Framtidens fysiska mötesplats 2017 – 2020 <https://bfuf.se/forskningsprogram-framtidens-fysiska-motesplats/> Utgångspunkten för Framtidens fysiska mötesplats är att den pågående teknikutvecklingen, globaliseringen och urbaniseringen påverkar och transformerar såväl handel och besöksnäring som platserna där vi vill leva, arbeta och träffas på och besöka. Detta kommer att förändra människors behov, beteenden, konsumtionsmönster och önskningar och därmed även förutsättningarna för handels- och besöksnäringarnas företag och anställda. Handel och besöksnäring behöver sätta sig in i hur platserna där

framtidens invånare och besökare vill tillbringa sin tid kommer att se ut. Kunskapen är grunden för att bättre kunna arbeta strategiskt med att skapa framtidens attraktiva fysiska mötesplatser. Givetvis bör Stockholm vara en attraktiv plats såväl för invånare, entreprenörer och besökare.

BFUFs synpunkter på förslaget till kulturstrategiskt program Stockholms stad
BFUFs uppfattning är att förslaget med de två perspektiven och de fem strategiska områdena kan fungera bra som ramverk för samverkan mellan olika aktörer. Utifrån BFUFs roll och verksamhet har vi valt att begränsa vårt yttrande till perspektivet:

- Ett kreativt och attraktivt Stockholm samt de strategiska områdena:
- Stadsutveckling
- Kulturella och kreativa näringar
- Besöksnäring

BFUFs uppfattning är att vikten av samverkan och koordinering mellan de olika strategiska områdena och inriktningarna kan betonas ytterligare. Exempelvis:

- i den strategiska inriktningen *Tydligt kulturperspektiv i stadsbyggnadsprocesser* - under rubriken *Samverkan för stadsutveckling* är det väsentligt att inkludera kulturperspektivet och samtidigt samverkan med entreprenörer inom besöksnäringen och KKN och deras perspektiv och behov i stadsbyggnadsprocessen. Ingen enskild aktör eller sektor äger samhälls- och stadsutvecklingen. För att möta utmaningarna krävs samverkan och koordinering. Vi kan skapa värde i en ny riktning genom att se befintliga system i ett nytt perspektiv. En bättre och gemensam förståelse för hur besöksnäringen, kultursektorn, ett evenemang, en fysisk mötesplats eller en upplevelse kan bemöta sociala och klimatmässiga utmaningar kommer att leda till innovationer och ett mer attraktivt Stockholm.

- i den strategiska inriktningen *Goda förutsättningar för scener, natt- och klubbiv* under rubriken *Samverkan om de kulturella och kreativa näringarna* är det väsentligt att inkludera samverkan med entreprenörer inom besöksnäringen då dessa i många fall sammanfaller med, eller åtminstone kompletterar, aktörer inom scen-, natt- och klubbiv.

- under rubriken *Samverkan om besöksnäringen* är det viktigt att inte enbart inresande besökare lyfts utan att det även till stor del är Stockholms invånare/ lokalbefolkning som besöksnäringens entreprenörer, företag och anställda bemöter och erbjuder sina tjänster. I BFUF-rapporten *En perfekt plats* lyfter Özge Öner, Assisterande professor vid University of Cambridge, vad en stad är och vad som gör den attraktiv. Det finns teorier om staden som en "underhållningsmaskin" och motor som ger konsumtionsmöjligheter. Özge Öner menar att förhållandet mellan stad och människor går två vägar och är organiskt. Städerna kan ses som offentliga varor som konsumeras av människorna som bor och arbetar där. Människorna i sin tur påverkar staden och är en del i vad den är. Företag som restauranger, caféer, klubbar, butiker, gallerier m. m. drivs av människor som själva deltar i konsumtionen av staden. De tar risker med sin tid och sitt kapital för att ge konsumtionsmöjligheter till människor i staden och lockar också besökare från andra håll. Myndigheter och förvaltningar bör

förstå både människors och företagens behov av såväl flexibilitet som regelverk som styr användningen av stadsområdet. Och vara ödmjuka inför att förändra förhållandet mellan människorna och staden.

- I den strategiska inriktningen utveckla Stockholm som evenemangs- och upplevelsestad under rubriken *Samverkan om besöksnäringen* kan förslaget och Stockholms stad vinna på att ännu tydligare se evenemang ur ett bredare perspektiv och som en sammanhållande plattform för samverkan, där olika intressen kan mötas över sektorsgränser för att kontinuerligt arbeta mot gemensamma hållbara mål.

Dramatikerförbundet & Centrum för Dramatik

Dramatikerförbundet & Centrum för Dramatiks yttrande daterat den 1 december 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Transparens i beredning av det kulturstrategiska programmet

En redogörelse av hur processen för att ta fram det strategiska programmet har sett ut är önskvärd. Vilka är de 100 personer/funktioner som har bidragit till det kulturstrategiska programmet och hur har beredningen gått till? Har stadens kulturskapare och -organisationer inbjudits att delta i processen? Varför finns inte remissen att läsa på Stockholms stads webbplats – eller är omöjlig att hitta?

Centrumbildningarna utgör en stark infrastruktur för professionella och yrkesverksamma kulturskapare. Tolv centrumbildningar har kontor i Stockholm. Organisationerna arbetar med uppdragsförmedling och kulturarrangemang, kulturprojekt, kompetensutveckling och kulturföretagarfrågor samt utvecklingsprojekt inom kulturella och kreativa näringar. Vi anser därför att staden bör lägga de centrumbildningar som har verksamhet i Stockholm till listan av remissinstanser för framtida kulturstrategiska program. Dramatikerförbundet organiserar dramatiker och manusförfattare, har en hög organisationsgrad med majoriteten av medlemmarna bosatta i Stockholmsregionen. Förbundet är medlem i KLYS och företräder medlemmarna i kulturpolitiska och näringspolitiska frågor. Viktigt är också att stadens kulturliv i stort bereds möjlighet att svara på framtida remisser, såsom organisationer för näringsdrivande företag inom kultursektorn och den ideella kultursektorn. Hur förhåller sig Stockholms stads kulturstrategiska program till Region Stockholms RUF2050? Vilken roll har Stockholm Business Region i framtagandet av det kulturstrategiska programmet?

Det kulturstrategiska programmets syfte och målsättning mm

Stadens kulturstrategiska program bör tydligt innehålla dess syfte, målsättning och tidsram. Vad ska programmet användas till och vilka ska arbeta med det? Vem har ansvar för att de olika kulturmålen/visionerna i Stockholms stads strategiska program uppfylls? Hur följs det strategiska programmet upp och utvärderas i Stockholms stad? Finns det någon tidsram för programmet? Som exempel vill vi lyfta Malmö stads kulturstrategi som tydligt anger vilka styrelser och nämnder som innehar ansvaret för att respektive områdes målsättningar uppfylls.

Corona-pandemins inverkan på kulturlivet, läget och tidpunkten för framläggande av ett kulturstrategiskt program

Vi saknar en redogörelse av det akuta läge kultursektorn i staden nu befinner sig i. Pandemin gör läget mycket oförutsägbart och inför det scenario att stora delar av stadens kulturutbud och kulturskapare riskerar att slås ut som konsekvens av restriktioner, nedstängningar och begränsning av publik under pandemin – det kommer att krävas planering för att få kulturens hjul att snurra igen. Vad händer till exempel med organisationer och teatergrupper när de inte längre kan betala hyran? Vad händer med lokalhållande organisationer när de inte kan hyra ut? För att stadens kulturstrategiska program ska bli ett verktyg för stadens samarbete med näringsliv, kulturskapare, kulturorganisationer, region och stat – behövs en tydlig lägesbeskrivning för att kunna parera en så kraftig inverkan som just nu sker på stadens kulturliv.

Vi föreslår att det kulturstrategiska programmet bordläggs till dess att pandemins verkningar går att överblicka då det under flera år kan behövas nya och intensifierade sätt för staden att arbeta på. I rådande läge är det istället avgörande att

- kartlägga pandemins stora skadeverkningar för kulturlivet i staden, och
- utifrån kartläggningen ta fram en plan för hur staden kan stötta och bidra till en omstart av kulturen.

Sid 14-15, synpunkter

I Stockholm stads kulturstrategiska program beskrivs två perspektiv som staden utgår ifrån: (1) lika möjligheter till att ta del av och skapa kultur samt (2) Ett kreativt och attraktivt Stockholm. Är detta stadens målsättningar för kulturen? Vi önskar se konkreta målsättningar för kulturen i Stockholms stad utöver vad som anges i programmet Kultur i ögonhöjd. Vidare följer fem områden som staden önskar samverka med: (1) stadsutveckling, (2) utbildning, (3) akademien, (4) kreativa näringar och (5) besöksnäringar. Till dessa fem områden borde läggas (6) professionella kulturskapare. Samverkan mellan staden och kulturskaparna kan ske genom de professionella kulturskaparnas intresseorganisationer och centrumbildningar.

Sid 19, Kontinuerlig uppföljning av kulturlivets lokalbehov

Hur kan staden bidra till att lokaler för kulturskapare såsom ateljéer, scener, repetitionssalar blir fler och billigare att hyra? Detta gäller särskilt Stockholms innerstad. Finns det någon handlingsplan för att tillgodose behovet av lokaler för kulturverksamhet utöver planeringsunderlaget som nämns i programmet och Ateljestrategi 2017-2020? Kulturskaparna behövs för ett rikt kulturutbud!

Kulturskaparnas arbetsmöjligheter

Hur kan Stockholms stad aktivt bidra till att kulturskapare ska få hållbara yrkesliv som kulturskapare i staden? Utsattheten hos många kulturskapare var redan innan pandemin påtaglig, samtidigt som staden och dess invånare ständigt efterfrågar kultur. Finns det en handlingsplan för att stärka kulturskaparnas arbetsmöjligheter i Stockholms stad? Vem ansvarar för att staden uppfyller en sådan handlingsplan?

Satsningar på manusförfattare och nyskriven dramatik

En stor del av landets dramatiker och manusförfattare är bosatta i Stockholms stad och i regionen. Dramatikerförbundet har under året utvärderat de stöd som tillkommit på uppdrag från regeringen och kan konstatera att dramatiker ofta inte nås av dessa. Många är enskilda näringsidkare men har en omsättning under 200.000 kr (senare 180.000 kr) – och kan inte därför inte söka omsättningsstöd. Många andra stödordningar har riktat sig i första hand till producenter och teatrar. Detta har också avspeglats i ett högt tryck på Författarfonden som haft två extra stipendietillfällen för dramatiker. Men den insatsen har inte kunnat kompensera för alla uteblivna beställningar från teatrar och andra arrangörer. En oroväckande utveckling som i förlängningen kan betyda en minskad återväxt och en brist på nyskriven dramatik på Stockholms scener. Stockholm måste ta ansvar för denna kulturform och därmed också mer tydligt för dramatikererna.

Sveriges Författarförbund

Sveriges Författarförbunds yttrande daterat den 17 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Utgångspunkten för Stockholms stads kulturstrategiska program är Vision 2040 – *Möjligheternas Stockholm* – som beskriver Stockholm som ”en attraktiv och dynamisk stad med en hög och hållbar tillväxt”. Stockholms kulturliv skildras i visionen som rikt och varierat. Programmet har två perspektiv: *Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur* samt *Ett kreativt och attraktivt Stockholm*. Dessa är breda perspektiv som inkluderar såväl kulturskola och bibliotek i alla stadsdelar som infrastruktur som måste utvecklas i takt med nya behov, och ge möjligheter för stockholmare att ta del av kultur och själva skapa kultur. Samverkan med civilsamhällets organisationer och privata kulturaktörer betonas, och besöksnäring och företagande beskrivs som viktiga delar av ett kreativt och attraktivt Stockholm. Utifrån dessa två perspektiv lyfts därefter strategier för samverkan fram som bygger på stadsutveckling, utbildning och bildning, staten, regionen och akademien, kulturella och kreativa näringar samt besöksnäring.

Kommentarer

Detta är ett program som beskriver strategier på en övergripande nivå och inte en kulturplan i traditionell bemärkelse. Där finns visioner och mål samt strategier som ska leda fram till dessa, men flera relevanta och viktiga aspekter saknas.

Överlag är det ett program som behandlar olika kulturområden mycket svepande. Specifikt nämns Stockholm som en attraktiv filmregion och att det ska finnas goda förutsättningar för scener, natt- och klubbiv, men i övrigt ges mest olika allmänna exempel från olika kulturområden under respektive rubrik.

Konstnärlig kvalitet och förnyelse, kulturens egenvärde, armlängds avstånd och mångfald behandlas inte specifikt i programmet. Inte heller diskuteras skillnaden i

villkor mellan yrkesutövande och ideella kulturskapare. Planen har snarare ett generellt aspektpolitiskt anslag, där kulturen i många delar behandlas som något som kan bidra inom andra områden än utifrån sitt egenvärde.

Positivt är att kultur lyfts fram som en viktig del av stadens identitet och medborgarnas förutsättningar för ett bra liv. Detta gäller så väl ”spetskultur” som de breda möjligheterna att få tillgång till kultur och själv uttrycka sig/skapa. Det finns också uttalade ambitioner för infrastruktur och kreativa näringar.

Det är även positivt att biblioteken lyfts fram som viktiga för medborgarnas lika möjligheter att ta del av och skapa kultur samt att ett uttalat mål även i ett tjugooårs perspektiv är att det ska finnas bibliotek i varje stadsdel.

Djupt problematiskt är dock att kulturskaparnas perspektiv saknas genom hela det kulturstrategiska programmet. Författare, översättare och litteraturområdet är i stort sett osynliga i programmet. Enda gången enskilda författare nämns specifikt är som exempel på kreativa näringar. Bibliotek, läsfrämjande och inte minst de demokratiska aspekterna av bibliotek och kultur framhävs, men ingenstans de upphovspersoner som står bakom kulturen.

I *Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur* är det enbart fokus på besökarna, och i *Ett kreativt och attraktivt Stockholm* ligger fokus på olika näringar. De professionella kulturskaparna saknas även under de fem utvecklingsområdena (Stadsutveckling, Utbildning och bildning, Staten, regionerna och akademien, Kulturella och kreativa näringar). Konsekvensen av detta är att det inte heller finns några uttalade strategier för hur kulturskapare ska ersättas, och inte heller hur de ska ha råd med arbetsrum, verkstäder och så vidare.

När upphovspersoner nämns är det i vaga och abstrakta målformuleringar om att kulturens behov ska beaktas vid stadsplanering, och det är svårt att tolka hur de grupper Sveriges Författarförbund företräder gynnas utifrån formuleringar som *”Stadens samverkansformer med konstnärer och kreatörer anpassas till aktuella och framtida behov. För detta spelar lotsfunktioner en viktig roll.”* I jämförelse är programmet mycket mer tydligt och ambitiöst när det slår fast att *”Det ska finnas goda förutsättningar för scener, natt- och klubbiv.”*

Samma otydlighet och osäkerhet gäller när Stockholms stad kopplat till digitalisering konstaterar att *”Finansieringen sker alltmer i blandformer och de breddade intäktsmöjligheterna skapar för vissa delar av kulturlivet förutsättningar för ytterligare innovation och utveckling.”* Vilka delar av kulturlivet avses och hur kan det påverka upphovspersoner inom ordområdet?

Stockholm stads kulturstrategiska program avslutas med två strategiska inriktningar som båda är kopplade till tillväxt, besöksnäring och kommunal kärnverksamhet.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis är detta ett program med ambitiösa visioner som betonar kulturens betydelse för stadens identitet och attraktionskraft. Samtidigt är det också ett program som saknar strategier för kulturskaparna. Kultur behandlas inte utifrån sitt egenvärde utan som något som ska bidra till tillväxt, besöksnäring och bättre

livskvalitet. Det saknas stringenta formuleringar om det rent konstnärliga och hur det ska förverkligas. Programmet har också ett mer kvantitativt än kvalitativt anslag, och tjugouårspektivet gör det svårt att värdera de visioner som presenteras. De grupper vi i Sveriges Författarförbund företräder är i nuläget i stort sett helt osynliga i förslaget till Kulturstrategiskt program för Stockholms stad.

Konstnärernas Riksorganisation

Konstnärernas Riksorganisation yttrande daterat den 30 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Konstnärernas Riksorganisation är en intresseorganisation som företräder fler än 3300 professionella bild- och formkonstnärer (bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare) i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för våra medlemmar och konstnärskåren som helhet. Cirka 865 av våra medlemmar är bosatta i Stockholms kommun. Vi vill härmed lämna synpunkter på Stockholms stads kulturstrategiska program som vi hoppas att staden kommer att beakta. Remissvaret är utarbetat av Konstnärernas Riksorganisation och Konstnärernas Riksorganisation Stockholms län.

Vi välkomnar att Stockholms stad beslutat sig för att ta fram en kulturstrategi. Den programförklaring som behandlas i detta remissvar har en ambitiös hållning i det att den lyfter fram kulturlivets betydelse för att upprätthålla ett demokratiskt samhälle, bidra till ett bra liv för stadens invånare och en bättre stad för alla.

Visserligen hävdar författarna att det kulturstrategiska programmet inte avser att täcka hela det kulturpolitiska fältet, men samtidigt sägs att ”Detta kulturstrategiska program ska inspirera och vägleda samarbeten. Med utgångspunkt i varje nämnds och bolags kärnuppdrag förverkligas kulturens potential för stadens och stockholmarnas bästa” (s. 5). Det är med andra ord ett program som är tänkt att ha konsekvenser för stockholmarna, konstlivet och för konstnärerna. Därför tycker vi att det också är rimligt att ställa höga krav på strategins innehåll. I följande avsnitt kommer vi att behandla några av de skrivningar i programmet som särskilt rör bild- och formkonstnärerna.

Bild- och formkonstnärerna

Vi ser det som mycket anmärkningsvärt att den professionella bild- och formkonsten, med dess utövare och verksamheter, är så frånvarande i det kulturstrategiska programmet. Ordet konstnär förekommer visserligen ett par gånger, men frågor som rör vikten av konstnärlig infrastruktur och produktionsplatser för det professionella konstlivet – såsom konstnärateljéer, kollektivverkstäder, utställningsrum,

kommersiella gallerier eller konstnärsdrivna organisationer – nämns bara i förbifarten, om ens alls.

Det kulturstrategiska programmet utgår från två perspektiv: 1) Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur och 2) Ett kreativt och attraktivt Stockholm. Det är framför allt i det senare perspektivet som vi förväntar oss att hitta strategier för professionella bild- och formkonstnärer.

I programmet används företrädesvis begreppet kulturella och kreativa näringar (KKN) för att beskriva kulturverksamheter (s. 15). I redogörelsen för Perspektiv 2 kan vi läsa: ”De kulturella och kreativa näringarna är delar av den snabba teknikutvecklingen. De karakteriseras av många solo- och startup-företag som samarbetar i nätverk och på digitala plattformar”. Redan här är det uppenbart att programmet anlägger ett smalt perspektiv på kulturella och kreativa näringar som exkluderar väldigt många kulturverksamheter. Vi frågar oss om detta verkligen är en rimlig hållning för ett översiktligt kulturstrategiskt program som detta.

Vi ser i programmet en tendens att lyfta fram vissa typer av sektorer inom de kulturella och kreativa näringarna – som teknikföretag, ”digitala kulturformer” och dataspelsindustrin (se exempelvis s. 10, 15, 29), samtidigt som dessa bara representerar en liten del av den omfattande och mångfacetterade kulturella aktivitet som bedrivs i staden.

Vi anser att det är mycket anmärkningsvärt att ett översiktligt kulturstrategiskt program som detta innehåller formuleringar som exkluderar breda grupper av kulturutövare och centrala kulturverksamheter.

Strategiska mål för bild- och formsektorn

Stockholms stad är en betydande aktör inom bild- och formkonsten i Sverige. Liljevalchs konsthall och Kulturhuset Stadsteatern är spetsinstitutioner för utställningsverksamhet med höga besökssiffror. 2018 såg 189 347 besökare Lars Lerins utställning på Liljevalchs och för tredje året i rad lockade Vårsalongen på Liljevalchs över 100 000 besökare 2020. Fastighetskontoret och de kommunala bostadsbolagen hyr ut cirka 450 ateljéer till konstnärer, och lokaler till Konstnärernas Kollektivverkstad i Farsta.

Staden har därtill ett ateljéstöd som är av stor betydelse för sektorn och stöttar många konstnärsdrivna verksamheter och projekt, har en framskjuten position som beställare av offentlig konst, samt anställer bild- och formkonstnärer som lärare inom kulturskolan. Just på grund av den position som Stockholms stad har i Svenskt konstliv är det anmärkningsvärt att det inte finns några strategiska mål rörande bild- och formkonsten och konstnärerna i det kulturstrategiska programmet.

I avsnittet ”Samverkan om de kulturella och kreativa näringarna” (s. 29) så nämns bild- och formsektorn bara i en fotnot, och de strategiska inriktningar som nämns under Arbetssätt för de kulturella och kreativa näringarnas olika behov (s. 31) innehåller bara vaga formuleringar och svårtolkade strategiska målbilder.

Vi tolkar vissa formuleringar på sidan 31 som att staden vill förändra sitt sätt att stötta kulturverksamheter – till exempel att ”flera kreativa företag (ses) som de

entreprenörer de ofta är och lotsas in i stadens generella modeller för entreprenörsstöd”, eller att ”Stockholm Business Region och kulturnämnden utvecklar stadens stödformer och strukturer” – men vi efterlyser skrivningar som tydliggör vilka konsekvenser detta förväntas få för bild- och formkonstnärerna.

Med tanke på att Stockholm har en viktig roll i svenskt konstliv, och att Stockholms stad är en viktig aktör i stadens konstliv är det förbluffande att bild- och formkonsten knappt omnämns i det kulturstrategiska programmet.

Konstnärernas villkor

Det är oroväckande att det i programmet helt saknas skrivningar som rör vikten av att Stockholms stad är en ansvarsfull uppdragsgivare och hur den avser att arbeta för goda villkor för bild- och formkonstnärer och andra kulturutövare.

Redan på sidan 5 konstateras att: ”En stark och oberoende kultursektor är en förutsättning för en välfungerande demokrati och ett hållbart samhälle i linje med stadens genomförande av Agenda 2030”. Ansatsen att en stark och oberoende kultursektor är en förutsättning för genomförande av Agenda 2030 är mycket bra, men vi vill påminna om att även goda arbetsvillkor är en del av Agenda 2030 under mål 8.

Ett sätt att förbättra villkoren för bild- och formkonstnärer är att säkerställa att avtalet för Medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet) tillämpas när konstnärer ställer ut i stadens utställningsrum och att se till att konstnärer även får ersättning för den arbetstid de lägger ned vid en utställning, den så kallade medverkansersättningen i MU-avtalet. Ett annat sätt är att alltid följa våra arvodesrekommendationer när konstnärer anlitas för föreläsningar eller andra uppdrag.

Vi tycker också att det är beklagligt att programmet inte tar upp vikten av att upprätthålla principen om armlängds avstånd mellan politiken och kulturskaparna, något som är särskilt angeläget i en tid när den principen utmanas.

Vi anser att Stockholms stad bör gå i bräschen för att säkra goda arbetsvillkor och skäliga avtal för konstnärer och garantera att armlängds avstånd upprätthålls. Kulturstrategin borde därför kompletteras med skrivningar om hur staden ska bidra till att bild- och formkonstnärernas villkor stärks.

Stadsplanering och den offentliga konsten

Stadsutveckling är ett av programmets fem strategiska områden (s. 17-19). Här sägs att: ”Stockholm ska växa med ett livskraftigt kulturliv vilket förutsätter att kulturlivets behov och förutsättningar blir en tydligare del i stadens olika stadsutvecklingsprocesser”. Som strategiska inriktningar anges bland annat att berörda förvaltningar och bolag ska samverka i syfte att planera för ändamålsenliga lokaler för det samlade kulturlivet, och att lokaler för konst och kultur skall beaktas vid större stadsutvecklingsprojekt.

Vi välkomnar att Stockholms stad tar initiativ till att få in kulturverksamheter i planeringen av staden. Detta är något som vi har efterlyst länge och vi ser fram emot att inleda en dialog med staden om hur bild- och formkonstens verksamheter – som till exempel konstnärateljéer och kollektivverkstäder såväl som gallerier, konsthallar,

offentliga konstverk och andra platser där konst produceras eller visas – kan infogas i ett sådant planeringsarbete.

Vi saknar däremot skrivningar i programmet som rör gestaltad livsmiljö, den offentliga konsten och enprocentsregeln. Den offentliga konsten är en av de mest tillgängliga konstformer vi har i samhället. Den utgör en självklar del av samhällets gestaltade livsmiljöer där den bidrar till att skapa intressanta, harmoniska och väl gestaltade platser. Regeringen gör i sin proposition "Politik för gestaltad livsmiljö" bedömningen "att offentlig konst utgör ett centralt område inom fältet gestaltad livsmiljö. Konsten kan skapa helt nya sammanhang och förändra upplevelsen av en plats i grunden. Konsten kan förstärka befintliga och bidra till nya såväl estetiska som sociala värden. Genom konst och konstnärliga processer kan även invånarnas perspektiv och unika kunskap om platsen ofta tas tillvara. Det kan i förlängningen skapa stolthet och gemensam känsla av ansvar och ägandeskap".

Enprocentsregeln är en princip som anger att en procent av budgeten vid ny-, om- och tillbyggnation ska avsättas för konstnärlig gestaltning. Enprocentsregeln har haft stor betydelse för att offentliga byggnader och miljöer runt om i Sverige berikats med konstnärliga gestaltningar. Den har fått bred spridning och legitimitet genom att det är en tydlig och lättförståelig princip. Den garanterar att det hela tiden skapas ny konst som är tillgänglig för alla medborgare, och som är utförda av professionella konstnärer.

Vi välkomnar att Stockholms stad tar initiativ till att få in kulturverksamheter i stadsplaneringen men saknar skrivningar om den offentliga konsten, gestaltade livsmiljöer och enprocentsregeln i det kulturstrategiska programmet.

Förslag till Stockholms stad

Med anledning av de synpunkter som vi redogjort för ovan vill Konstnärernas Riksorganisation föreslå följande åtgärder för att säkerställa att Stockholms stad strategiska arbete på kulturområdet är relevant för stadens bild- och formkonstnärer.

- Gör om det kulturstrategiska programmet med ett bredare perspektiv på stadens kulturliv, i dialog med Konstnärernas Riksorganisation, KLYS och andra intresseorganisationer för kulturutövare och aktörer i konstlivet, så att det även inkluderar skrivningar om bild- och formkonsten.
- Säkerställ att Stockholm stad arbetar för att förbättra bild- och formkonstnärernas villkor i alla former av uppdrag. Säkerställ att MU-avtalet följs – även avtalets medverkansdel – närhelst staden står som arrangör av utställningar. Följ Konstnärernas Riksorganisations arvodesrekommendationer vid föreläsningar och andra uppdrag.
- Utveckla arbetet med att infoga konst- och kulturverksamheter i stadsplaneringen – såväl publika verksamheter som produktionsplatser som till exempel ateljéer och kollektivverkstäder – i samråd och samarbete med konstnärorganisationerna och andra aktörer i konstlivet. Tillse att stadsplaneringen genomsyras av konst och kultur – något som kartläggs i den parlamentariskt framtagna propositionen Politik för gestaltad livsmiljö. Säkerställ att enprocentsregeln följs.

- Ta fram en handlingsplan för bild- och formkonsten som omfattar ateljéer och kollektivverkstäder, den offentliga konsten, större och mindre utställningsrum, kulturskolan och andra verksamheter som berör bild- och formkonsten – för att garantera konstlivets fortlevnad efter corona-pandemin.
- Tillsätt referensgrupper bestående av konstnärer till kulturlots-funktioner och andra för konstnärerna strategiskt viktiga verksamheter.
- Ta del av KRO:s handledning, "Så kan kommunen kvalitetssäkra sin kulturpolitik" som innehåller en rad råd och tips på åtgärder för en hållbar konstopolitik som ger medborgarna konst och kultur av hög kvalitet.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis välkomnar vi att Stockholms stad nu beslutat sig för att ta fram en kulturstrategi men finner det mycket anmärkningsvärt att den professionella bild- och formkonsten knappt omnämns i programmet och att det saknar tydligt formulerade strategier som är relevanta för bild- och formkonsten, både för de professionella konstnärerna, såväl som andra aktörer inom konstfältet – liksom för konstens infrastruktur.

Programmets förslag och formuleringar som relaterar till bild- och formkonsten är vaga, abstrakta och svårbedömda. Vi saknar också skrivningar som rör vikten av skäliga villkor för kulturskapare och frågan om armlängds avstånd mellan politiken och professionen.

Corona-pandemin har haft stora negativa konsekvenser för kultursektorn som ännu inte kan överblickas, och vi ser ett stort behov av en kulturstrategi som tar ett brett grepp på frågan om konst- och kulturlivets framtid i Stockholms stad, som omfattar den mångfald av verksamheter som utgör Stockholms konstliv, och som tas fram i dialog med kulturlivets organisationer och näringar.

Vi föreslår därför att Stockholms stad skriver om och breddar det kulturstrategiska programmet, i dialog med Konstnärernas Riksorganisation, KLYS och andra intresseorganisationer för konstnärer och aktörer i konstlivet.

Med förhoppning att ni hör av er om ni vill att vi ska förtydliga något, eller har frågor, och att ni reviderar ert kulturstrategiska program utifrån våra förslag.

Oberoende Filmares Förbunds

Oberoende Filmares Förbunds yttrande daterat den 17 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning av yttrandet

Stockholms stads kulturstrategiska program är tyvärr alltför vagt formulerat. 35 sidor välskriven text men i princip ändå utan något konkret att ge input kring. Överlag anser OFF att det behövs mycket starkare, mer konkreta och mer riktade målsättningar i ett kulturstrategiskt program än vad Stockholms stad har formulerat. Det hade bland annat varit önskvärt med formuleringar kring säkerställande av långsiktighet och kontinuitet

på filmområdet, till exempel gällande filmens mötesplatser (filmfestivalerna och biograferna), men också gällande talangutveckling och fortbildning, och i sambandet mellan det filmkulturella området och den professionella produktionsmiljön. Generellt är det svårt att ge feedback på ett så fluffigt och innehållslöst dokument som detta. Dessutom anser vi att det saknas problemformuleringar kring utmaningarna på kulturområdet, varav vi vill framhålla jämställdhet, mångfald, hållbarhet, klimatvänlig omställning, återväxt/talangutveckling och akut brist på lokaler och mötesplatser som några områden.

OFF's synpunkter

Självklart är det bra att programmet erkänner och lyfter kulturens värde för ett hållbart, motståndskraftigt, demokratiskt samhälle. Det är bra att kulturförvaltningen har identifierat samverkan med andra förvaltningsområden som ett sätt att säkerställa god tillgång till, och tidiga upplevelser av, kultur och eget skapande för barn och unga. Men vi ser det som mycket problematiskt att det kulturstrategiska programmet inte överhuvudtaget talar om kulturens egenvärde. Här talas det endast om kulturen som en "motor" för andra politiskt intressanta områden: näringsliv, turism, stadens varumärke och attraktionskraft. Kulturen har en funktion för social hållbarhet och demokratiska värden, vilket erkänns. Men kulturen har enligt oss en kraft *i sig själv*, som måste försvaras för att inte kulturen ska riskera att bli ett instrument för skiftande politiska viljor och utspel. Med tanke på de hot mot principen om armslängds avstånd som uppstått bara de senaste åren är det oroväckande att det kulturstrategiska programmet inte tar sin utgångspunkt i detta – både för oss som yrkesverksamma kulturutövare och för kulturen i sig.

Konstnärers villkor

Det är oerhört förvånande och oroande för oss att det kulturstrategiska programmet inte nämner något om de fria konstnärernas och kulturutövarnas arbetsvillkor. Vi frågar oss var all den nämnda nytta som konsten och kulturen skänker staden skall komma ifrån, om inte från konstnärerna och kulturutövarna? Var finns planerna för konstnärlig utveckling, skrivelserna om skyddet för konstnärlig frihet och principen om armslängds avstånd för de kulturellt yrkesverksamma i Stockholms stad? Hur skall det vara att leva som konst- och kulturutövare i Stockholms stad i framtiden? Hur skall staden vara attraktiv för kulturutövarna själva? Här saknas helt visioner och konkreta förslag, vilket är anmärkningsvärt.

Filmområdet

Det är välkommet att film ses som ett av de strategiska områden som Stockholms stad prioriterar. Stockholm kan dock inte bara vara en internationellt attraktiv filmregion genom att se till internationella produktioners inspelningar - staden måste också ta väl

hand om sina egna talanger och bidra till kontinuitet hos yrkesverksamma som bedriver sin verksamhet i staden år efter år. Här saknar vi visioner och strategier som tar talangutveckling, filmfinansiering, filmpedagogisk verksamhet och tillgång till lokaler och mötesplatser in i framtiden. Vi upplever att programmet fokuserar mer på stadens varumärke än på de yrkesverksamma inom filmen som faktiskt bor och arbetar i staden, och deras behov.

Vi saknar också en vision och strategi för hur Film Stockholm skall bedriva sin verksamhet framöver. Till årsskiftet sker en stor förändring. Film Capital Stockholm läggs ner. Film Stockholm bolagiseras. Varför nämns inget om detta? Hur ska Film Stockholm främja talang och återväxt i filmbranschen, stötta oberoende producenter och viktig kvalitetsfilm som produceras i staden, och inte bara investera i internationella storfilmer? Hur ska filmares oberoende garanteras när tidigare stöd och stipendium omvandlas till samproduktionsinsats med spend-krav?

Vi läser att kulturskapares roll i stadsplaneringen lyfts som ett värde. Detta samtidigt som det är extremt svårt att hitta lokaler för kulturell verksamhet, och de få kluster av subventionerade lokaler som finns i staden är hotade. För att locka talang, ha konkurrenskraft och skapa nyetableringar måste det finnas möjlighet att arbeta och verka på en plats utan ständiga hot om nedläggning eller rivning. Kulturutövare, däribland filmare, behöver ha en lokal för arbetsro, säkert förvar av teknik, närhet till kommunikationer och ett nätverk att ingå i, en representativ arbetsplats att bjuda in kunder, intressenter och finansiärer till. Detta både som brygga från student/talang till etablerad yrkesverksam, och på lång sikt för trygga nätverk och kostnadseffektiva förhållanden - det vill säga med kontinuitet och hållbarhet. Vi anser att Stockholms stad behöver prioritera subventionerade lokaler som skapar trygghet för yrkesverksamma kulturskapares verksamheter. När det i det kulturstrategiska programmet skrivs om film, skrivs det om att skapa möjligheter i kranskommuner. Vi vill poängtera att vi filmare måste och vill, precis som alla andra, få sitta med goda kommunikationer. Vi vill verka professionellt - det görs inte alltid i ett kulturhus långt utanför staden. Vi behöver snabbt kunna hyra och hantera teknik, resa kollektivt och kunna buda teknik och annat till samarbetspartners. Tyvärr är filmare inte heller inkluderade som kulturskapare i den så kallade ateljékön eller för stadens ateljéstöd, vilket försvårar saken ytterligare, och något vi tycker borde korrigeras bums.

Sammanfattningsvis känner vi som yrkesverksamma filmare inte igen oss i det här dokumentet. Alla visioner om samverkan låter bra i text, men vi är frågande kring var detta sker och hur det ska efterlevas i framtiden. Vägen dit är enligt vår erfarenhet oerhört mycket svårare än vad detta program vill ge sken av och kräver tydligt riktade insatser. Riktade insatser skulle kunna gå mot nya stöd till betydelsefull film, stöd till talangutveckling, konkreta fortbildningsinsatser för etablerade filmare,

subventionerade, värdiga och varaktiga lokaler för kulturell verksamhet, och riktade insatser för att öka jämställdhet och mångfald på filmområdet.

Det är också anmärkningsvärt att grön omställning inte omnämns, samtidigt som det är en akut fråga för såväl samhälle som kultursektorn. Hur gör vi detta tillsammans? Hur betalar vi för det? Vad stimulerar och lotsar oss i en framtidssäkrad riktning? Alla dessa områden lyser med sin frånvaro i detta dokument, vilket vi tyvärr misstänker tyder på antingen en okunskap om, eller ett ointresse för, kulturens arbetsvillkor och verklighet bortom bra copy och snygga bilder. Vi är vana vida att ge svar på olika kommuners och regioners kulturplaner och visionsdokument. De brukar generellt ha färre sidor och samtidigt fler konkreta förslag och strategier än den från Stockholms stad. Hos oss väcker det kulturstrategiska programmet oro, för efter den tid vi lagt på att läsa det, vet väldigt lite om vad som planeras och hur. Det finns inte heller några exempel på var dialog med oss yrkesverksamma kulturskapare ska ske.

Vi berättar gärna mer om våra behov och drömmar som filmare verksamma i Stockholms stad. Men vem lyssnar?

Teaterförbundet för scen och film

Teaterförbundet för scen och films yttrande daterat den 1 december 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Teaterförbundet för scen och film har tagit del av Kulturstrategiskt program för Stockholms Stad. Teaterförbundet för scen och film vill gärna kommentera några delar av programmet då en stor del av förbundets medlemmar är verksamma i Stockholm. Teaterförbundet för scen och film ingår i paraplyorganisationen KLYS som kommer att lämna ett mer utvecklat yttrande över dokumentet med konkreta synpunkter på vad som saknas utifrån olika konstområdets perspektiv. Inspel från Teaterförbundet ingår även i KLYS svar. Teaterförbundet för scen och film är ett fackförbund inom scen- och filmområdet. Medlemmarna är yrkesverksamma upphovsmän, artister, teknisk och administrativ personal inom scenkonstområdet, film, radio, TV och bio. Förbundet organiserar sammantaget cirka 8 700 medlemmar med olika anställningsformer. En betydande del av medlemskåren bor och är verksamma i Stockholmsområdet.

Teaterförbundets synpunkter

Utgångspunkten för Stockholms stads kulturstrategiska program är Vision 2040 – *Möjligheternas Stockholm* – som beskriver Stockholm som ”en attraktiv och dynamisk stad med en hög och hållbar tillväxt”. Stockholms kulturliv skildras i visionen som rikt och varierat. Programmet har två perspektiv: *Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur* samt *Ett kreativt och attraktivt Stockholm*. Dessa är breda perspektiv som inkluderar möjligheter för stockholmare att ta del av kultur och själva skapa kultur.

Samverkan med civilsamhällets organisationer och privata kulturaktörer betonas, och besöksnäring och företagande beskrivs som viktiga delar av ett kreativt och attraktivt Stockholm.

Stockholms stads kulturstrategiska program beskriver strategier på en övergripande nivå och är inte en kulturplan som beskriver hur staden har för avsikt att nå målen. Men även som ett strategiskt dokument är programmet allt för svepande och saknar viktiga aspekter och perspektiv. Det är positivt att kultur lyfts fram som en viktig del av stadens identitet och medborgarnas förutsättningar för ett bra liv. Dokumentets tyngdpunkt ligger dock på kreativa näringar snarare än kulturens egenvärde, betydelse för samhället och publikens behov av konst och kultur även om detta finns med i beskrivningarna av kulturens sociala värden. Med tanke på de hot mot principen om armslängds avstånd som uppstått bara de senaste åren är det oroväckande att det kulturstrategiska programmet inte på ett tydligare sätt lyfter denna fråga– både för yrkesverksamma kulturutövare och för kulturen i sig.

Strategin lyfter fram Stockholms positiva utveckling under senare år och de satsningar som gjorts på kulturområdet. Det framgår även att denna ambition ligger fast, samtidigt som det framhålls att det är beroende av hållbar finansiering, krav på prioriteringar och kostnadsmedvetenhet. Detta oroar, i kombination med de skrivningar som följer kopplade till digitaliseringens möjligheter.

Pandemin som pågått sedan i mars har synliggjort kulturens betydelse och människors behov av att titta på film, lyssna på musik ta del av opera, teater och olika sceniska framställningar är allt tydligare. Men konst och kultur skapas inte utan kulturskapare. Det blir mot den bakgrunden problematiskt att dokumentet saknar uttalade strategier för hur kulturskapare ska kunna leva och verka i staden. Strategin lyfter fram att en stark och oberoende kultursektor är en förutsättning för en välfungerande demokrati. Dokumentet saknar dock resonemang om konstnärernas och kulturutövarnas arbetsvillkor och vad som krävs för konsten ska skapas. Hur skall det vara att leva som konst- och kulturutövare i Stockholms stad i framtiden? Hur skall staden vara attraktiv för kulturutövarna? Här saknas visioner och strategier.

För att locka till sig och behålla talang, ha konkurrenskraft och skapa nyetableringar måste det finnas möjlighet att arbeta och verka på en plats under långsiktiga förutsättningar. Kulturutövare vill verka professionellt, långsiktigt och hållbart. Det måste vara möjligt för kulturskapare att kunna leva på sin yrkesutövning trots en osäker arbetsmarknad. En frilansande yrkeskår måste också ha möjlighet till kompetensutveckling och livslångt lärande. En grundförutsättning för en fortsatt utveckling av kulturlivet i Stockholm är en robust finansiering, men också tydliga skrivningar och planer för hur detta ska uppnås.

I strategin lyfts fram att staden behöver samarbeta med kulturlivets aktörer för att optimera tillgången till kvaliteten på Stockholms kulturliv, och samverkan är ett återkommande tema. I ljuset av detta är det förvånande att kulturlivets aktörer inte på ett bättre sätt tagits i anspråk i framtagandet av det kulturstrategiska programmet.

En strategi återföljs som regel av en handlingsplan. Teaterförbundet för scen och film ser fram emot en fördjupad dialog kring framtida behov och insatser för att realisera målsättningen av ett starkt och kvalitativt kulturliv som det kulturstrategiska

programmet för Stockholms stad siktar mot. Utan en dialog som också involverar kulturskaparnas perspektiv kommer strategin att stå sig slätt.

Musikcentrum Öst

Musikcentrum Östs yttrande daterat den 1 december 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Generella kommentarer till programmet:

I alla handlingsplaner, strategier och utredningar är det naturligtvis viktigt att man ringar in vad det är strategin skall omfatta. Utifrån detta så ser vi att strategin satt ett stort fokus på infrastruktur men att i princip ingenting handlar om att hur man direkt skall stötta kulturskaparna. Musikcentrum Öst är en centrumbildning som representerar yrkesverksamma musiker och kommer således att utgå från det perspektivet, men med detta fokus som en grundton genom hela remissvaren, kommer vi även att kommentera hur faktorer som stadsomvandling, nedmontering av kulturell infrastruktur blivit en negativ faktor när det gäller möjligheten att verka som kulturskapare i Stockholms stad sedan mitten av 00-talet. Vi ser tyvärr också i denna strategi få insiktsfulla åtgärder som dels tar detta perspektiv, eller som innehåller konkreta målsättningar. Och utan kulturskapare så kommer inte heller kultur att skapas. Till synes en självklarhet. Kultur skapas av individer inte av strukturer. Och individer har som alla medborgare konkreta mänskliga behov och levnadsomkostnader. Om Staden inte förstår att dessa individer måste ge förutsättningar att bedriva sitt yrke utifrån de intäktsmöjligheter som finns (ofta fluktuerande) så kommer staden inte heller vara en möjlig plats att bo och verka i för dessa. Vi kommer att gå in på några sådana exempel i andra städer och regioner där man ser detta samband. Men strukturer kan däremot skapa andra slags förutsättningar, vi kommer att tala om produktionsplatser, platser för publika möten, och vi kommer att exemplifiera med modeller som tillämpats i andra städer och regioner, även internationellt. Dessa exempel har ofta präglats av analyser kring att det finns områden där man inte tillämpa rena marknadsmässiga principer vilket är ett perspektiv som av ideologiska skäl tycks vara svårt att inta av den nuvarande majoriteten. Stockholm är idag en yta som är prissatt ner på kvadratcentimeternivå, ett resultat av en medveten politisk strategi eller okunskap? Den omfattande utförsäljningen av allmännyttan har triggat denna utveckling men är en del av en bredare marknadifiering av stadens alla delar. Vi är djupt kritiska till detta och tror att detta ytterligare kommer att minska bilden av Stockholm som en plats med ett vitalt kulturklimat.

En annan generell kommentar är att strategin är framtagen av kulturnämnden men där de flesta delar är sådant som kulturnämnden inte kan påverka. Det är naturligtvis möjligt att sätta sådana mål men då borde avsändaren av denna strategi vara bredare än bara kulturnämnden. Så här inleds strategin; *”Programmet täcker inte hela det kulturpolitiska fältet utan är inriktat på områden där stadens förvaltningar och bolag, ofta i samverkan med privata eller andra offentliga aktörer på en regional, nationell*

eller internationell nivå, har ett gemensamt ansvar för kulturlivets infrastruktur. Det gäller främst utbildning och akademi, stadsutveckling, lokalförsörjning, kulturella och kreativa näringar samt besöksnäringen. Detta är områden där stadens aktörer kan agera samlat och resursstarkt för att stödja utvecklingen av ett fritt och rikt kulturliv, som håller hög kvalitet och är tillgängligt för alla. En stark och oberoende kultursektor är en förutsättning för en välfungerande demokrati och ett hållbart samhälle i linje med stadens genomförande av Agenda 2030." I en kritisk läsning så kan denna avtalsförklaring sägas vara ett exempel på att inte vilja ta ansvar för sitt eget politikområde men ändå visa bilden av handlingskraft. I en välvillig läsning att man försöker kraftsamla och påverka. Vi önskar att det sistnämnda är fallet men kan inte se en tydlig intention till det. Avsiktsförklaringens formulering kring kulturen som förutsättning för en välfungerande demokrati blir utgångspunkt för den sista generella kommentaren innan vi går in på de specifika remisskommentarerna.

Remisslistan omfattade 20 organisationer och företag varav 3 skulle kunna rubriceras som företrädare för kulturlivet. KLYS, Svensk Live och i viss mån även Kultur & Näringsliv. Övrigt är helt andra parter, kommunala bolag och nämnder etc. Detta är naturligtvis anmärkningsvärt och som en jämförelse hade Region Stockholm inför skapandet av sin kulturstrategi bjudit in drygt 50 tal remissinstanser (+ kommuner) varav ca 30 direkt företräder kulturlivet. Vi efterlyser också tydligare skrivningar kring jämställdhet och mångfald. Som den svenska organisation som driver det globala jämställdhetsprojektet *Keychange* är vi lite förvånade att detta perspektiv närmast osynligt.

Slutligen, det nämns att ca: 100 personer har legat bakom framtagandet av kulturstrategin. De beskrivs på följande sätt. " *Ni är verksamma inom offentlig sektor, näringslivet, civilsamhället och kulturlivet i stort. Ni finns på olika arenor, både internationellt och nationellt såväl som regionalt och lokalt. Tack för era olika perspektiv och bidrag till kulturstaden Stockholms utveckling – idag och imorgon.*" Att i ett så centralt dokument inte bjuda in kulturlivet till dialog och att dessutom hemlighålla informanter är anmärkningsvärt och det är endast på anmodan som Kulturnämnden (efter intern diskussion) valt att lämna ut 50 av dessa. Att en sluten grupp personer och maktbärare bjuds in till en strategidiskussion utan någon som helst transparens tyder på en mycket lågt förtroende för demokratins vedertagna processer från Kulturnämnden. Det är illavarslande.

Kommentar till inledning och nulägesanalys:

Den bild som tecknas är ljus: " *Konst, kultur och kreativa näringar är viktiga förklaringar till varför människor, talanger och företag väljer att besöka och etablera sig i Stockholm.*" och " *Konst, kultur och kreativa företag ska alltså ses som en motor för Stockholms tillväxt och som alla motorer behöver den underhållas för att ge full effekt idag och i framtiden.*"

Vår bild avviker något. Stockholm har under hela 2000-talet sett vikande förutsättningar för livemusik, och allt svårare för musiker att hitta både försörjning och boende. Stockholm har i mångt och mycket blivit en repetitionslokal eftersom man som centralort både för musikindustri trots allt dragit till sig kulturskapare, undantaget har varit inspelad musik där självfallet Stockholm är ett nav med en mångfald av studior och hög producentkompetens. En majoritet av skivbolag och produktionsbolag, managers etc finns också i Stockholm vilket också är en faktor. Många av våra

medlemmar har också en internationell verksamhet och där närheten till Arlanda är en faktor. Men att Stockholmspubliken har ett så svagt utbud och sällan får möta dessa artister live är ett kraftigt underbetyg av kulturpolitikens förmåga att ta tillvara på "humankapital", d v s att med genomtänkta insatser och en tydlig vision kring vad Stockholm skulle kunna vara, ta tillvara på den unika möjlighet man har till närproducerad livemusik i världsklass. Detta leder även till att publikkulturen försvagas. Att uppleva musik live försvinner från en mer regelbunden kulturkonsumtion och riktas snarare mot enstaka arenaevent. Vi har också sett en mångårig rörelse där musiker bosätter sig utanför staden, i andra städer, eller flyttar utomlands. Det finns också en tydlig tendens att det är den unga talangen som vi tappar. Allvarligast är självfallet om de helt väljer att lämna yrket. Om vi tittar ett steg ner i åldersspannet till unga människor som väljer sin yrkesbana, så blir ett yrket som kulturskapare i bästa fall en väg för medelklassbarn där en ekonomisk grundtrygghet ger större möjligheter till ett mer vågat livsval, medan barn till personer med större osäkerhet kring försörjning väljer helt andra banor. Den konsensus som på ytan råder runt att vi behöver fler berättelser och perspektiv motverkas, av en marknadsliberal människosyn. Det gör att akademierna som nämns i denna rapport även i framtiden kommer att fyllas av en majoritet av barn från en fortfarande oftast vit medelklass. Denna situation har nu akut accentuerats av pandemin. Var tredje svenska musiker har eller är på väg att lämna yrket (enligt en undersökning som Musikcentrum genomfört). De innehållsdrivna scenerna som redan innan var få, är allvarligt hotade, och, som ett hån mot kulturlivet, väljer Stockholm våren 2020 att göra en intern omdisposition av kulturmedel för att skapa en imaginär krisfond som dessutom hade en oerhört översökning vilket tyder på att analysen av behov inte fanns på plats. Samtidigt inrättade Region Stockholm en fond med nya medel där direkta insatser gick för att stötta kulturskapare. MCÖ har arbetat med utbildning för återstart samt livestreaming vilket har gett konkreta incitament för att stanna i yrket och använda nertiden för att vässa sina verktyg. Det finns också ett fokus på besöksnäring och en allmän hänvisning till "nöjen och kultur" i strategin. Det är självklart oerhört positivt att besökare upplever staden på detta sätt men jag förutsätter att det finns en nedbruten kvalitativ undersökning som stödjer detta och i så fall uppmanar vi Staden att dela denna med de kulturaktörer som kanske inte upplever att man är en del av denna process och att man således tar initiativ för hur all kultur skall kunna pitchas mot besökare, inte bara den med stora kommersiella muskler. Vi vill dock betona att de 2,2 miljoner invånarna i hela regionen är en potentiell publik som vi inte upplever tas tillvara tillfullo. Att inkludera kreativa och konstnärliga perspektiv i stadsutvecklingen är också självklart positivt men vi vil betona att strategin borde ha beaktat hur en utförsäljning av allmännyttan också har lett till en avsevärd kommersialisering av allmänna lokaler. Och igen, var finns kulturskaparna i detta?

Kommentar till: Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm & Kulturstaden Stockholm

"Stockholms stads vision 2040 – Möjligheternas Stockholm – beskriver Stockholm som en attraktiv och dynamisk stad med en hög och hållbar tillväxt. På detta sätt ges förutsättningar för en fortsatt god välfärd och ett bra liv i stadens alla delar." Detta indikerar att vi har en god välfärd och ett bra liv i stadens alla delar. Det är ett påstående som helt enkelt är osant. Stockholms gentrifieringskurva är exponentiell och

skillnaden mellan olika delar av staden i ohälsa, livslängd, kvalitet på skolan, tillgång till primärvård, arbetslöshet, är faktorer som snarare indikerar att Stockholm är på väg mot en socioekonomisk välfärdskollaps. Men om detta skulle var en målsättning så är det naturligtvis lovvärt, särskilt ifall ”hållbar” skulle indikerar ett mer mätbart mål kring klimatneutralitet. ”*Stadens vision ger vägledning för stadens alla medarbetare och skapar en plattform för samarbete med andra aktörer både lokalt, regionalt och internationellt. Visionen är grunden för detta, stadens första, kulturstrategiska program.*” Här ifrågasätter vi på vilket sätt denna strategi är en plattform och ger vägledning, vi ser inga skrivningar som indikerar detta. ”*Stockholm har utöver en rad offentligt finansierade institutioner och fria aktörer också många privata kulturoch livescener, gallerier, biografier och konserthus. Boende och besökare tar del av huvudstadens stora kulturutbud utan att reflektera över om detta erbjuds i kommunal, regional, statlig eller privat regi. Tillsammans bidrar olika aktörer till ett brett och konstnärligt kvalificerat utbud som lockar både en nationell och internationell publik.*” Vad betyder detta? Är det bra eller dåligt? Är detta en väsentlig analys. Borde det vara så att det finns mer kommunal kulturverksamhet eller mindre? ”*Stockholms stad har en egen infrastruktur för kultur där bland annat Stadsbiblioteket ingår med ett fyrtiotal stadsdelsbaserade enheter, Sveriges största kulturskola, Stadsmuseet och Medeltidsmuseet, Liljevalchs konsthall, samt en organisation som arrangerar större festivaler och evenemang. Kulturhuset Stadsteatern och Stadsarkivet är nationellt ledande institutioner inom sina respektive områden. Vid sidan av dessa renodlade kulturinstitutioner har Stockholms skolor betydande kulturuppdrag och de är, tillsammans med de verksamheter som idrottsnämnden ansvarar för, viktiga i arbetet med att väcka kulturintresse hos nya grupper. Stadens lokalförsörjande bolag och förvaltningar skapar fysiska förutsättningar för Stockholms kulturliv genom att tillhandahålla infrastruktur för konstnärliga och kulturella verksamheter.*” Vi vill problematisera lite tankarna kring institutionernas påstådda vikt för att väcka kulturintresse hos nya grupper. Att kulturen blir till för alla är en ödesfråga för kulturlivet. Självklart skulle en kraftfull avsiktsförklaring göra att det skulle kunna bli så och vi ser en del positiva tendenser, att förlägga ambitiös kulturverksamhet utanför innerstaden är självklart ytterst positivt. Kulturfestivalen som mötesplats är en viktig verksamhet och en bra utveckling av vattenfestivalen. Parkteaterns expansion är positiv och det finns ett bra arbete med barnkultur på parklekar men för att återkoppla till resonemanget om kulturskolan så landar oviljan att kulturpolitik får kosta i svaga resultat. En seriös satsning på kulturskolan skulle ge långsiktiga resultat och leda till en större mångfald bland kulturskapare vilket i sin tur får en normbrytande effekt och viktiga förebilder för barn och unga. En avsevärd förstärkning i bibliotekens kulturbudgetar skulle tillsammans med samverkan med centrumbildningar direkt ge kvalitativa resultat för att kultur skall nå ut i hela staden. ”*Utanför stadens organisation finns många andra fristående kulturaktörer som, ofta med kommunalt stöd, ger plats för konstnärliga upplevelser, bildning och demokratiska samtal. Kommunala verksamheter, i allians med kulturella och kreativa företag, övrigt näringsliv samt civilsamhället, utgör en kraft som kan skapa en stark tillväxt för konst och kultur i Stockholm till nytta och glädje för stockholmarna, besökare och företag.*” Här ser vi ännu ett exempel på hur kulturstrategin blandar självklarheter med utsagor utan någon verklig betydelse.

Kulturens sociala värden

Detta är till stor del en uppräkningslista av viktiga värden som dagens lokala kulturpolitik inte på något sätt försvarar eller stärker förutsättningarna för, snarare tvärtom. Vi skulle i detalj kunna gå in på olika områden men ett exempel är t ex att Kulturborgarråd Jonas Naddebo omgående drev privatiseringen av bibliotek som en viktig fråga efter sitt tillträde. En symbolfråga men något som oroar oss. Biblioteken är viktiga mötesplatser som ännu har viss budget för kulturverksamhet men vi är kritiska hur också den har försvagats. *"För det egna skapandet är exempelvis skolor med musikprofil, folkbildningen och kulturskolan viktiga aktörer men verksamheterna har också betydelse på ett samhällsligt och ekonomiskt plan, inte minst som plantskolor för den svenska musikindustrin."* Kulturskolan är däremot en fråga som vi ser ytterst allvarligt på även om Stockholm sannerligen inte är ensamt om nedmonteringen. Att det låga deltagandet i kulturskolan i Rinkeby (1%) används som intäkt för att höja redan höga avgifter tror vi är ett misstag och ett komplicerat stöd för att söka nedsatt avgift kommer inte att öka deltagandet. Snarare en generell sänkning men också avsevärd stärkning så att det är möjligt att pröva olika instrument i en mer flexibel kulturskola. Idag är det ju (igen) den aktiva medelklassföräldern som har möjlighet att hänga på låset vid anmälningsdatum och säkra en plats. Kulturskolans nivå och ambition är så oerhört långt från det ens rimliga att det krävs en fullständig reformation men OM man skulle lägga tillräckliga resurser på att verkligen förändra kulturskolan skulle detta få stora synergieffekter på många områden. Att hänvisa till den statliga demokratiutredningen är ett udda grepp. Om man menar att man stödjer den så säger man ju bara det självklara men vi vill nog mena att ytterst blir det bara ännu vacker beskrivning av kulturens värde utan särskilda incitament för att värna det.

Kommentar till Hållbar utveckling – Agenda 2030 Kulturlivets villkor – utmaningar och möjligheter — Utmanande och medskapande

Att staden tydligt utpekar hållbarhet är ett viktigt ställningstagande men vi kan samtidigt konstatera att det till stor del handlar om en hållbarhet där hela ramverket bygger på en marknadsekonomisk modell. Skydd av kulturarv och ett offensivt klimatarbete är något vi ställer oss bakom men har ingen expertis att närmare kommentera. När det däremot gäller skrivningarna till kulturlivet vill vi hänvisa till inledningens resonemang eftersom hållbarhet också handlar om de kulturskapande individerna, mötesplatserna och invånarnas tillträde till dessa. Vi ser inte någonstans i denna strategi några tydliga målsättningar kring detta. Vi kommer i slutet att ge några förslag kring möjlig inriktning. *"Stockholm har sedan millennieskiftet haft en positiv utveckling med växande befolkning, ett expansivt näringsliv och en stark kommunal ekonomi. Det har gett förutsättningar för satsningar på kulturområdet. Denna ambition ligger fast också för framtiden men satsningar är beroende av en hållbar finansiering, krav på prioriteringar och kostnads- medvetenhet."* Det är glädjande att detta gett förutsättningar för satsningar på kulturområdet men eftersom dessa inte skett så frågar vi oss NÄR dessa kommer att ske och i vilken form. När det gäller hållbar finansiering och prioritering så är det ju självklart men vi frågar oss om inte det är en negation och indikerar att dessa satsningar aldrig kommer att ske eftersom de inte bedöms vara finansiellt hållbara? *"Möjligheten till, och behovet av, kulturetableringar förstärks också av andra samhällsförändringar. I takt med att e-handeln växer behöver butiker och serviceföretag i stads- och stadsdelscentrum anpassa sig till dessa*

nya köpmönster. Handelsplatser omvandlas till mötesplatser och det uppstår utrymme för nya aktörer och företagare fokuserade på service och upplevelser.” Här finns en intressant poäng och möjlighet. Om detta kunde konkretiseras och att staden skulle ge en avsiktsförklaring att man avser att samarbeta med kulturlivet kring att skapa dessa mötesplatser så finns ett embryo till något som faktiskt är en utveckling. D v s kulturen får ta plats i nya centralt belägna rum. ”Samtidigt som kulturen kan vara en vital del av stadsutveckling, näringsliv, utbildning och bildning ska den respekteras och stärkas som en ”dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund” i enlighet med de nationella kulturpolitiska målen. Det är då konstnärer, kulturskapare och företagare inom kulturella och kreativa näringar får rätt förutsättningar att utveckla både sig själva och det samhälle vi lever i.” I en välvillig tolkning av detta ser vi ett embryo där stadens kulturstrategiska avdelning uppmanas lämna den närmast planekonomiska detaljstyrning i stödsystemet som infördes av Madeleine Sjöstedt och som staden knappast lämnat. Vi upplever ytterst lite förtroende för det kulturliv som man i andra skrivningar beskriver som starkt. Kulturstrategiska avdelningen har också drivit en rad experiment som aldrig utvärderats vad vi vet och där t ex begreppet framtids-cv lanserades som avgörande för kulturstöd och sattes som viktigare än mångårig kvalitativ kulturverksamhet, projektifieringen ökade, publikbonusar infördes samt en övertro på sponsring som en del av stödet till kultur. En del av detta finns kvar medan annat tonats mer grundsynen på kulturen som en motpart är problematiskt och även här måste vi framhålla Region Stockholm som föredöme som på allvar bjuder in till dialog i olika former, inte minst företrädare för kulturlivet som centrumbildningar. *”Stockholm ska vara en stad där människor kan växa och delta i kulturlivet i olika roller och i hela dess bredd. En stad där människors olikheter ska ses som en tillgång i både kultur- och arbetsliv och där kreativitet och mångfald präglar stadens utveckling. Stockholms kulturliv ska ha förutsättningar att vara modigt och pröva nytt i existerande och nya konstellationer.”* Målsättningen som sådan är svår att invända mot men vi vill ändå problematisera ”pröva nytt i existerande och nya konstellationer”. Vi ser en tendens i dagens styre att inte riktigt tro på politikens möjligheter att styra politiken och ett prövande om det inte finns modeller där näringslivet kliver in och tar ett större ansvar. Vår egen erfarenhet av sponsrade projekt är delvis goda men vi ser också att när näringslivet har fått det man önskar så är risken stor att man kliver av. Vi hade ett fint samarbete med Riksbyggen där vi drev en musikscen i Beckomberga under exploateringsfasen men där man inte såg ett längre samarbete som fruktbart/lönsamt. Vi kunder göra mer under en kortare period men sedan försvann verksamheten helt. I parallellitet med detta anar vi en ovilja mot att bygga starka kommunala kulturstrukturer och en övertro på marknadsliberala lösningar. Vi säger inte att de inte kan vara fruktbara i vissa fall men inget som går att bygga en kulturpolitik på sikt. I slutänden risken stor att det är de lönsamma konsumenterna som gynnas och de svårare vägarna till publiken som missgynnas. Det ser vi inte minst i den aktuella debatten kring skolpolitiken. Det finns ofta en gräns för näringslivets vilja att långsiktigt stötta allmännyttiga insatser eftersom man i slutänden är vinstdrivande företag.

Kommentar till: Samverkansområden:

Vi har kommenterat och problematiserat de allmänna skrivningarna om allas rätt till kultur och dess demokratiska värden så vi kommenterar i stället konkret de områden som strategin inriktar sig på.

1. Stadsutveckling:

Vi ser att det finns positiva aspekter av privata initiativ i Stockholms kulturliv. Speciellt på konstområdet ser vi att aktörer som Sven Harrys, Fotografiska, Bonniers Konsthall, Färgfabriken, Magasin 3 m fl blivit värdefulla tillskott i stadens kulturliv. Samtidigt kan vi i flera fall också se att ambitionerna har varit högre än möjligheterna att långsiktig upprätthålla desamma och vissa som Magasin 3 har inte haft någon publik verksamhet 2017-2020. Pandemin har ytterligare accentuerat denna situation och vi kan nog inte idag analysera hur många av dessa privata initiativ som kommer att kunna vara fortsatt verksamma på den nivå man har idag. När det gäller scenkonst är dock fallet delvis annorlunda eftersom produktionsförutsättningarna varit annorlunda och kostnaderna i många fall är högre för innehållet som ofta skapas i stunden. Här ser vi att näringslivet inte alls har fått en synligt positiv inverkan, vi ser snarare att livescenen för musik i många år varit vikande men ett enda undantag som sedan sextiotalet har haft en imponerande musikverksamhet och det är märkligt nog Gröna Lund, förvisso mestadels större välkända akter akter men med en ambitiös programmering och hög tillgänglighet och i sammanhanget lågt inträde. I de fall ovannämnda konsthallar har haft någon scenkonstverksamhet så har det däremot varit i marginalen. Vi kan alltså konstatera att på scenkonstområdet krävs ett stadigt fundament av långsiktigt finansierade verksamhet och tydliga politiska mål. Det menar vi är alldeles för svagt i denna strategi. Vad gäller stadens fastighetsbolags eget ansvar för lokalförsörjning av kulturlivet så vill vi betona vikten av att detta tydligt finns med som konkreta målsättningar.

2. Samverkan om utbildning

Att Stockholms kulturliv påverkas positivt av utbildningssektorn gäller med stor sannolikhet på en yrkesutbildande, akademiska nivå, men här vill vi påtala att för musikområdet i synnerhet är den vikande livescenen också en motverkande faktor. Däremot är tätheten av studiofaciliteter och i allt högre grad och delar av techindustrin (läs spelindustrin) något som gör utträdet i arbetslivet mer sömlöst för vissa musiker, tekniker och producenter. Vi bör däremot generellt tala lite försiktigt om det som musikundret (vilket strategin heller inte poängterar) men igen, att vi inte har bra stöttande strukturer för professionella musikskapare är ett långsiktigt hot mot musiklivet och när nu pandemi-effekter gör att så många artister och musiker är på väg till andra yrken kan effekten bli exponentiell och vi kan tappa mycket av de tidigare framgångarna snabbt. Detta gäller i hög grad den unga talangen. Att nå en internationell arbetsmarknad borde vara en viktig uppgift både för staden och regionen men här finns ingen som helst strategi och det är hög risk att vi får en utflyttning till VG-regionen och Skåne både av detta och andra skäl som har nämnts tidigare. Vad gäller musik för barn och unga så har Stockholm en exceptionellt fragmenterad struktur på både regional och kommunal nivå. Detta berörs inte alls i strategin men är avgörande för att tidigt skapa incitament för både framtida kulturskapare och en framtida kulturpublik. Kulturutbudet för barn motsvarar i mycket liten grad den möjliga mångfald som finns i Stockholm i alla aspekter; uttryck, genrer, kön, ursprung

etc. Här finns också en väldigt liten förståelse för situationen i mottagarledet, d v s skolan. Kulturlivet har en hög beredskap men att skapa fungerande strukturer för ett bättre flöde av kultur in i skolvärlden är tidskrävande och behöver avsevärt stärkas. De digitala möjligheterna kring interaktion är också något som denna strategi inte nämner men där vi ser att pandemin har satt på kartan. En tillgänglighetsaspekt som kan bli ett komplement till längre och mer kvalitativa möten där en digital förberedelse kan bli en kontaktyta som stärker IRL-möten i skolan eller på andra platser. Vad gäller lokaler så är det viktigt att det finns med i strategin in men vi vill även påtala ett ofta dåligt utnyttjande av de lokaler som finns. Skolor byggda på 50- och 60-talet har ofta bra lokaler men som tekniskt och på andra sätt behöver anpassas bättre för att kunna ta emot kultur. Kultur handlar om att skapa magi och ibland är inte gymnastiksalen den bästa platsen för detta. Hela det ovanstående resonemanget är avgörande för huruvida Stockholm skall vara en plats där förutsättningarna för talangutveckling är goda.

3. Samverkan med staten, regionen och akademien

Det som sker i Stockholms kulturliv är också en nationell angelägenhet. På musikområdet är mer än 50 % av frilansande musiker bosatta i Stockholmsregionen (däremot inte musikaliskt verksamma). Det är också självklart att ett resonemang kring detta finns i en kulturstrategi. Samtidigt kan vi se att varken staden eller regionen har tagit tillvara på dessa möjligheter. Regionen är ytterst fragmenterad och som kulturaktör ser man möjligheter som inte tas tillvara. Stockholm som region, och där staden är nästan 50 procent har en enorm potential men särintressen och politisk ideologi är en bromskloss. Oavsett om man tycker att samverkansmodellen är en bra eller dålig så är Stockholms ovilja att ingå i den en negativ faktor, medan den struktur av att bygga breda kulturplaner i samverkan med kulturlivet i andra regioner skulle kunna ge den samling och som denna strategi säger sig vilja uppnå. Stockholms stads självtillräcklighet (om man vill vara elak) i detta avseende, och hela regionens ovilja att delta i den nationella regionala kulturstrukturen, leder i fel riktning och vi kommer att se innovation, talang och kreativitet flytta. Sedan finns det en naturlig funktion i att vara huvudstad och Stockholm kommer säkert att fortsätta att attrahera både kapital och en viss form av centraliserad prestige-kultur av institutionskaraktär. Men om man vill undvika att bli en kreativ och intellektuell sovstad för kulturen så krävs en helt annan ambition både på kommunal och regional nivå. Att föra en dialog med forskarsamhället i olika avseenden är viktigt och i den komplexa struktur som region Stockholm utgör finns en enorm potential, men det kräver också riktade insatser på olika områden som behöver samverka, tillsammans med den politiska viljan.

4. Samverkan om de kulturella och kreativa näringarna

”Konstnärer, musiker och kreativa näringar bidrar till att skapa en attraktiv stad i ständig utveckling. Det kreativa klimatet, öppenheten och den fria kulturen gör att människor från hela världen söker sig till Stockholm.” ”Stockholm ska ha Sveriges bästa företagsklimat och ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv. För att nå detta mål är de kulturella och kreativa näringarna (KKN) av stor betydelse.” Det är en viktig aspekt kring en långsiktig strategi men vår erfarenhet är att kulturlivet haft svårt att både hitta in i stödstrukturer för detta område men också hitta en bra kontaktyta till aktörerna. Vi tror att det finns mycket att göra. Under kompetensprojektet Kulturkraft

skapades också nya kontaktytor mellan musiklivet och dataspelshandeln. Även i detta avseende har pandemin satt fokus på vikten av nya lösningar för att både hitta nya ekonomiska modeller och nya sätt att nå publiken. Vi tror att framtiden kommer att innehålla många hybridformer för kulturkonsumtion där både live och online kommer att vara viktiga kanaler. Men det är viktigt att kulturlivet ges förutsättningar, inte minns i innovationsstöd så att man kan lägga personell tid på detta, men att det också finns stora möjligheter där kulturlivets kreativitet och möjlighet att hitta alternativa sätt att tänka kommer kan bli en stor tillgång. Att Stockholm Business Region nämns är intressant men vi har från vårt perspektiv sett en i princip helt passiv hållning till ett utövarperspektiv och vill passa på att framhålla Business Region Göteborg som ett bra exempel, inte minst när det gäller att stötta musikskapare i deras internationalisering. Vi tror att kunskapen om musiklivets förutsättningar kan utvecklas avsevärt. Från vårt perspektiv ser vi att Stockholm mer arbetar traditionellt med företagsutveckling medan man på andra håll i högre utsträckning tänker långsiktigt och stöttar idéer och tänkesätt. Att man skriver så lite om hur man skall kunna samverka med akademier och högskolan säger kanske något om den intellektuella densiteten i rapporten och vi skulle gärna se att man vågar se både kunskap, kulturskapande och idéutveckling som ett värde i sig utan att omedelbart mäta dess kommersiella potential. Kulturskapande är både grundforskning och utveckling till färdig produkt för att tala industrispråk, men Stockholms stad är oerhört svaga i att stötta grunden, forskningen, utvecklingen och se ett investeringsmässigt värde i detta.

5. Samverkan om besöksnäringen

Det är självklart att besökare till Stockholm skall slussas in mot kulturlivet men vi kan se att det ofta är den evenemangsbaserade spektakulära kulturen som ofta framhålls och vi tror att en mer djupgående strategi kring hur man lockar en bred publik både från närområde och internationellt till staden. Sen vill vi ändå passa på att problematisera detta ur ett hållbarhetsperspektiv. Vi tror inte att maximalt antal besökare är positivt men om Stockholm stimulerar ett grönt resande och personer som stannar en längre tid så kan detta bli en del av ekvationen. Vi kan dock se att även här är digitala kontaktytor viktiga även om dessa inte genererar lika stora inkomster till staden. Om ett klubbevenemang av hög kvalitet kan dra 100 personer live och interagera med ytterligare 1000 nationellt och internationellt i en livestream för betalande publik, är detta än mer värdefullt. Vi måste också våga diskutera system som ser bortom ren konsumtion. Värdet i att de 2,2 miljoner som bor i kranskommuner kan åka kommunalt eller cykla och delta i kulturlivet är än mer värdefullt och vi är tyvärr lång en strategi för detta idag. Vi skulle vilja se detta perspektiv av djupare kulturinteraktion där vi också bör värdera kvaliteten i dessa möten vare sig de sker IRL eller online.

Några slutförslag från MCÖ:

För att konkretisera några tankar dristar vi oss att lägga in några mer mätbara områden som kan spela med de större tankar som finns i denna strategi. Självklart kommer detta att kräva relativt stora ekonomiska insatser men minns, att stötta kulturaktörer ger mycket verksamhet per investerad krona eftersom man dels drivs av att maximera kulturen ut till publiken. De flesta organisationer i kulturlivet är också ytterst

kostnadseffektiva. Dels kommer detta att möta målen i denna strategi, att skapa en attraktiv stad för invånare och tillresta och förändra självbilden av Stockholm i grunden. Då kan vi bli det Berlin, New York, Göteborg eller Malmö som vi alla innerst inne vill nå och som politiker av olika nyanser så långtansfullt drömmer om.

- Återinrätta renodlade verksamhetsstöd för kulturorganisationer vilket kommer att skapa ekonomiska förutsättningar för såväl breda som smala, innovativa kulturaktörer att blomstra i hela staden. Låt dessa kunna sökas för 1, 2 eller 3 år med årlig återrapportering.

- Investera mer i kulturstöd per invånare än någon annan svensk kommun. Var stolta över detta och se till att Stockholm finns i ledningen.

- Skapa generella förutsättningar för konstnärer att verka i hela staden, vare sig det gäller kulturstöd, boende, subventionerade scener, eller lokaler för att skapa kultur.

- Omsätt allas rätt till kultur från ord till konkret handling genom rimliga biljettpriser för högkvalitativa kulturarrangemang i alla stadsdelar. Minst en kulturhub i varje stadsdel men ett tydligt uppdrag och ekonomiska förutsättning för att genomföra det. Låt ett tydligt jämställdhetsperspektiv genomsyra satsningen.

- Ge produktionsbudgetar till stadens bibliotek för att köpa in en bred palett av kultur för alla

målgrupper. Analysera vilka tekniska behov som behövs för varje plats individuellt och skapa en 3-årsplan för detta.

- Stötta kulturskolan så att alla barn har råd att delta, sätt som mål att vara den mest tillgängliga kulturskolan. Ett lågt pris för alla för att inte stigmatisera de med sämre ekonomiska förutsättningar.

- Kartlägg och åtgärda: Se till att alla invånare, oavsett om man bor i socioekonomiskt utsatta förorter, eller hipster-paradis, har jämlik tillgång till kultur för alla åldrar.

Rikta, mäkla sammanför. En aktiv kulturpolitik med visioner, för utjämning och en starkare regional samsyn. Använd kulturlivets kunskap!

- Freda unika och särskilt värdefulla kulturlokaler/aktörer/kluster från marknadshyror. Jämför t ex Public Theatre och BAM i New York eller Konstepidemin, Röda Sten, Musikens Hus med flera i Göteborg. Detta för att scener skall kunna etablera långsiktiga relationer till publiken och skapa stabila inkomster.

- Skapa nya långsiktiga kulturkluster i kombination av produktionsplatser och publika mötesplatser med långsiktig låga hyror riktade till kulturskapare, experimentell kultur, innovativa uttryck.

- Våga tro på politikens möjlighet att skapa ett gott och utjämnat kulturliv för alla och våga ifrågasätta marknadslösningar som fruktbara långsiktiga lösningar för ett fritt och vitalt kulturliv.

Ateljéhuset wip:sthlm

Ateljéhuset wip:sthlms yttrande daterat den 30 november 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Ateljéhuset Wip:sthlm är Stockholms största ateljéförening med runt 90 yrkesverksamma konstnärer. Wip:sthlm startade sin verksamhet 2006 och har bedrivit den framgångsrikt först på Årsta skolgränd i Årstaberget och sedan oktober 2020 i Västberga. Vårt remissvar bygger på den kunskap och erfarenhet som finns i vår ateljéförening och vårt svar fokuserar därför på avsnittet ”Samverkan om stadsutveckling”, s.19. Intentionen att skapa möjligheter för till exempel ateljéföreningar och andra produktionsplatser att etableras genom kulturperspektiv i stadsbyggnadsprocessen är god. Med erfarenhet från hur verkligheten ser ut är dock en högst relevant fråga hur staden sedan ska säkerställa att dessa perspektiv verkligen leder till resultat. Vi ser också gång på gång hur stadsutvecklingsprojekt där kulturen varit i centrum sedan utestänger de som arbetar med den professionellt, på grund av alldeles för hög hyressättning. Det gäller till exempel Gasklockan i Hjorthagen och Slakthusområdet. För att kulturperspektivet ska ge resultat krävs kunskap om kulturbranschernas behov, och samverkan med deras representanter.

- Wip:sthlm vill se att yrkesverksamma kulturutövare finns med som medverkande aktörer i stadsutvecklingsprojekten i Stockholms stad.
- Wip:sthlm vill se en dialog mellan konstnärerna (till exempel Konstnärernas Riksorganisation Stockholm) och Stockholms stad runt vad som kan göras för att skapa fungerande hyresnivåer för kulturverksamheter.
- Wip:sthlm vill se ett system där Stockholms stad genom Fastighetskontoret kan gå in som hyresvärd i mellanled för ateljéföreningar, och på så sätt ge långsiktig trygghet till fastighetsägare och konstnärer.

För att förverkliga idén om det mångsidiga kulturutbud som förs fram i strategin krävs ett omtag där kulturskaparna och deras arbete står i centrum, inte som medel för att skapa hållbarhet, dynamik och attraktivitet, utan som ett mål i sig. Det betyder att konstnärer måste kunna leva och verka i Stockholm på villkor som gynnar vårt arbete.

Reservationer m.m.

Kulturnämnden

Reservation anfördes av Torun Boucher m.fl. (V) och Mirja Räihä m.fl. (S) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att ta fram mer konkreta mål enligt denna text
3. Att därutöver utöver anföra

Vi uppfattar denna strategi mer som en vision än en strategi – strategin innehåller inga konkreta mål att uppnå utan snarare önskemål. Många av önskemålen berör även sådant som Kulturnämnden har litet egentligt inflytande över – det talas mycket om samarbete med utbildningsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden men då programmet inte är framskrivet tillsammans med dessa så framstår även detta mer som önsketänkande än som faktiskt styrande mål. Programmet är på det sättet typiskt för den kulturpolitik som de två senaste åren präglat Stockholms kulturpolitik. Det är ingen brist på fina ord om kulturen men betydligt sämre med praktiska förutsättningar och en politik som leder till de fina ord som präglar förslaget till kulturstrategiskt program.

Det konstateras i programmet att ”Stockholm sedan millennieskiftet haft en positiv utveckling med växande befolkning, ett expansivt näringsliv och en stark kommunal ekonomi. Det har gett förutsättningar för satsningar på kulturområdet. Denna ambition ligger fast också för framtiden men att satsningar är beroende av en hållbar finansiering, krav på prioriteringar och kostnadsmedvetenhet.” Det är i mycket en omskrivning för att kulturbudgeten ökade mellan 2014 och 2018 för att därefter ha varit utsatt för betydande sparkrav. Samverkan mellan olika aktörer är en viktig insats som skapar förutsättningar för mervärde både sett till innehåll, form och utbud. Om förhoppningar om samverkan däremot används som skäl för att minska det egna ansvaret och den egna finansieringen blir det mer problematiskt. Det är därför avsaknaden av tydliga mål blir problematisk. Krav på ”prioriteringar, hållbar finansiering och kostnadsmedvetenhet” samtidigt som konkreta ambitioner lyser med sin frånvaro riskerar leda till fortsatt sänkta ambitioner för kulturen i Stockholm.

Förslaget till program utgår från två perspektiv: 1. Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur och 2. Ett kreativt och attraktivt Stockholm. Till att börja med skulle vi vilja se att det första perspektivet var än mer framåtsträvande och inte bara handlade om lika möjligheter att ta del av och skapa kultur utan också att alla ska få lika och större möjligheter att ta del av och skapa kultur. Inom det första perspektivet står att stadsplaneringen därför redan i tidiga skeden ska identifiera eventuella behov och

pröva möjligheten att inkludera lokaler och platser för kulturupplevelser och föreningsliv. I Stockholm ska alla invånare även ha förutsättningar till eget skapande och därmed bidra till en levande och öppen stad. Vi håller med om detta men anser att det behövs mer styrande mål, vi menar att staden aktivt måste bestämma sig för att inneha lokaler i alla stadsdelar och i alla stadsutvecklingsområden för att tillgodose behov av lokaler för kultur och föreningsliv. Vi vet redan att det finns ett stort behov av lokaler både för förenings- och kulturlivet runt om i staden och att staden äger lokaler är enda garanten för att lokaler långsiktigt upplåts till förenings- och kulturlivet. Därför behöver staden ha styrande mål om att utveckla, behålla och tillskapa lokaler i egen ägo.

Vad gäller stadsplanering skulle vi vilja se att ett kulturstrategiskt program vågar ha som mål att staden i sin planering prövar att införa kulturytefaktor som riktvärde, på samma sätt som parkeringsnorm och grönytefaktor är etablerade riktvärden när bostadsområden och städer planeras. Att göra kulturen till en prioriterad planfråga är ett självklart mål för ett program som ändå inleder med att Stockholm växer med kultur. Vi hade gärna sett mål om att till exempel stödja och utveckla evenemang i ytterstaden, detta kan vi konstatera helt saknas i remissen. Om alla ska få lika möjligheter att ta del av och skapa kultur behöver ytterstaden prioriteras. Det räcker inte att skriva "alla stadsdelar". Vi saknar också skrivningar om kultursekreterarna som borde vara en given samarbetspartner i målet lika möjligheter att ta del av och skapa kultur. Vidare nämns inte stadens "program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck" där exempel barn och elever som lever i regnbågsfamiljer ska bemötas likvärdigt och deras familjeförhållanden ska speglas i pedagogiska material, samtal och kulturaktiviteter i förskolan och skolan. Hur strategin förhåller sig till detta eller ämnar ta steg framåt går inte att utläsa av förslaget till program.

Slutligen kan vi konstatera att det inte står någonting om de nationella minoriteterna i hela programmet, detta ser vi som en stor brist. I synnerhet som Stockholms stad är förvaltningskommun för finska, samiska och meän kieli, utvecklingskommun för romsk inkludering samt att många från den judiska och romska minoriteten bor i staden. Programmet behöver kompletteras i detta avseende för att framhålla hur staden strategiskt ska lyfta och stärka de nationella minoriteternas språk och kultur i staden och förhoppningsvis samtidigt sprida kunskap och intresse om de nationella minoriteterna i staden. Vi menar vidare att man även behöver lyfta andra minoritetsgruppers språk och kulturuttryck samt involvera det i stadens alla olika arrangemang för att synliggöra de språk och kulturer som finns i staden. Det här arbetet menar vi är viktigt inte bara för de som tillhör en minoritet, oavsett om det är inom de nationella minoriteterna eller andra minoritetsgrupper, utan också för att öka förståelse, samhörighet och integration.

Exploateringsnämnden

Reservation anfördes av Clara Lindblom (V) enligt följande.

Att nämnden beslutar att delvis godkänna kontorets förslag till beslut, samt att därutöver anföra följande:

Vi uppfattar denna strategi mer som en vision än en strategi – strategin innehåller inga konkreta mål att uppnå utan snarare önskemål. Programmet är på det sättet typiskt för den kulturpolitik som de två senaste åren präglat Stockholms kulturpolitik. Det är ingen brist på fina ord om kulturen men betydligt sämre med praktiska förutsättningar och en politik som leder till de fina ord som präglar förslaget till kulturstrategiskt program. Det konstateras i programmet att ”Stockholm sedan millennieskiftet haft en positiv utveckling med växande befolkning, ett expansivt näringsliv och en stark kommunal ekonomi. Det har gett förutsättningar för satsningar på kulturområdet. Denna ambition ligger fast också för framtiden men att satsningar är beroende av en hållbar finansiering, krav på prioriteringar och kostnadsmedvetenhet.”. Det är i mycket en omskrivning för att kulturbudgeten ökade mellan 2014 och 2018 för att därefter ha varit utsatt för betydande sparkrav.

Samverkan mellan olika aktörer är en viktig insats som skapar förutsättningar för mervärde både sett till innehåll, form och utbud. Om förhoppningar om samverkan däremot används som skäl för att minska det egna ansvaret och den egna finansieringen blir det mer problematiskt. Samordning som bara handlar om att minska kostnaderna innebär i praktiken att man exempelvis lägger ner väl fungerande rep- och teaterlokaler som istället får samsas med annan verksamhet, vilket leder till en försämring. En annan konsekvens av sammanslagningar och nedläggningar blir längre resvägar för barn. Det är därför avsaknaden av tydliga mål blir så problematisk. Krav på ”prioriteringar, hållbar finansiering och kostnadsmedvetenhet” samtidigt som konkreta ambitioner lyser med sin frånvaro riskerar leda till fortsatt sänkta ambitioner för kulturen i Stockholm. Vi saknar således ambitioner om investeringar och kommunala satsningar som säkrar att målsättningarna verkligen uppnås.

Därtill är vi kritiska mot att frågan om att skapa större tillgänglighet till kulturen enbart bemöts genom digitala lösningar (skärmar) när Stockholm är i skriande behov av nytt bibliotek som kan avlasta och bevara Stadsbiblioteket.

Förslaget till program utgår från två perspektiv: 1. Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur och 2. Ett kreativt och attraktivt Stockholm. Till att börja med skulle vi vilja se att det första perspektivet var än mer framåtsträvande och inte bara handlade om lika möjligheter att ta del av och skapa kultur utan också att alla ska få *lika* och *större* möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Inom det första perspektivet står att stadsplaneringen därför redan i tidiga skeden ska identifiera eventuella behov och pröva möjligheten att inkludera lokaler och platser för kulturupplevelser och föreningsliv. I Stockholm ska alla invånare även ha

förutsättningar till eget skapande och därmed bidra till en levande och öppen stad. Vi håller med om detta men anser att det behövs mer styrande mål, vi menar att staden aktivt måste bestämma sig för att inneha lokaler i alla stadsdelar och i alla stadsutvecklingsområden för att tillgodose behov av lokaler för kultur och föreningsliv.

Vi vet redan att det finns ett stort behov av lokaler både för förenings- och kulturlivet runt om i staden och att staden äger lokaler är enda garanten för att lokaler långsiktigt upplåts till förenings- och kulturlivet. Därför behöver staden ha styrande mål om att utveckla, behålla och tillskapa lokaler i egen ägo.

Vad gäller stadsplanering skulle vi vilja se att ett kulturstrategiskt program vågar ha som mål att staden i sin planering prövar att införa kulturytefaktor som riktvärde, på samma sätt som parkeringsnorm och grönytefaktor är etablerade riktvärden när bostadsområden och städer planeras. Att göra kulturen till en prioriterad planfråga är ett självklart mål för ett program som ändå inleder med att Stockholm växer med kultur.

Vi hade gärna sett mål om att till exempel stödja och utveckla evenemang i ytterstaden, detta kan vi konstatera helt saknas i remissen. Om alla ska få lika möjligheter att ta del av och skapa kultur behöver ytterstaden prioriteras. Det räcker inte att skriva ”alla stadsdelar”. Vi saknar också skrivningar om kultursekreterarna som borde vara en given samarbetspartner i målet lika möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Vidare nämns inte stadens ”program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck” där exempel barn och elever som lever i regnbågsfamiljer ska bemötas likvärdigt och deras familjeförhållanden ska speglas i pedagogiska material, samtal och kulturaktiviteter i förskolan och skolan. Hur strategin förhåller sig till detta eller ämnar ta steg framåt går inte att utläsa av förslaget till program.

Slutligen kan vi konstatera att det inte står någonting om de nationella minoriteterna i hela programmet, detta ser vi som en stor brist. I synnerhet som Stockholms stad är förvaltningskommun för finska, samiska och meänkieli, utvecklingskommun för romsk inkludering samt att många från den judiska och romska minoriteten bor i staden. Programmet behöver kompletteras i detta avseende för att framhålla hur staden strategiskt ska lyfta och stärka de nationella minoriteternas språk och kultur i staden och förhoppningsvis samtidigt sprida kunskap och intresse om de nationella minoriteterna i staden.

Vi menar vidare att man även behöver lyfta andra minoritetsgruppers språk och kulturuttryck samt involvera det i stadens alla olika arrangemang för att synliggöra de språk och kulturer som finns i staden. Det här arbetet menar vi är viktigt inte bara för de som tillhör en minoritet, oavsett om det är inom de nationella minoriteterna eller andra minoritetsgrupper, utan också för att öka förståelse, samhörighet och integration.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson (S) enligt följande.

Vi uppfattar denna strategi mer som en vision än en strategi, den innehåller inga konkreta mål att uppnå utan snarare önskemål. Programmet är på det sättet typiskt för den kulturpolitik som de två senaste åren präglat Stockholms kulturpolitik. Det är ingen brist på fina ord om kulturen men betydligt sämre med praktiska förutsättningar och en politik som leder till de fina ord som präglar förslaget. Det konstateras i programmet att "Stockholm sedan millennieskiftet haft en positiv utveckling med växande befolkning, ett expansivt näringsliv och en stark kommunal ekonomi. Det har gett förutsättningar för satsningar på kulturområdet. Denna ambition ligger fast också för framtiden men att satsningar är beroende av en hållbar finansiering, krav på prioriteringar och kostnadsmedvetenhet." Det är i mycket en omskrivning för att kulturbudgeten ökade mellan åren 2014 och 2018 för att därefter ha varit utsatt för betydande sparkrav.

Samverkan mellan olika aktörer är en viktig insats som skapar förutsättningar för mervärde både sett till innehåll, form och utbud. Om förhoppningar om samverkan däremot används som skäl för att minska det egna ansvaret och den egna finansieringen blir det mer problematiskt. Det är därför avsaknaden av tydliga mål blir problematisk. Krav på "prioriteringar, hållbar finansiering och kostnadsmedvetenhet" samtidigt som konkreta ambitioner lyser med sin frånvaro riskerar att leda till fortsatt sänkta ambitioner för kulturen i Stockholm.

Förslaget till program utgår från två perspektiv: 1. Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur och 2. Ett kreativt och attraktivt Stockholm. Till att börja med skulle vi vilja se att det första perspektivet var än mer framåtsträvande och inte bara handlade om lika möjligheter att ta del av och skapa kultur utan också att alla ska få lika och större möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Inom det första perspektivet står att stadsplaneringen därför redan i tidiga skeden ska identifiera eventuella behov och pröva möjligheten att inkludera lokaler och platser för kulturupplevelser och föreningsliv. I Stockholm ska alla invånare även ha förutsättningar till eget skapande och därmed bidra till en levande och öppen stad. Vi håller med om detta men anser att det behövs mer styrande mål, vi menar att staden aktivt måste bestämma sig för att inneha lokaler i alla stadsdelar och i alla stadsutvecklingsområden för att tillgodose behov av lokaler för kultur och föreningsliv.

Vi vet redan att det finns ett stort behov av lokaler både för förenings- och kulturlivet runt om i staden och att staden äger lokaler är enda garanten för att lokaler långsiktigt upplåts till förenings- och kulturlivet. Därför behöver staden ha styrande mål om att utveckla, behålla och tillskapa lokaler i egen ägo.

Vad gäller stadsplanering skulle vi vilja se att ett kulturstrategiskt program vågar ha som mål att staden i sin planering prövar att införa kulturytefaktor som riktvärde, på samma sätt som parkeringsnorm och grönytefaktor är etablerade riktvärden när bostadsområden och städer planeras. Att göra kulturen till en prioriterad planfråga är ett självklart mål för ett program som ändå inleder med att Stockholm växer med kultur.

Vi hade gärna sett mål om att till exempel stödja och utveckla evenemang i ytterstaden, vi kan konstatera att detta helt saknas i remissen. Om alla ska få lika möjligheter att ta del av och skapa kultur behöver ytterstaden prioriteras. Det räcker inte att skriva ”alla stadsdelar”. Vi saknar också skrivningar om kultursekreterarna som borde vara en given samarbetspartner i målet lika möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Ofta är Stockholms city ett område som glöms bort av stockholmarna. City har allt mer utlämnats till det kommersiella med höga hyror riktat till besökare. Stockholm city är ett område där få stockholmare bor men väldigt många jobbar och passerar. Kulturhuset finns mitt i city, men vi ser ett ännu större behov för att fler stockholmare ska kunna mötas och få möjlighet till kultur i city.

Dessutom ser vi att nöjesverksamhet och musikscener drivs från innerstaden. För den långsiktiga utvecklingen av staden och för en levande stad vet vi att det är negativt. Dessutom bör vi i Stockholm göra vår del för att främja det svenska musikundret. Då måste det finnas någonstans att spela och framföra livemusik.

Som följd av pandemin, samt ett medvetet arbete med att minska biltrafik i city, skapas stora möjligheter att anpassa området för människor och stockholmare. Dessutom är Stockholms city ett område där få bor och kan störas av kultur och musik också senare på kvällarna. Därför vill vi lyfta värdet av kultur och nöjesverksamhet i Stockholm city. Vi ser då positivt på att skapa fler kulturscener och livescener i Stockholms city där människor från hela Stockholm kan mötas och utvecklas.

Vidare nämns inte stadens program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, där exempelvis barn och elever som lever i regnbågsfamiljer ska bemötas likvärdigt och deras familjeförhållanden ska speglas i pedagogiska material, samtal och kulturaktiviteter i förskolan och skolan. Hur strategin förhåller sig till detta eller ämnar ta steg framåt går inte att utläsa av förslaget till program.

Slutligen kan vi konstatera att det inte står någonting om de nationella minoriteterna i hela programmet, detta ser vi som en stor brist. I synnerhet som Stockholms stad är förvaltningskommun för finska, samiska och meänkieli, utvecklingskommun för romsk inkludering samt att många från den judiska och romska minoriteten bor i staden. Programmet behöver kompletteras i detta avseende för att framhålla hur staden strategiskt ska lyfta och stärka de nationella minoriteternas språk och kultur i staden och förhoppningsvis samtidigt sprida kunskap och intresse om de nationella minoriteterna i staden.

Vi menar vidare att man även behöver lyfta andra minoritetsgruppers språk och kulturuttryck samt involvera det i stadens alla olika arrangemang för att synliggöra de språk och kulturer som finns i staden. Det här arbetet menar vi är viktigt inte bara för de som tillhör en minoritet, oavsett om det är inom de nationella minoriteterna eller andra minoritetsgrupper, utan också för att öka förståelse, samhörighet och integration.

Fastighetsnämnden

Reservation anfördes av Clara Lindblom m.fl. (V) enligt följande.

Att fastighetsnämnden beslutar att delvis godkänna kontorets förslag till beslut samt att därutöver anföra följande:

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Valeskog m.fl. (S) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Peter Wallmark (SD) enligt följande.

Stockholm ska vara en stad där alla känner att man kan ta del av stadens kulturliv. Kultur skapar en känsla av samhörighet och är en viktig byggsten för att vi ska kunna behålla ett sammanhållet samhälle. Det är därför viktigt att stödja projekt som underlättar för medborgarna att ta del av vår majoritetskultur. Inte minst är det av stor vikt att de som nyligen har invandrat till Sverige har goda möjligheter att ta till sig svensk kultur och svenska värderingar. Det kommer underlätta för invandrargrupper att både förstå det svenska samhället och känna samhörighet till det. Konst, kultur och kreativa företag är en tillväxtmotor för Stockholms viktiga besöksnäring. Detta måste vi prioritera om Stockholm även fortsättningsvis ska vara en stad som lockar besökare. Det är det unika med Sverige och Stockholm som också gör att människor vill komma till vår stad. Besöksnäringen som innefattar både offentliga och privata verksamheter bygger oftast på svensk kultur och vårt svenska kulturarv.

Idrottsnämnden

Reservation anfördes av Tobias Johansson m.fl. (V) och Alexander Ojanne m.fl. (S) enligt följande.

1. Delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut.
2. Ta fram mer konkreta mål enligt denna text samt att därutöver anföra följande:

Se under exploateringsnämnden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Karin Lekberg m.fl. (S) och Deniz Butros m.fl. (V) enligt följande.

Vi uppfattar denna strategi mer som en vision än en strategi, den innehåller inga konkreta mål att uppnå utan snarare önskemål. Programmet är på det sättet typiskt för den kulturpolitik som de två senaste åren präglat Stockholms kulturpolitik. Det är ingen brist på fina ord om kulturen men betydligt sämre med praktiska förutsättningar och en politik som leder till de fina ord som präglar förslaget. Det konstateras i programmet att ”Stockholm sedan millennieskiftet haft en positiv utveckling med växande befolkning, ett expansivt näringsliv och en stark kommunal ekonomi. Det har gett förutsättningar för satsningar på kulturområdet. Denna ambition ligger fast också för framtiden men att satsningar är beroende av en hållbar finansiering, krav på prioriteringar och kostnadsmedvetenhet.” Det är i mycket en omskrivning för att kulturbudgeten ökade mellan åren 2014 och 2018 för att därefter ha varit utsatt för betydande sparkrav.

Samverkan mellan olika aktörer är en viktig insats som skapar förutsättningar för mervärde både sett till innehåll, form och utbud. Om förhoppningar om samverkan däremot används som skäl för att minska det egna ansvaret och den egna finansieringen blir det mer problematiskt. Det är därför avsaknaden av tydliga mål blir problematiskt. Krav på ”prioriteringar, hållbar finansiering och kostnadsmedvetenhet” samtidigt som konkreta ambitioner lyser med sin frånvaro riskerar att leda till fortsatt sänkta ambitioner för kulturen i Stockholm.

Förslaget till program utgår från två perspektiv: 1. Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur och 2. Ett kreativt och attraktivt Stockholm. Till att börja med skulle vi vilja se att det första perspektivet var än mer framåtsträvande och inte bara handlade om lika möjligheter att ta del av och skapa kultur utan också att alla ska få lika och större möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Inom det första perspektivet står att stadsplaneringen därför redan i tidiga skeden ska identifiera eventuella behov och pröva möjligheten att inkludera lokaler och platser för kulturupplevelser och föreningsliv. I Stockholm ska alla invånare även ha förutsättningar till eget skapande och därmed bidra till en levande och öppen stad. Vi håller med om detta men anser att det behövs mer styrande mål, vi menar att staden aktivt måste bestämma sig för att inneha lokaler i alla stadsdelar och i alla stadsutvecklingsområden för att tillgodose behov av lokaler för kultur och föreningsliv.

Vi vet redan att det finns ett stort behov av lokaler både för förenings- och kulturlivet runt om i staden och att staden äger lokaler är enda garanten för att lokaler långsiktigt upplåts till förenings- och kulturlivet. Därför behöver staden ha styrande mål om att utveckla, behålla och tillskapa lokaler i egen ägo.

Vad gäller stadsplanering skulle vi vilja se att ett kulturstrategiskt program vågar ha som mål att staden i sin planering prövar att införa kulturytefaktor som riktvärde, på samma sätt som parkeringsnorm och grönytefaktor är etablerade riktvärden när bostadsområden och städer planeras. Att göra kulturen till en prioriterad planfråga är ett självklart mål för ett program som ändå inleder med att Stockholm växer med kultur.

Vi hade gärna sett mål om att till exempel stödja och utveckla evenemang i ytterstaden, vi kan konstatera att detta helt saknas i remissen. Om alla ska få lika möjligheter att ta del av och skapa kultur behöver ytterstaden prioriteras. Det räcker inte att skriva ”alla stadsdelar”. Vi saknar också skrivningar om kultursekreterarna som borde vara en given samarbetspartner i målet lika möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Ofta är Stockholms city ett område som glöms bort av stockholmarna. City har allt mer utlämnats till det kommersiella med höga hyror riktat till besökare. Stockholm city är ett område där få stockholmare bor men väldigt många jobbar och passerar. Kulturhuset finns mitt i city, men vi ser ett ännu större behov för att fler stockholmare ska kunna mötas och få möjlighet till kultur i city.

Dessutom ser vi att nöjesverksamhet och musikscener drivs från innerstaden. För den långsiktiga utvecklingen av staden och för en levande stad vet vi att det är negativt. Dessutom bör vi i Stockholm göra vår del för att främja det svenska musikundret. Då måste det finnas någonstans att spela och framföra livemusik.

Som följd av pandemin, samt ett medvetet arbete med att minska biltrafik i city, skapas stora möjligheter att anpassa området för människor och stockholmare. Dessutom är Stockholms city ett område där få bor och kan störas av kultur och musik också senare på kvällarna. Därför vill vi lyfta värdet av kultur och nöjesverksamhet i Stockholm city. Vi ser då positivt på att skapa fler kulturscener och livescener i Stockholms city där människor från hela Stockholm kan mötas och utvecklas.

Vidare nämns inte stadens program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, där exempelvis barn och elever som lever i regnbågsfamiljer ska bemötas likvärdigt och deras familjeförhållanden ska speglas i pedagogiska material, samtal och kulturaktiviteter i förskolan och skolan. Hur strategin förhåller sig till detta eller ämnar ta steg framåt går inte att utläsa av förslaget till program.

Slutligen kan vi konstatera att det inte står någonting om de nationella minoriteterna i hela programmet, detta ser vi som en stor brist. I synnerhet som Stockholms stad är förvaltningskommun för finska, samiska och meänkieli, utvecklingskommun för romsk inkludering samt att många från den judiska och romska minoriteten bor i staden. Programmet behöver kompletteras i detta avseende för att framhålla hur staden strategiskt ska lyfta och stärka de nationella minoriteternas språk och kultur i staden och förhoppningsvis samtidigt sprida kunskap och intresse om de nationella minoriteterna i staden.

Vi menar vidare att man även behöver lyfta andra minoritetsgruppers språk och kulturuttryck samt involvera det i stadens alla olika arrangemang för att synliggöra de språk och kulturer som finns i staden. Det här arbetet menar vi är viktigt inte bara för de som tillhör en minoritet, oavsett om det är inom de nationella minoriteterna eller andra minoritetsgrupper, utan också för att öka förståelse, samhörighet och integration.

Särskilt uttalande gjordes av Anton Clarholm (SD) enligt följande.

Se under fastighetsnämnden.

Stadsbyggnadsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Jan Valeskog m.fl. (S) och Sara Stenudd m.fl. (V) enligt följande.

Vi uppfattar denna strategi mer som en vision än en strategi, den innehåller inga konkreta mål att uppnå utan snarare önskemål. Programmet är på det sättet typiskt för den kulturpolitik som de två senaste åren präglat Stockholms kulturpolitik. Det är ingen brist på fina ord om kulturen men betydligt sämre med praktiska förutsättningar och en politik som leder till de fina ord som präglar förslaget. Det konstateras i programmet att ”Stockholm sedan millennieskiftet haft en positiv utveckling med växande befolkning, ett expansivt näringsliv och en stark kommunal ekonomi. Det har gett förutsättningar för satsningar på kulturområdet. Denna ambition ligger fast också för framtiden men att satsningar är beroende av en hållbar finansiering, krav på prioriteringar och kostnadsmedvetenhet.” Det är i mycket en omskrivning för att kulturbudgeten ökade mellan åren 2014 och 2018 för att därefter ha varit utsatt för betydande sparkrav.

Samverkan mellan olika aktörer är en viktig insats som skapar förutsättningar för mervärde både sett till innehåll, form och utbud. Om förhoppningar om samverkan däremot används som skäl för att minska det egna ansvaret och den egna finansieringen blir det mer problematiskt. Det är därför avsaknaden av tydliga mål blir problematisk. Krav på ”prioriteringar, hållbar finansiering och kostnadsmedvetenhet” samtidigt som konkreta ambitioner lyser med sin frånvaro riskerar att leda till fortsatt sänkta ambitioner för kulturen i Stockholm.

Förslaget till program utgår från två perspektiv: 1. Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur och 2. Ett kreativt och attraktivt Stockholm. Till att börja med skulle vi vilja se att det första perspektivet var än mer framåtsträvande och inte bara handlade om lika möjligheter att ta del av och skapa kultur utan också att alla ska få lika och större möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Inom det första perspektivet står att stadsplaneringen därför redan i tidiga skeden ska identifiera eventuella behov och pröva möjligheten att inkludera lokaler och platser för kulturupplevelser och föreningsliv. I Stockholm ska alla invånare även ha förutsättningar till eget skapande och därmed bidra till en levande och öppen stad. Vi håller med om detta men anser att det behövs mer styrande mål, vi menar att staden aktivt måste bestämma sig för att inneha lokaler i alla stadsdelar och i alla stadsutvecklingsområden för att tillgodose behov av lokaler för kultur och föreningsliv.

Vi vet redan att det finns ett stort behov av lokaler både för förenings- och kulturlivet runt om i staden och att staden äger lokaler är enda garanten för att lokaler

långsiktigt upplåts till förenings- och kulturlivet. Därför behöver staden ha styrande mål om att utveckla, behålla och tillskapa lokaler i egen ägo.

Vad gäller stadsplanering skulle vi vilja se att ett kulturstrategiskt program vågar ha som mål att staden i sin planering prövar att införa kulturytefaktor som riktvärde, på samma sätt som parkeringsnorm och grönytefaktor är etablerade riktvärden när bostadsområden och städer planeras. Att göra kulturen till en prioriterad planfråga är ett självklart mål för ett program som ändå inleder med att Stockholm växer med kultur.

Vi hade gärna sett mål om att till exempel stödja och utveckla evenemang i ytterstaden, vi kan konstatera att detta helt saknas i remissen. Om alla ska få lika möjligheter att ta del av och skapa kultur behöver ytterstaden prioriteras. Det räcker inte att skriva ”alla stadsdelar”. Vi saknar också skrivningar om kultursekreterarna som borde vara en given samarbetspartner i målet lika möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Ofta är Stockholms city ett område som glöms bort av stockholmarna. City har allt mer utlämnats till det kommersiella med höga hyror riktat till besökare. Stockholm city är ett område där få stockholmare bor men väldigt många jobbar och passerar. Kulturhuset finns mitt i city, men vi ser ett ännu större behov för att fler stockholmare ska kunna mötas och få möjlighet till kultur i city.

Dessutom ser vi att nöjesverksamhet och musikscener drivs från innerstaden. För den långsiktiga utvecklingen av staden och för en levande stad vet vi att det är negativt. Dessutom bör vi i Stockholm göra vår del för att främja det svenska musikundret. Då måste det finnas någonstans att spela och framföra livemusik.

Som följd av pandemin, samt ett medvetet arbete med att minska biltrafik i city, skapas stora möjligheter att anpassa området för människor och stockholmare. Dessutom är Stockholms city ett område där få bor och kan störas av kultur och musik också senare på kvällarna. Därför vill vi lyfta värdet av kultur och nöjesverksamhet i Stockholm city. Vi ser då positivt på att skapa fler kulturscener och livescener i Stockholms city där människor från hela Stockholm kan mötas och utvecklas.

Vidare nämns inte stadens program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, där exempelvis barn och elever som lever i regnbågsfamiljer ska bemötas likvärdigt och deras familjeförhållanden ska speglas i pedagogiska material, samtal och kulturaktiviteter i förskolan och skolan. Hur strategin förhåller sig till detta eller ämnar ta steg framåt går inte att utläsa av förslaget till program.

Slutligen kan vi konstatera att det inte står någonting om de nationella minoriteterna i hela programmet, detta ser vi som en stor brist. I synnerhet som Stockholms stad är förvaltningskommun för finska, samiska och meänkieli, utvecklingskommun för romsk inkludering samt att många från den judiska och romska minoriteten bor i staden. Programmet behöver kompletteras i detta avseende för att framhålla hur staden strategiskt ska lyfta och stärka de nationella minoriteternas språk och kultur i staden och förhoppningsvis samtidigt sprida kunskap och intresse om de nationella minoriteterna i staden.

Vi menar vidare att man även behöver lyfta andra minoritetsgruppers språk och kulturuttryck samt involvera det i stadens alla olika arrangemang för att synliggöra de språk och kulturer som finns i staden. Det här arbetet menar vi är viktigt inte bara för de som tillhör en minoritet, oavsett om det är inom de nationella minoriteterna eller andra minoritetsgrupper, utan också för att öka förståelse, samhörighet och integration.

Särskilt uttalande gjordes av Peter Wallmark (SD) enligt följande.

Se under fastighetsnämnden.

Trafiknämnden

Särskilt uttalande gjordes av Rikard Warlenius m.fl. (V) och Jan Valeskog m.fl. (S) enligt följande.

Vi uppfattar denna strategi mer som en vision än en strategi, den innehåller inga konkreta mål att uppnå utan snarare önskemål. Programmet är på det sättet typiskt för den kulturpolitik som de två senaste åren präglat Stockholms kulturpolitik. Det är ingen brist på fina ord om kulturen men betydligt sämre med praktiska förutsättningar och en politik som leder till de fina ord som präglar förslaget. Det konstateras i programmet att ”Stockholm sedan millennieskiftet haft en positiv utveckling med växande befolkning, ett expansivt näringsliv och en stark kommunal ekonomi. Det har gett förutsättningar för satsningar på kulturområdet. Denna ambition ligger fast också för framtiden men att satsningar är beroende av en hållbar finansiering, krav på prioriteringar och kostnadsmedvetenhet.” Det är i mycket en omskrivning för att kulturbudgeten ökade mellan åren 2014 och 2018 för att därefter ha varit utsatt för betydande sparkrav.

Samverkan mellan olika aktörer är en viktig insats som skapar förutsättningar för mervärde både sett till innehåll, form och utbud. Om förhoppningar om samverkan däremot används som skäl för att minska det egna ansvaret och den egna finansieringen blir det mer problematiskt. Det är därför avsaknaden av tydliga mål blir problematiskt. Krav på ”prioriteringar, hållbar finansiering och kostnadsmedvetenhet” samtidigt som konkreta ambitioner lyser med sin frånvaro riskerar att leda till fortsatt sänkta ambitioner för kulturen i Stockholm.

Förslaget till program utgår från två perspektiv: 1. Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur och 2. Ett kreativt och attraktivt Stockholm. Till att börja med skulle vi vilja se att det första perspektivet var än mer framåtsträvande och inte bara handlade om lika möjligheter att ta del av och skapa kultur utan också att alla ska få lika och större möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Inom det första perspektivet står att stadsplaneringen därför redan i tidiga skeden ska identifiera eventuella behov och pröva möjligheten att inkludera lokaler och platser för kulturupplevelser och föreningsliv. I Stockholm ska alla invånare även ha

förutsättningar till eget skapande och därmed bidra till en levande och öppen stad. Vi håller med om detta men anser att det behövs mer styrande mål, vi menar att staden aktivt måste bestämma sig för att inneha lokaler i alla stadsdelar och i alla stadsutvecklingsområden för att tillgodose behov av lokaler för kultur och föreningsliv.

Vi vet redan att det finns ett stort behov av lokaler både för förenings- och kulturlivet runt om i staden och att staden äger lokaler är enda garanten för att lokaler långsiktigt upplåts till förenings- och kulturlivet. Därför behöver staden ha styrande mål om att utveckla, behålla och tillskapa lokaler i egen ägo.

Vad gäller stadsplanering skulle vi vilja se att ett kulturstrategiskt program vågar ha som mål att staden i sin planering prövar att införa kulturytefaktor som riktvärde, på samma sätt som parkeringsnorm och grönytefaktor är etablerade riktvärden när bostadsområden och städer planeras. Att göra kulturen till en prioriterad planfråga är ett självklart mål för ett program som ändå inleder med att Stockholm växer med kultur.

Vi hade gärna sett mål om att till exempel stödja och utveckla evenemang i ytterstaden, vi kan konstatera att detta helt saknas i remissen. Om alla ska få lika möjligheter att ta del av och skapa kultur behöver ytterstaden prioriteras. Det räcker inte att skriva ”alla stadsdelar”. Vi saknar också skrivningar om kultursekreterarna som borde vara en given samarbetspartner i målet lika möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Ofta är Stockholms city ett område som glöms bort av stockholmarna. City har allt mer utlämnats till det kommersiella med höga hyror riktat till besökare. Stockholm city är ett område där få stockholmare bor men väldigt många jobbar och passerar. Kulturhuset finns mitt i city, men vi ser ett ännu större behov för att fler stockholmare ska kunna mötas och få möjlighet till kultur i city.

Dessutom ser vi att nöjesverksamhet och musikscener drivs från innerstaden. För den långsiktiga utvecklingen av staden och för en levande stad vet vi att det är negativt. Dessutom bör vi i Stockholm göra vår del för att främja det svenska musikundret. Då måste det finnas någonstans att spela och framföra livemusik.

Som följd av pandemin, samt ett medvetet arbete med att minska biltrafik i city, skapas stora möjligheter att anpassa området för människor och stockholmare. Dessutom är Stockholms city ett område där få bor och kan störas av kultur och musik också senare på kvällarna. Därför vill vi lyfta värdet av kultur och nöjesverksamhet i Stockholm city. Vi ser då positivt på att skapa fler kulturscener och livescener i Stockholms city där människor från hela Stockholm kan mötas och utvecklas.

Vidare nämns inte stadens program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, där exempelvis barn och elever som lever i regnbågsfamiljer ska bemötas likvärdigt och deras familjeförhållanden ska speglas i pedagogiska material, samtal och kulturaktiviteter i förskolan och skolan. Hur strategin förhåller sig till detta eller ämnar ta steg framåt går inte att utläsa av förslaget till program.

Slutligen kan vi konstatera att det inte står någonting om de nationella minoriteterna i hela programmet, detta ser vi som en stor brist. I synnerhet som Stockholms stad är förvaltningskommun för finska, samiska och meänkieli, utvecklingskommun för romsk inkludering samt att många från den judiska och romska minoriteten bor i staden. Programmet behöver kompletteras i detta avseende för att framhålla hur staden strategiskt ska lyfta och stärka de nationella minoriteternas språk och kultur i staden och förhoppningsvis samtidigt sprida kunskap och intresse om de nationella minoriteterna i staden.

Vi menar vidare att man även behöver lyfta andra minoritetsgruppers språk och kulturuttryck samt involvera det i stadens alla olika arrangemang för att synliggöra de språk och kulturer som finns i staden. Det här arbetet menar vi är viktigt inte bara för de som tillhör en minoritet, oavsett om det är inom de nationella minoriteterna eller andra minoritetsgrupper, utan också för att öka förståelse, samhörighet och integration.

Utbildningsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Kadir Kasirga (S) och Tina Kratz (V) enligt följande.

Vi uppfattar denna strategi mer som en vision än en strategi, den innehåller inga konkreta mål att uppnå utan snarare önskemål. Programmet är på det sättet typiskt för den kulturpolitik som de två senaste åren präglat Stockholms kulturpolitik. Det är ingen brist på fina ord om kulturen men betydligt sämre med praktiska förutsättningar och en politik som leder till de fina ord som präglar förslaget. Det konstateras i programmet att ”Stockholm sedan millennieskiftet haft en positiv utveckling med växande befolkning, ett expansivt näringsliv och en stark kommunal ekonomi. Det har gett förutsättningar för satsningar på kulturområdet. Denna ambition ligger fast också för framtiden men att satsningar är beroende av en hållbar finansiering, krav på prioriteringar och kostnadsmedvetenhet.” Det är i mycket en omskrivning för att kulturbudgeten ökade mellan åren 2014 och 2018 för att därefter ha varit utsatt för betydande sparkrav.

Samverkan mellan olika aktörer är en viktig insats som skapar förutsättningar för mervärde både sett till innehåll, form och utbud. Om förhoppningar om samverkan däremot används som skäl för att minska det egna ansvaret och den egna finansieringen blir det mer problematiskt. Det är därför avsaknaden av tydliga mål blir problematiskt. Krav på ”prioriteringar, hållbar finansiering och kostnadsmedvetenhet”

samtidigt som konkreta ambitioner lyser med sin frånvaro riskerar att leda till fortsatt sänkta ambitioner för kulturen i Stockholm.

Förslaget till program utgår från två perspektiv: 1. Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur och 2. Ett kreativt och attraktivt Stockholm. Till att börja med skulle vi vilja se att det första perspektivet var än mer framåtsträvande och inte bara handlade om lika möjligheter att ta del av och skapa kultur utan också att alla ska få lika och större möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Inom det första perspektivet står att stadsplaneringen därför redan i tidiga skeden ska identifiera eventuella behov och pröva möjligheten att inkludera lokaler och platser för kulturupplevelser och föreningsliv. I Stockholm ska alla invånare även ha förutsättningar till eget skapande och därmed bidra till en levande och öppen stad. Vi håller med om detta men anser att det behövs mer styrande mål, vi menar att staden aktivt måste bestämma sig för att inneha lokaler i alla stadsdelar och i alla stadsutvecklingsområden för att tillgodose behov av lokaler för kultur och föreningsliv.

Vi vet redan att det finns ett stort behov av lokaler både för förenings- och kulturlivet runt om i staden och att staden äger lokaler är enda garanten för att lokaler långsiktigt upplåts till förenings- och kulturlivet. Därför behöver staden ha styrande mål om att utveckla, behålla och tillskapa lokaler i egen ägo.

Vad gäller stadsplanering skulle vi vilja se att ett kulturstrategiskt program vågar ha som mål att staden i sin planering prövar att införa kulturytefaktor som riktvärde, på samma sätt som parkeringsnorm och grönytefaktor är etablerade riktvärden när bostadsområden och städer planeras. Att göra kulturen till en prioriterad planfråga är ett självklart mål för ett program som ändå inleder med att Stockholm växer med kultur.

Vi hade gärna sett mål om att till exempel stödja och utveckla evenemang i ytterstaden, vi kan konstatera att detta helt saknas i remissen. Om alla ska få lika möjligheter att ta del av och skapa kultur behöver ytterstaden prioriteras. Det räcker inte att skriva ”alla stadsdelar”. Vi saknar också skrivningar om kultursekreterarna som borde vara en given samarbetspartner i målet lika möjligheter att ta del av och skapa kultur.

Ofta är Stockholms city ett område som glöms bort av stockholmarna. City har allt mer utlämnats till det kommersiella med höga hyror riktat till besökare. Stockholm city är ett område där få stockholmare bor men väldigt många jobbar och passerar. Kulturhuset finns mitt i city, men vi ser ett ännu större behov för att fler stockholmare ska kunna mötas och få möjlighet till kultur i city.

Dessutom ser vi att nöjesverksamhet och musikscener drivs från innerstaden. För den långsiktiga utvecklingen av staden och för en levande stad vet vi att det är negativt. Dessutom bör vi i Stockholm göra vår del för att främja det svenska musikundret. Då måste det finnas någonstans att spela och framföra livemusik.

Som följd av pandemin, samt ett medvetet arbete med att minska biltrafik i city, skapas stora möjligheter att anpassa området för människor och stockholmare. Dessutom är Stockholms city ett område där få bor och kan störas av kultur och musik

också senare på kvällarna. Därför vill vi lyfta värdet av kultur och nöjesverksamhet i Stockholm city. Vi ser då positivt på att skapa fler kulturscener och livescener i Stockholms city där människor från hela Stockholm kan mötas och utvecklas.

Vidare nämns inte stadens program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, där exempelvis barn och elever som lever i regnbågsfamiljer ska bemötas likvärdigt och deras familjeförhållanden ska speglas i pedagogiska material, samtal och kulturaktiviteter i förskolan och skolan. Hur strategin förhåller sig till detta eller ämnar ta steg framåt går inte att utläsa av förslaget till program.

Slutligen kan vi konstatera att det inte står någonting om de nationella minoriteterna i hela programmet, detta ser vi som en stor brist. I synnerhet som Stockholms stad är förvaltningskommun för finska, samiska och meänkieli, utvecklingskommun för romsk inkludering samt att många från den judiska och romska minoriteten bor i staden. Programmet behöver kompletteras i detta avseende för att framhålla hur staden strategiskt ska lyfta och stärka de nationella minoriteternas språk och kultur i staden och förhoppningsvis samtidigt sprida kunskap och intresse om de nationella minoriteterna i staden.

Vi menar vidare att man även behöver lyfta andra minoritetsgruppers språk och kulturuttryck samt involvera det i stadens alla olika arrangemang för att synliggöra de språk och kulturer som finns i staden. Det här arbetet menar vi är viktigt inte bara för de som tillhör en minoritet, oavsett om det är inom de nationella minoriteterna eller andra minoritetsgrupper, utan också för att öka förståelse, samhörighet och integration.

Särskilt uttalande gjordes av Martin Westmont (SD) enligt följande.

Stockholm ska vara en stad där alla känner att man kan ta del av stadens kulturliv. Kultur skapar en känsla av samhörighet och är en viktig byggsten för att vi ska kunna behålla ett sammanhållet samhälle. Det är därför viktigt att stödja projekt som underlättar för medborgarna att ta del av vår majoritetskultur. Inte minst är det av stor vikt att de som nyligen har invandrat till Sverige har goda möjligheter att ta till sig svensk kultur och svenska värderingar. Det kommer underlätta för invandrargrupper att både förstå det svenska samhället och känna samhörighet till det. Konst, kultur och kreativa företag är en tillväxtmotor för Stockholms viktiga besöksnäring. Detta måste vi prioritera om Stockholm även fortsättningsvis ska vara en stad som lockar besökare. Besöksnäringen som innefattar både offentliga och privata verksamheter bygger oftast på svensk kultur och vårt svenska kulturarv. Det är det unika med Sverige och Stockholm som också gör att människor vill komma till vår stad.

Äldrenämnden

Reservation anfördes av Robert Mjörnberg m.fl. (V) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver utöver anföras

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Mirja Räihä m.fl. (S) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Göran Ek (SD) enligt följande.

Se under fastighetsnämnden.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Veronica Palm (S), Lena Rydblom m.fl. (V) och Lisa Palm (Fi) enligt följande.

Vi tillstyrker förvaltningens svar på remissen och vill dessutom särskilt påpeka att kulturaktiviteter i förorten har en speciell betydelse eftersom de stora institutionerna ligger i innerstaden. Kultur i förorten ger trygghet och identifiering, och gör att människor känner sig sedda och delaktiga. Vi anser att det behövs fler lokala utvecklingsplaner där kultur får en stor betydelse. Vi vill speciellt framföra speciella kulturaktiviteters betydelse för våra nationella minoritetsgrupper och för de som har rötter i andra delar av världen. Arabiska teatern i Årsta är ett exempel som är speciellt betydelsefullt. I våra områden behövs stöd till bibliotek och offentliga möteslokaler så att de kan bli förlängda studie- och vardagsrum, då vi har områden med stor trångboddhet här. Med läxhjälp och språkcafeer sänks trösklar för integration i vår stadsdel. Folkets Hus, idrottsverksamhet, lokala köror och andra kulturinitiativ för både barn och vuxna måste stödjas. Stadsplaneringen måste se kulturverksamhet som ett behov som når ut till alla våra områden i stadsdelarna. Nya stadsdelar som Årstafältet och Slakthusområdet får inte bli kulturlösa. Tvärtom finns unika möjligheter att bygga in kultur redan i planeringen. Samtidigt behöver kulturen få ta större plats i våra befintliga stadsdelar, genom bibliotek i Rågsved tex. Vår stadsdel finns en mångfald av kulturer och olikheter och det måste tas tillvara. Stadsdelarnas speciella behov måste identifieras och det måste finnas lokaler och platser för kulturupplevelser och föreningsliv överallt. Flexibla fastigheter för olika kulturella medborgarbehov i bottenvåningar måste etableras vid nybyggnation.

Kultur måste också gälla äldre oavsett om man bor hemma eller på särskilt boende, har hemtjänst eller icke äldre som kulturkonsumenter borde stimuleras och äldres resurser, erfarenheter och vilja borde användas för att kunna ge sig själva och andra möjligheter att ta del av vår kultur. Staden måste samarbeta med olika kulturaktörer. Det är viktigt att kultur tillgängliggörs för vars och ens behov i form av boksamtal, kulturcafeer mm. Vi upplever med oro att äldres behov av kulturverksamhet inte prioriteras när endast lagstiftad kärnverksamhet i allt större utsträckning prioriteras. Det behövs också en kulturstrategi för förskolorna och boende i LSS-bostäder. Vi vill att pengar till förskolan används till att utveckla kulturförförskolebarnen före

vinstmaximering. Här har tidigare funnits programmet Kultur i ögonhöjd för barn och unga som vi vill lyfta fram. Avslutningsvis vill vi, liksom funktionshinderrådet, påpeka avsaknaden av reellt tillgänglighetsperspektiv i programmet.

Särskilt uttalande gjordes av Tobias Karlsson m.fl. (SD) enligt följande.

Se under fastighetsnämnden.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Maria Ljuslin (V) och Eva Fagerhem (S) enligt följande.

Programmet är talande för kulturpolitik som de två senaste åren präglat Stockholms kulturpolitik. Det saknas konkreta mål och blir mer en än vision än en strategi. Vi kan läsa många fina ord om kulturen men betydligt sämre med praktiska förutsättningar. En stor brist i detta visionsdokument är avsaknaden av stadsdelsnämndernas viktiga roll samt att strategin till stora delar saknar fokus på relevanta målgrupper och områden. Exempelvis förskolan som i allra högsta grad ansvarar för lika möjlighet till deltagande och skapande. Gällande målgruppen äldre och kulturaktiviteter på särskilda boenden är programmet vagt formulerat och därmed saknas konkreta mål för hur detta ska gå till. Programmet tar upp den pågående digitaliseringen av delar av kulturutbudet. Risken är stor att äldre med bristande datorkunskaper eller fysiskt handikapp inte får möjlighet att ta del av utbudet. Dessa grupper bör kunna förvänta sig hjälp och utbildning för att kunna delta vilket involverar stadsdelsnämnderna. Stockholms stad är förvaltningskommun för finska, samiska och meänkieli, utvecklingskommun för romsk inkludering samt att många från den judiska och romska minoriteten bor i staden. Trots detta står det inte någonting om de nationella minoriteterna i hela programmet. Att lyfta minoritetsgruppers språk och kulturuttryck samt involvera det i stadens alla olika arrangemang är att synliggöra de språk och kulturer som finns i staden.

Vidare nämns inte stadens program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck där exempel barn och elever som lever i regnbågsfamiljer ska bemötas likvärdigt och deras familjeförhållanden ska speglas i pedagogiska material, samtal och kulturaktiviteter i förskolan och skolan. Vi håller med om tesen att *I Stockholm ska alla invånare även ha förutsättningar till eget skapande och därmed bidra till en levande och öppen stad*. Men för att lyckas med detta mål behövs beslut på att inneha lokaler i alla stadsdelar och i alla stadsutvecklingsområden för att tillgodose behov av lokaler för kultur och föreningsliv. Vilket också har en tydlig koppling till folkhälsan. Kulturella aktiviteter har ofta en social dimension vilket har stor betydelse för att minska upplevd ensamhet och social isolering. Vi vet redan att det finns ett stort behov av lokaler både för förenings- och kulturlivet runt om i staden och att staden äger lokaler är enda garanten för att lokaler långsiktigt upplåts till förenings- och kulturlivet. Därför behöver staden ha styrande mål om att utveckla, behålla och tillskapa lokaler i egen ägo.

Avslutningsvis vill vi, liksom funktionshinderrådet, påpeka avsaknaden av ett reellt tillgänglighetsperspektiv i programmet.

Särskilt uttalande gjordes av Henrik Åkerlund (SD) enligt följande.

Se under fastighetsnämnden.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Elvir Kazinic m.fl. (S) enligt följande.

1. Att delvis besluta enligt förvaltningens förslag
2. Att ett krav på lägre avgifter för deltagande i Stockholms stads kulturskola ska införas i yttrandet.

Programmet lyfter två perspektiv

- Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur
- Ett kreativt och attraktivt Stockholm.

Rinkeby-Kista har det lägsta deltagandet i kulturskolan. En starkt bidragande orsak kan sannolikt finnas i den kostnads som finns för att kunna delta i kulturskolans utbud. Lägre avgifter för att delta och även eventuell hyra av instrument skulle starkt förbättra förutsättningarna för barn och ungdomar i vår stadsdel att ta del av de möjligheter som Stockholms stads kulturskola erbjuder.

Reservation anfördes av Veronica Stiernborg m.fl. (V) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att ta fram mer konkreta mål enligt denna text
3. Att därutöver utöver anföra

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Janina Fond (SD) enligt följande.

Se under fastighetsnämnden.